

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií

Helena Jílková

**Proměny chování českých médií na příkladu
„politických skandálů“ 1997 - 2007**

Rigorózní práce

Praha 2008

Autor práce: **Helena Jílková**

Vedoucí práce: **PhDr. Tomáš Trampota, Ph.D.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2008

Hodnocení:

Bibliografický záznam

Jílková, Helena. *Proměny chování českých médií na příkladu „politických skandálů“ 1997 - 2007*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2008. 144 s., 243 902 znaků včetně mezer, Vedoucí práce PhDr. Tomáš Trampota, Ph.D.

Anotace

Rigorózní práce „Proměny chování českých médií na příkladu politických skandálů 1997 - 2007“ se zabývá výskytem tzv. skandalizačních mechanismů v mediálním zpravodajství politických kauz. Jejím cílem je zjistit, zda a nakolik vybraná média využívají těchto mechanismů, zda v průběhu času došlo k přeměně jejich využívání a jakou podobu tato proměna má. Otázkou je, do jaké míry jsou média aktivním činitelem vývoje skandálu, tedy nakolik a jak se projevuje v českých nebulvárních denících takzvaná „skandalizace“, a zda se stala běžným trendem zpravodajství vybraných nebulvárních deníků.

Annotation

The rigorous thesis „Changes in Behaviour of Czech Media in Connection with “Political Scandals” 1997 - 2007” deals with the occurrence of so - called “mechanisms of scandalization” in media coverage of political affairs. The aim of this piece of work is to find out whether and to what extent the chosen media use these mechanisms and whether there is some recognizable change in their use over the course of time and how this change signifies. The question is to what extent the media are active force in the emergence of scandal, whether “scandalization” has become a common feature of non-tabloid Czech press.

Klíčová slova

Skandál, morálka, média, politika, skandalizace, obsahová analýza

Keywords

scandals, morality, media, politics, scandalization, content analysis

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 20. 5. 2008

Helena Jílková

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Tomáši Trampotovi, Ph.D. za vedení této práce a cenné rady, Prof. Dr. Hansu Mathiasu Kepplingerovi za inspirativní přednášky a v neposlední řadě patří dík celé rodině za podporu.

Obsah

1. ÚVOD	8
2. CÍL PRÁCE	10
3. SKANDÁL - TEORETICKÉ UVEDENÍ	11
3.1. Původ slova „skandál“.....	11
3.2. Normy, morálka, skandál.....	12
3.2.1. <i>Skandál jako moderní morální příběh</i>	16
3.3. Kritéria pro vznik skandálu.....	18
3.4. Typologie skandálu.....	25
4. SKANDÁL JAKO MÉDII ZPROSTŘEDKOVANÁ UDÁLOST	27
4.1. Lokalizovaný versus mediovaný skandál.....	28
4.2. Politický skandál.....	30
4.2.1. <i>Politický skandál a liberální demokracie</i>	30
4.2.2. <i>Reputace a důvěra</i>	33
4.2.3. <i>Soukromý a veřejný život politiků</i>	35
4.2.4. <i>Politici jako celebrity a jako obyčejní lidé</i>	38
4.3. Skandály a veřejnost.....	41
4.3.1. <i>Morální panika</i>	41
4.4. Média jako nositelé skandalizačních představ.....	43
4.4.1. <i>Zarátování témat</i>	45
4.4.2. <i>Skandály jako zpravodajsky hodnotné události</i>	46
4.4.3. <i>Zdroje a zájmové skupiny</i>	50
4.5. Zpravodajství o skandálech.....	52
4.5.1. <i>Mediální pranýř</i>	52
4.5.1.1. <i>Dramatizace</i>	54
4.5.1.2. <i>Konsonance médií</i>	55
4.5.1.3. <i>Intenzita zpravodajství</i>	56
4.5.1.4. <i>Fáze skandálu</i>	56
5. VLASTNÍ EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ	59
5.1. Dílčí cíle výzkumné části.....	59
5.2. Metodologie.....	60
5.3. „Kauza ODS“.....	62
5.3.1. <i>Chronologie kauzy</i>	63

5.3.2. Intenzita zpravodajství.....	64
5.3.3. Konsonance zpravodajství.....	66
5.3.4. Na pranýři.....	68
5.3.5. Shrnutí.....	70
5.4. „Kauza Srba“	72
5.4.1. Chronologie kauzy.....	73
5.4.2. Intenzita zpravodajství.....	73
5.4.3. Konsonance zpravodajství.....	75
5.4.4. Na pranýři.....	76
5.4.5. Shrnutí.....	78
5.5. „Kauza Gross“	80
5.5.1. Chronologie kauzy.....	81
5.5.2. Intenzita zpravodajství.....	82
5.5.3. Konsonance zpravodajství.....	83
5.5.4. Na pranýři.....	85
5.5.5. Shrnutí.....	86
5.6. „Kauza Čunek“	88
5.6.1. Chronologie kauzy.....	88
5.6.2. Intenzita zpravodajství.....	89
5.6.3. Konsonance zpravodajství.....	90
5.6.4. Na pranýři.....	92
5.6.5. Shrnutí.....	94
5.7. Uplatnění skandalizačních mechanismů v čase.....	96
6. ZÁVĚR.....	104
RESUMÉ.....	107
SUMMARY.....	108
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	109
SEZNAM PŘÍLOH.....	114
PŘÍLOHY.....	115

1. Úvod

„To je skandál!“ Přesně takovou větu většina z nás slýchá velmi často, ať už v každodenních konverzích nebo z masových médií (dále jen médií). Skandál se stal sociálním fenoménem, který proniká do všech oblastí společenského života, ať si to přejeme, nebo ne.

Pod výrazem „skandál“ se skrývá negativní konotace, slovo samo o sobě naznačuje, že se stalo něco nepřístojného, někdo se dopustil nějakého poklesku tím, že porušil platné sociální normy. Ale každý takový poklesk není správné nazývat skandálem, protože představa, že poklesk, kterého se dopustí někdo z našeho okolí, se stane skandálem, je z hlediska mediálních studií mylná. Stejně tak je mylná představa, že role médií spočívá v odhalování skandálu a v následném informování veřejnosti. To by bylo možné jen za předpokladu, že skandál je na médiích nezávislý. Právě zjištění, že skandál je na médiích závislý a nemůže bez nich vzniknout, mě přivedlo k tématu této práce. V době masmédií má událost, při které došlo k porušení normy, vysokou šanci stát se skandálem pouze tehdy, když ji masmédia jako skandál představí. Aby se událost stala skutečným skandálem, musí toto představení vyvolat veřejný nesouhlas a touhu potrestat viníky, kteří se poklesku dopustili.¹

Vůči skandálu není nikdo imunní. V jeho spárech se může ocitnout každý, nejedná se přitom jen o jednotlivce, ale také o instituce nebo způsoby jednání. Vše se může proměnit ve skandál a nezáleží na tom, zda např. k nepřístojné události skutečně došlo, zda se stala v současnosti, nebo naopak v dávné minulosti, zda k ní došlo legálně či ilegálně, zda byl úmysl jednání záměrný či nezáměrný. Jakmile skandál vznikne, z odhaleného pachatele se může stát bezmocná oběť a z nezainteresovaného publika pobouřená masa.

„Toto vyšetřování není o nalezení pravdy, ale o honbě za skandálem“, právě tak reagovala před vyšetřovací komisí Hillary Clinton, manželka tehdejšího amerického prezidenta Billa Clintona, na aféru známou pod názvem „Whitewater“.² V jejím pojetí se skandál a pravda vylučují. Pravda je přitom tématem odhalování poklesku. Skandál vznikne, protože je odhaleno to, co mělo zůstat za zavřenými dveřmi, co mělo zůstat

---

¹ Při svých úvahách jsem vycházela mj. z těchto děl (plné znění titulů viz Seznam literatury): (Kepplinger 2005, Kepplinger a kol. 2002, Thompson 2000, Lull, Hinerman 1997)

² Citát použit z kapitoly The Search for Scandal (Lull, Hinerman 1997, s. 1)

utajené. Na druhou stranu se stává, že údajní pachatelé poklesku se cítí být obviňováni neprávem, cítí se být obětí kampaně, která se podle nich nezakládá na pravdě a je cíleně vedena proti nim. Intenzivní mediální zpravodajství a negativní reakce veřejnosti pak mohou vyústit v potrestání údajného pachatele, skandál rychle vymizí z centra pozornosti médií a pravda zůstane neodtajněna. Skandál se tak může stát bojem o pravdu, ale pravda nemusí být vždy vybojována. Skandál může mít vážné následky pro životy a kariéry těch, kterých se týká, ať se poklesku dopustili nebo ne, ať byli potrestáni, či nikoli. Vždy je v sázce důvěryhodnost jedince nebo instituce, kde obviněná osoba působí.

„V moderní době mediální viditelnosti představuje skandál riziko, které permanentně ohrožuje ty, kteří se rozhodli stát v centru veřejného zájmu.“

(Thompson 2004, s. 144)

Skandál znamená neustálou hrozbu pro osoby veřejného života a takovými osobami jsou politici. Jejich aktivity jsou předmětem mediálního drobnohledu, proto jsou vůči vzniku skandálu senzitivnější než jiní lidé.

Právě politickými skandály se bude tato práce primárně zabývat. I když se politické skandály staly obvyklým jevem politického života, odborné zahraniční literatury pojednávající o tomto tématu není mnoho. Vzhledem k absenci relevantní literatury v České republice je snahou této práce přispět k porozumění skandálu nejen z hlediska jeho konceptu, ale převážně z hlediska jeho vztahu s médii. Prozkoumat fenomén skandálu v celé své šíři tato práce nedokáže, jejím cílem je alespoň přispět k jeho bližšímu porozumění.

Co je vlastně skandál? Jaká jsou kritéria jeho vzniku? Jaké jsou atributy politického skandálu? Jaký je vztah mezi médii a skandálem? To vše jsou otázky, na které se pokusí odpovědět teoretická část této práce.

Analytická část práce se bude zaměřovat na mediální pokrytí politických kauz v České republice, na to, jak se tzv. skandalizace projevuje v mediálních obsazích. Konkrétně se jedná o čtyři politické kauzy z období let 1997 až 2007.¹

Tato rigorózní práce je zároveň diplomovou prací, která byla oceněna pochvalou děkana FSV UK.

---

¹ Více viz následující kapitola

2. Cíl práce

Cílem práce je zjistit, zda se tzv. skandalizace stala běžným trendem zpravodajství vybraných deníků, nakolik se skandalizační mechanismy v jednotlivých denících projevují a zda se tato míra výskytu měnila v průběhu času.

Zkoumání bude zjišťovat,

(1) zda a v jaké míře se projevují skandalizační mechanismy ve zpravodajství jednotlivých deníků u všech sledovaných politických kauz,

(2) zda se míra uplatnění těchto mechanismů měnila v jednotlivých denících během deseti let,

(3) zda lze mezi jednotlivými deníky vypořizovat shodné nebo odlišné trendy v medializaci politických kauz v průběhu času.

Tato práce nejprve představí teoretické přístupy k tématu, které zobrazují zejména vztah mezi skandálem a politikou a vztah mezi skandálem a médii.

Na základě teoretických východisek bude proveden vlastní empirický výzkum s cílem prozkoumat výskyt skandalizačních mechanismů v českých nebulvárních denících, a to jak u vybraných politických kauz, tak v průběhu časového rozmezí deseti let.

3. Skandál – teoretické uvedení

3.1. Původ slova „skandál“

S trochou nadsázky by se dalo říci, že skandál je tak starý jako lidstvo samo. Jen význam slova „skandál“ se v historii měnil, některé jeho konotace přetrvaly, jiné vymizely.

Tento výraz používali již ve starověkém Řecku a Římě. Etymologický původ slova je odvozen nejspíše z indoevropského základu slova „skand“, jehož význam znamenal „pramenit“, ale také „skočit“. (Thompson 2000, s. 11)

Výraz „skandál“ pochází z řeckého slova „skandalon“. Skandalon signifikoval past, překážku nebo morální pohoršení. Myšlenka pasti a morálního pohoršení se poprvé objevila v řecké verzi Starého zákona – Septuagint. Idea pasti testovala víru, pomáhala porozumět tomu, proč lidé, navždy spjati s Bohem, ho najednou začali zpochybňovat a dostali se tak na scestí. Postupně se v křesťanství začalo upouštět od myšlenky testu víry, důraz se začal klást na individuální vinu člověka. Pokud jedinci zhřešili a dostali se tak na scestí, pramenila tato vina z jejich niterní slabosti a omylu. (Thompson 2000, s. 11-12)

Z Nového i Starého zákona vyplývá, že udržení víry bylo hlavním důvodem se skandálu vyhnout. Protože jednání jednoho člověka mohlo ovlivnit i druhé, měl každý povinnost vyhnout se všemu, co by jeho samotného i ostatní mohlo svést z cesty. V náboženském kontextu má skandál co do činění s členstvím a ochraňováním identity společenství, skandální je pak takové chování, které se přičí víře. (Soukup 1997, s. 224-225)

Podle pozdní křesťanské morální tradice tvoří vyhýbání se skandálu podstatu sociální kontroly. Tomáš Akvinský ve svém díle „Summa Theologiae“ rozlišoval mezi aktivním a pasivním skandálem. Aktivní skandál nastane, když jedna osoba podněcuje druhou k hříchu. Pasivním skandálem se rozumí byť jen svědectví nabádání k hříchu. Morální je takové jednání, které se obou druhům skandálu vyhne, protože oba druhy skandálu jsou negativním příkladem chování, které oslabuje víru. (citováno dle Soukup 1997)

Pokud se skandálního jednání jedinci dopustí, mají povinnost odčinit skandál, aby se napravili a uvedli společenství do původního stavu. Takové odčinění by mělo být úměrné skandálu a mělo by být vykonáno veřejně, nebo soukromě. Může mít formu například prosby o odpuštění, přijmutí trestu či přiznání. (Soukup 1997, s. 235-237)

S vývojem latinského slova „scandalum“ a s jeho rozšířením do románských jazyků se postupem času začalo upouštět od náboženských konotací. Staré francouzské slovo „escandre“, používané v 11. století, znamenalo jak skandál, tak urážku nebo pomluvu. Z tohoto francouzského slova vzniklo anglické slovo „slander“, neboli zostudit, pomluvit. V anglickém jazyce se slovo „scandal“ poprvé objevilo v šestnáctém století. Tento výraz byl odvozen od latinského slova „scandalum“ a pravděpodobně francouzského slova „scandale“. Výraz „scandal“ se používal ve dvou kontextech. Za prvé se jednalo o náboženský kontext, kdy se tak referovalo o osobě, která svým jednáním otřásla vírou. Druhý význam slova byl světský. Týkal se třech druhů jednání a projevů. Za prvé se jednalo o jednání a projevy, které byly vulgární nebo pomlouvačné, dále pak o jednání, události či okolnosti, které poškozovaly něčí dobrou pověst, a v neposlední řadě se jednalo o jednání, které se přičilo morálnímu cítění nebo představě o slušném chování (Thompson 2000, s. 12-13)

Použití slova „scandal“ tedy zahrnovalo vztahy mezi jednotlivcem na straně jedné a sociální kolektivností na straně druhé, jejíž morální cítění bylo dotčeno. Skandál se týkal porušení morálních norem, které mohly, ale nemusely být náboženského charakteru. Právě s odkazem na porušení norem bylo jednání odsuzováno. (Thompson 2000, s. 13-14)

3.2. Normy, morálka, skandál

Pojetí skandálu jako porušení vztahu mezi jednotlivcem a společností na základě porušení platných sociálních norem znamenalo základ pro moderní výklad skandálu. Je však nutné si uvědomit, že normy a zákony se v jednotlivých zemích liší. To, co se přiči očekávání a normám v jedné zemi, se nemusí odehrát v jiné zemi, záleží tedy na tom, jaké normy v jednotlivých společenských a historických kontextech převládají.

Jakýkoli pokus generalizovat povahu skandálů ve vsí své různorodosti by byl velkým hazardem. I když se skandály staly rysem politického prostředí, je obtížné všechny události, ze kterých vznikl skandál, uchopit ve své komplexnosti a odlišnosti. Každá událost má jiné okolnosti, týká se odlišných jedinců. Každý skandál se zakládá na

porušení odlišných norem nebo na zneužití různých forem moci, tudíž je obtížné odhadnout jeho následky. (Thompson 2000)

Přestože je každý skandál jedinečný, vykazují všechny skandály určité společné rysy. Vždy se jedná o nesprávné jednání či událost, kdy došlo k porušení panujících norem (právních nebo morálních). V každém případě, aby mohl skandál vzniknout, nestačí jen porušení norem, je třeba veřejného odsouzení poklesku, zájmu o potrestání, ať už se jedná o sankce, které stanovuje zákon, nebo o veřejné odsouzení. (Kepplinger 2005, Thompson 2000, Lull, Hinnerman 1997)

Co je vlastně norma a jaký význam má její dodržování / porušení pro společnost? Slovo „norma“ pochází z latinského „norma“ (měřítka), jímž je označen příkaz, předpis, rozkaz. Příkazovat není jedinou funkcí normy, její další funkcí je zmocňovat, dovolovat, derogovat. Normy, které tvoří předmět etiky, spadají pod morálku. Pro normy tvořící předmět právní vědy se používá název „právo“. Norma přikazuje určité lidské chování a vstupuje v platnost normotvorným aktem nebo zvyklostí. Morální normě přiměřené chování se schvaluje, normě odporující chování se ztrácuje. Právo je v podstatě donucovací řád, sankce morálky nemají charakter donucovacích aktů, přesto je morálka normativním řádem, který předepisuje, že nemorální chování má být členy společnosti odsuzováno. Na takové chování mají členové reagovat odsouzením, vyjádřením zneuctění apod. (Kelsen 2000, s. 16-20).

Skandál narušuje dominantní morálku, tím pádem narušuje ideový základ pro hodnotové a normativní systémy.⁴ (Hinnerman, Lull 1997, s. 27-31)

Podle Durkheima (1998) se morálka jeví jako soustava pravidel chování, která obsahuje zvláštní autoritu, něco přikazuje a lidé se těmito příkazy podřizují. Právě povinnost je jednou ze základních charakteristik mravní normy. Příkázání však nestačí, je nutný ještě jeden abstraktní aspekt a tím je žádoucnost. Čin nám musí připadat žádoucí, abychom se stali jeho aktéry. Jako morální nebyl nikdy klasifikován čin, jehož cílem byl výlučně prospěch jednotlivce. Pokud morálka existuje, jejím cílem je skupina utvořená jednotlivci, tedy společnost. Morálka začíná tam, kde existuje vazba na společnost. Nelze chtít jinou morálku než tu, kterou chce stávající stav společnosti. Společnost

---

⁴ Zásadní spor se vede o to, zda pravidla morálky platí obecně, nebo jsou jen lidským konstruktem. Viz *Sociologický slovník* (Jandourek, 2001, s. 164)

implikuje povahu morálky, chtít jinou morálku znamená popřít společnost a zároveň sebe sama jako jedince patřícího k této společnosti. Společnost má morální autoritu, je jakýmsi vědomím, které je vyšší než vědomí jednotlivců, a proto lidé cítí, že jsou na tomto vyšším, mnohotvárnějším vědomí závislí.

„Inací silou morálního života není ani tak pocit úcty k nepopíratelnému imperativu, jako spíše jakási touha po vyšším, avšak nezřetelném cíli.“ (Durkheim 1998, s. 84)

V průběhu dějin má každý národ svoji morálku, podle které se vynášejí rozsudky. Existuje tedy obecná morálka, která je společná lidem v určitém společenství. Každý jedinec ale tuto morálku chápe jinak, někteří porušení norem cítí niterněji než jiní. Cit pro povinnost se neustále mění. (Durkheim 1998)

Hodnoty a normy jsou sporné prvky sociálního života, zachovávané jedněmi a ignorované druhými, proto se samy normy často stávají tématem sporů.⁵ Normy jsou vždy zakotvené v mocenských vztazích, strukturují sociální život tím, že zatímco některé činnosti povolují, jiné zakazují. Dalo by se tedy jednoduše říct, že po překročení hodnot a norem vznikne skandál jen tehdy, pokud normy a hodnoty znamenají jakousi morální sílu pro ty, kteří o překročení hodnot nebo norem vědí. To neznamená, že většina lidí musí toto překročení vnímat velmi silně. (Thompson 2000)

Podle Durkheima (1998) upevňuje porušení norem společně sdílenou víru a sociální kolektivitu. Překročení norem upevňuje sociální pořádek, a proto integraci společnosti zajišťuje i amorální jednání jako je zločin.⁶

Skandály upevňují sociální řád tím, že posilují společně sdílenou morální sílu, posilují sdílené normy a hodnoty. Skandál potvrzuje legitimitu sociálního systému a zároveň mu zajišťuje jistý druh očisty, obnovy. V průběhu úspěšné skandalizace (za medializací události následuje rozhoření veřejnosti) dochází k „moralizaci“, kdy jsou jednotlivé normy a hodnoty potvrzovány těmi, kteří skandální jednání či událost odhalili. (Thompson 2000, s. 41)

Podle Markovitse a Silversteina (1988) nestačí vysvětlit politický skandál na základě sociální funkce norem, kdy dochází k jejich porušení a následnému upevnění

---

⁵ Hodnota je vědomá nebo nevědomá představa o tom, co je žádoucí. (Jandourek 2001, s. 97)

⁶ Pojem „pořádek“ je forma sociálního uspořádání, jako je určitá komunita, společenství nebo ustálené struktury vztahů. (McQuail 2000, s. 110)

sociálního pořádku. Nejdůležitějším aspektem politického skandálu je podle nich boj o moc.⁷

Veřejná skandalizace jako indikátor sociální změny umožňuje náhled do politických a sociálních tradic tím, že propojuje veřejný a soukromý život politiků. Skandalizace, která vzniká na základě konfliktu společenských hodnot a norem, přispívá k tomu, že se otevřeně do věci zapojuje moralizování. (Kepplinger, Hartung 1993)

O vztahu mezi soukromým a veřejným životem politiků jako možných aktérů skandálu bude pojednávat jedna z následujících kapitol. Co se týče moralizování, představují skandály morální události, které zastávají svoji roli v kulturní reprodukci moderních společností. Role skandálu spočívá v regulaci morálního pořádku v komunitě. Skandály poskytují kontext pro morální reflexi a debaty v moderních společnostech, kde tradiční zdroje morální autority jako je církev a náboženské hodnoty, stát, intelektuálská elita jsou na ústupu. Morální výzvy, které skandály poskytují, se k příjemcům dostávají prostřednictvím narace, která zaujme. Když lidé na skandál zareagují, angažují se v morální reflexi. (Tomlison 1997, s. 68)

Skandál je svým způsobem rituál, který má cyklický průběh. Období stavu normality je narušeno neobvyklou událostí. Nejprve o ní ví jen úzký okruh jedinců - ten, kdo porušil nějakou normu a oběť tohoto poklesku. Následně se většinou objeví někdo, kdo chce událost zveřejnit a žádá potrestání, aby se společnost od tohoto poklesku mohla očistit. Tato osoba se stává obhájcem veřejného pořádku. Událost zveřejní, následují požadavky na potrestání viníka. Narušitelé pořádku jsou potrestáni, následuje období obnovy a reforem, které zabraňují překročení podobného typu krátce po prvotním poklesku. Cyklus je kompletní, když je obnoven normální stav. Politické skandály jsou součástí politického života, protože tak jako jiné systémy, i politika potřebuje patologické jevy pro svoji vlastní obnovu. (Thompson 2000)

Co se týče obětí politického skandálu, stěží lze mluvit o mučednících, protože porušení normy znamená poklesek spíše vůči veřejnému zájmu než individuálnímu zájmu. Porušení normy narušuje veřejnou důvěru, proto za skandálem následuje požadavek trestu. (Markovits, Silverstein 1988, s. 3-7)

---

⁷ Více viz kapitola Politický skandál a liberální demokracie.

3.2.1. Skandál jako moderní morální příběh

Většina lidí má se skandály zprostředkovanou zkušenost. Veškeré informace pocházejí z médií, která nabízejí velké množství mediovaných (zprostředkovaných) forem prožitků a zkušeností. Prostřednictvím televize se stáváme svědky nehod, válek, konfliktů, poklesků. Skandál není tedy žitou, nýbrž mediovanou zkušeností. (Thompson 2000, s. 227-34)

„ *Intimní znalosti, které máme o ostatních, nesouvisí s blízkostí. Jedná se o druh nereciproční intimity na dálku.* “ (Thompson 2000, s. 86)

Přesto je výraz „skandál“ pevněji zakotven v orální, interpersonální dimenzi lidských životů než v mediální dimenzi, i když jsou tyto dvě dimenze úzce propleteny. Média hrají roli vypravěče příběhu, ale skandál získává na své síle díky publiku. (Bird 1997, s. 103-105)

Pokud se politik dopustí jednání, které odporuje normám, ať už se jedná o zneužití moci nebo porušení morálních norem, stane se ze skandálu příběh s morální zápletkou, leckdy i s ponaučením. Skandály připomínají příběhy o slavných nebo bohatých osobách, které kvůli své nenasytosti, touze po moci a úspěchu překročily normy nebo se dopustily zločinu. Takové jednání bylo a je vykládáno jako hanebné nebo dokonce šokující. (Bird 1997)

Mediované skandály (médií zprostředkované skandály) poskytují reflexi morálních zásad. Recipienti nepřijímají informace pasivně, aktivně si vysvětlují význam zpráv, diskutují s přáteli, spekulují, protože politické skandály často dávají podnět ke kladení otázek typu: jsou politici důvěryhodní, jsou všichni zkorumpovaní apod. (Thompson 2000, s. 88) ⁸

Mediované skandály jsou narativní příběhy na pokračování, neboť jsou částečně tvořeny mediální narací, která je plynule upravována a přepracována podle toho, jak je událost odhalována. Čtenáři, posluchači a diváci mají pocit, že sledují příběh, který má nejistou a neustále se vyvíjející zápletku, přičemž každý den se v médiích může objevit další konfrontační zpráva, která předešlé jistoty pošlape a dá podnět ke vzniku nových domněnek.

---

⁸ Více k pojmu „mediovaný skandál“ viz kapitola Skandál jako médií zprostředkovaná událost.

„Mediovaný skandál je do jisté míry otevřená narativní struktura, která je kombinována se zainteresovaností lidí o skandály jako moderní morální příběhy, které pro jedny znamenají zdroje potěšení, pro druhé téma konverzací.“ (Thompson 2000, s. 77)

Pro většinu lidí se skandály dotýkají vzdálených lidí, se kterými běžně nepřicházejí do styku. Prostřednictvím zprostředkovaných skandálů mohou „normální“ lidé prožívat zkušenosti vzdálených lidí ve smyslu společenského statusu, moci, bohatství, ale také ve smyslu prostorové a časové vzdálenosti. Lidé mají možnost pozorovat skryté aspekty života prominentních osob a následně je kritizovat, diskutovat o nich, aniž by se kdy s těmito osobami přímo setkali. Prostřednictvím médií je možné sledovat to, co se skrývá za každodenní prezentací politiků a ostatních osob veřejného života. Někdy jsou to události šokující, jindy zábavné. Skandální příběh je otevřený, dovoluje mnoho verzí a interpretací. Když o nich lidé spekulují, mají tendence hledat odpovědi ze svých vlastních zkušeností. Jejich zájem je často spojen s tím, jakou měrou se mohou sami ztotožnit se skandální událostí a jednáním. (Thompson 2000, s. 227-34)

Aby skandální příběh zaujal, musí oslovovat emoce lidí. Takový příběh by měl být dramatický, měl by podporovat zájem lidí, obsahovat porušení morálních norem, podporovat lidskou tvořivost. Čím více se lidé dokážou sžít s motivy aktérů skandálu a pochopit jejich touhy a pokušení, ať už s nimi souhlasí či nikoli, tím je větší pravděpodobnost, že takové skandály lidi zaujmou. (Thompson 2000, s. 89)

John Langer (1998, s. 155-9) analyzoval tzv. ostatní zprávy („other news“), kde se obětí nehod nebo zločinů stali obyčejní lidé. Tvrdí, že tyto události poskytují příjemcům zpráv tři druhy potěšení. První druh potěšení nastává v okamžiku, kdy jsou lidé svědky sociologického a psychologického nepořádku, řádné uspořádání každodenního života zkolabuje. Jestliže se lidé dívají na událost jako pozorovatelé, je jim umožněno, aby se vymanili ze závazků, jako jsou nebytné empatické reakce, a mohli si tajně užívat potěšení z cizího neštěstí.

Dalším je potěšení z nejistoty, kdy si lidé užívají zprostředkované vědomí náhodného nebezpečí. Třetím potěšením je narativní potěšení. Takové zprávy zdůrazňují zábavnou složku zpráv, poskytují zážitek, který jim umožňuje interpretovat vlastní životy.

Skandální příběhy evokují především narativní potěšení, ve kterém si publikum libuje, protože lidé se zájmem naslouchají osobním příběhům. Zároveň jsou lidé těmito

příběhy odpuzování, neboť se dozvídají, jaký sociální nepořádek se vytváří, když dojde k překročení morálních norem. (Bird 1997)

Dnešní zpravodajské obsahy zaměřené na příběhy lidí fungují na stejném principu jako folklórní vyprávění. Skandály, které se dají jednoduše převést do populární formy vyprávění příběhů, mají větší šance zaujmout pozornost lidí. Skandál je zapotřebí vnímat v kontextu jiných příběhů, které se k publiku dostanou a prostřednictvím kterých pak lidé interpretují a konstruují své životy. Mediální a ústní lidové vyprávění nejsou identické komunikační procesy, přesto jsou srovnatelné. Vyprávění je tvořeno na základě známých témat, která se čas od času opakují. V ústní tradici lidé aktivně pomáhají vytvářet verzi příběhu, tím se folklórní a mediální publikum od sebe příliš neliší. Redaktoři bulvárních listů se inspiroují návrhy čtenářů na zpracování příběhů a spoléhají se na témata příběhů, která jsou osvědčená z folklórního vyprávění. Folklórní vyprávění přinášelo lidem ponaučení, poukazovalo na hodnoty a normy v daném kulturním kontextu. Skandální zprávy jsou stejně užitečné, protože se v nich odráží morální hodnoty recipientů. (Bird 1997, s. 99-121)

3.3. Kritéria pro vznik skandálu

Jak už bylo naznačeno, pro vznik skandálu samotné překročení norem nestačí. Aby se událost stala skandálem v moderním pojetí, musí splnit určitá kritéria.

(1) *Musí být porušeny sociální normy, které reflektují dominantní morálku.* (Lull, Hinerman 1997, s. 11) Jednání nebo události, během nichž došlo k porušení určitých norem nebo hodnot, jsou nepostradatelným aspektem skandálu. Všechny formy překročení hodnot a norem nejsou skandální. Mohou být například příliš minoritní a nepodstatné, nebo naopak příliš závažné.

Příkladem méně významného překročení normy může být dopravní přestupek, u kterého si lze stěží představit, že bude zárodkem skandálu. Výjimkou by mohl být případ, kde by přestupek byl součástí rozvíjejícího se skandálu. Na druhou stranu existují události, které jsou příliš tragické a závažné, a proto je na zvážení, zda je označovat za skandální. Příkladem jsou genocidy. Závažnost takových událostí nemůže být poměřována na pomyslné míse vah s těmi proviněními, kdy došlo k překročení norem a hodnot ve výše zmíněném smyslu. V případě přestupku je použití slova „skandál“ příliš silné, v případě genocidy příliš slabé. Skandály zahrnují překročení

norem, která jsou dostatečně závažná, aby vyvolala nesouhlas ostatních, ale která nemohou být srovnávána se závažnými zločiny. (Thompson 2000, s. 14)

Důvod, proč se problémy moderní doby, jako jsou války, nestanou „skandálními“ tématy, spočívá také v tom, že nejsou personifikovány, spojeny s jednáním symbolického jedince. Skandály jsou zajímavé pro lidi, protože se pojí s jejich žitou zkušeností. Události se stávají zajímavými, když si lidé mohou položit otázku, co by dělali v případě, že by se sami stali aktéry události. Navzdory kulturní kompresi, která jde ruku v ruce s globalizací mediální komunikace, skandály zůstávají v podstatě lokálními aférami, což ovšem neznamená, že skandály nepřekročí kulturní hranice země, ve které se odehrály. Když ale médii zprostředkované skandály překročí kulturní vzdálenosti, ztrácejí na své „blízkosti“. Lidé se spíše zajímají o události ve své zemi než v zahraničí. Pokud se zajímají o skandály z jiné země, je to proto, že v nich shledávají relevanci k jejich každodennímu životu. Pozornost lidí a jejich angažovanost v morálním diskurzu ve vztahu ke skandální události z jiné země ovlivňuje také originalita a dramatičnost události. (Tomlison 1997, s. 68)

Navzdory variabilitě norem a hodnot existují normy, které jsou skandálně senzitivnější než ostatní. Znamená to, že u překročení určitých norem existuje vyšší pravděpodobnost vzniku skandálu. Jedná se o tzv. skandální senzitivitu, která závisí na sociálně historickém kontextu, obecně morálním a kulturním klimatu doby, na jednotlivcích nebo skupinách, které normy a hodnoty považují za důležité. Mezi senzitivnější oblastí, kde překročení norem může vést ke skandálu, patří sexuální chování, které souvisí s kontextem a podmínkami, ve kterých se dotyčný aktér ocitne. Riskantní je také finanční oblast, zvláště když se porušení norem týká závažného podvodu nebo korupce. Třetím typem skandálně senzitivní normy je porušení pravidel, konvencí a postupů, které souvisejí s vykonáváním politické moci. (Thompson 2000, s. 15)

Například ve Velké Británii a Spojených Státech jsou skandální zejména sexuální aféry v politickém prostředí, v Německu převládají finanční kauzy. (Kepplinger 2005)

Podle Markovitse a Silversteina (1988) je politický skandál možný jen v liberální demokracii, protože takové země mají nejen srovnatelné politické systémy, zákony a

politické hodnoty, ale především mají společný systém vládnutí, který se zakládá na rovném přístupu ke všem občanům. (viz kapitola Politický skandál)

(2) *Za porušením norem musí stát osoby (nebo osoba), které tak činily v rámci vlastních zájmů a tužeb.* Musí být zřejmé, že poklesek byl způsoben selháním jedince, který mu zároveň mohl zabránit, přičemž je nepodstatné, zda tomu skutečně tak bylo. U takového jednání většinou převažuje mínění, že pachatel jednal v zájmu uspokojení vlastních potřeb. Pokud dojde k porušení normy v zájmu veřejného dobra, těžko se z poklesku stane skandál. I když je jednání většinou spojeno s porušením normy, rozhodující je motivace pachatele. Představa významnosti události s představou opovržlivého sobeckého jednání aktéra spustí emocionální reakce, všeobecné rozhořčení nad událostí, jednáním či okolnostmi. To vše musí vyvrcholit požadavkem na vyvození důsledků, na potrestání viníků, odstranění jejich možností vykonávat určité funkce apod. K tomu je nutné, aby se poklesek jevil jako významný bez ohledu na to, zda odpovídá skutečnosti. (Kepplinger 2005)

V každém skandálu existují tzv. skandalizující a skandalizovaní – osoby nebo instituce, které ostatní pranýřují, či které jsou samy pranýřované. Jsou neodmyslitelnými opačnými póly, bez nichž by skandál nemohl vzniknout. Skandalizovaný je ten, kdo se ocitne na pranýři (jak médií, tak občanů), skandalizující je ten, kdo veřejně na poklesek upozorní. (Kepplinger, Ehmig, Hartung 2002, kap. 10)

Skandalizační zákony jsou neúprosné, nikdo není vůči skandálu imunní, přesto si před ním nejsou všichni stejně rovni. Existují jedinci, kteří jsou skandálně senzitivnější, mají tedy vyšší pravděpodobnost, že pokud se dopustí nějakého poklesku, stanou se skandalizovanými. Jsou náchylnější, protože jsou viditelnější kvůli svému společenskému postavení, úspěchům nebo odpovědnostem. Jedná se o osoby, které reprezentují určité hodnoty nebo názory, jako jsou např. zástupci náboženských organizací nebo politických stran. Jejich soukromé jednání může být v rozporu s tím, co veřejně prezentují, což vypovídá o jejich přetvářce. Právě přetvářka bývá předmětem kritiky, pokud se z události vyvine skandál.

Podle Thompsona (2000) odkazuje výraz „skandál“ také na jednání, události a okolnosti, jejichž vznik a existence zahrnuje určitý (3) *rys tajemství nebo utajení.* Osoby, které se

poklesku dopustily, činily tak v tajnosti nebo jen v malém okruhu známých lidí. jednání mělo zůstat utajeno před veřejností. Ti, kteří normu překročili, se většinou snaží své provinění skrýt před ostatními, tzv. nezúčastněnými, nebo své jednání ochránit před tím, aby se dostalo před širší veřejnost. V západním sociálním a politickém diskurzu se vyvinula dichotomie soukromé versus veřejné ve významu, co je a co není dostupné veřejnosti. Veřejné je to, co je viditelné a pozorovatelné, co je viditelné a slyšitelné pro velký počet recipientů. Soukromé je naopak to, co má být viditelné jen pro omezený počet lidí, co v sobě skýtá prvek tajnosti.

„ Veřejný akt je viditelný akt, který je prováděn otevřeně, takže každý má možnost ho poznat. Soukromý akt je neviditelný, je to akt, který je proveden za zavřenými dveřmi. “ (Thompson 2000, s. 36)

Chování lidí se odehrává v určitém interaktivním rámci, který zahrnuje nejen určitá očekávání a konvence, ale také fyzické uspořádání prostředí. Jednající osoba přizpůsobí své chování tomuto rámci a zdůrazňuje přítomné elementy, které jsou pro toto prostředí vhodné. Sociolog Erving Goffman (citováno dle Thompson 2000, s. 63-7) nazval toto prostředí „přední linií“.⁹ jednání, které je pro tento rámec neadekvátní a mohlo by poškodit image jedince, je potlačeno. Takové jednání se uskutečňuje v rámci „zadní linie“. V zadní linii se jedinci vědomě chovají způsoby, které odporují obrazu, o který se snaží v přední linii. Zadní linie dává prostor pro relaxaci. Každý účastník interakce má vlastní zadní linii chování, která je pro ostatní skrytá, nebo jedincem pouze selektivně sdílená s ostatními.

Hranice mezi zadní a přední linií je velmi nejasná, občas se může stát, že chování, které mělo zůstat skryté v zadní linii, se dostane do přední linie, což znamená, že ho někdo jiný může spatřit či zaslechnout. To se často stává osobám, které se prostřednictvím médií snaží vytvořit určitý dojem. Brzy však mohou poznat, že je velmi obtížné zanechat některé prvky jednání v zadní linii. Pokud se toto chování dostane do přední linie, stane se prostřednictvím médií viditelným pro tisíce či miliony diváků, čtenářů nebo posluchačů. Takové proniknutí může pro dotyčnou osobu skončit jen trapnou situací, zároveň ale může být spouštěcím motorem pro vznik skandálu.

---

⁹ Thompson (2000) vychází z knihy Goffman, Erving. *The Presentation of Self in Everyday Life*. Harmondsworth : Penguin, 1969

(4) *Pokud se veřejnost o takovém utajovaném jednání nebo události dozví a bude následně přesvědčena o existenci porušení normy, je splněna další podmínka pro vznik skandálu.* Právě proto, že podmínkou vzniku skandálu je to, že se o provinění dozvědí ostatní, jsou skandály často označovány jako „*drama zatajování a odhalování*“ („*drama of concealment and disclosure*“). Proto na jedné straně stojí ti, kteří vyvíjejí úsilí událost nebo jednání zatajit před ostatními, zatímco na druhé straně stojí ti, kteří, pokud někoho podezírají ze skandální aktivity, mohou vyvinout značné úsilí k tomu, aby odhalili pravdu. Skandál tedy nezahrnuje jen jednání a události, které porušují platné normy. Aby skandál mohl vzniknout, musí o události nebo jednání vědět „nezúčastnění“. Událost tedy potřebuje publicitu, musí být pro ostatní viditelná. Právě v tomto procesu zveřejňování, zviditelňování jednání či události pro ostatní hrají rozhodující roli komunikační média. (Thompson 2000)

Zvláště elektronická média zpřístupnila chování, které se objevovalo v zákulisní oblasti. Informace se původně donesly jen členům této skupiny, protože byly vázány na setkání tváří v tvář. Nyní jsou prostřednictvím elektronických médií, a to zejména televize, která překrývá původně soukromou a veřejnou sféru, známy i „outsiderům“. (Meyrowitz 2006)

(5) *Žádné reakce, žádný skandál*

Poklesky (jednání či události, kdy došlo k údajnému porušení normy) mají ve společnosti dvojí charakter. Na jedné straně se jedná o subjektivní hodnocení událostí, na druhé straně právě tato jednotlivá hodnocení vytvářejí rozměr společenského poklesku. Nebolí čím více lidí považuje událost za poklesek, tím je poklesek společensky významnější. (Kepplinger 2005)

Na začátku skandálu posuzují lidé nejistou událost většinou různě. Někdo je toho názoru, že se stala nesprávná věc, jiní s tím nesouhlasí. Někteří jsou o vině aktéra přesvědčeni již od počátku, jiní tomu nevěří, jedni považují událost za skandální, druzí nikoli. Čím větší je počet lidí, kteří jsou přesvědčeni, že se jedná o skandál, a čím více se objevují fakta, která jejich mínění potvrzují, tím více porovnávají své názory s ostatními. Jejich úhel pohledu se stane společně závaznou normou. Vznikají tak normy nebo schémata, která svazují ty, kteří je etablovali. Pokud se jednou taková schémata ustálí, považují se nově objevená fakta nebo interpretace, která tímto schématům odporují, za falešná nebo klamavá. Oproti tomu vše, co etablovaná schémata potvrzuje, je ochotně přijímáno. Za důvěryhodné se považuje to, co koresponduje s etablovanými schématy.

Vlastní názory se tak nezdají být subjektivním míněním, ale objektivním nahlédnutím do podstaty věci. Ti, co mají odlišný názor, pak nepoznali skutečnost, nebo jí poznat nechtějí. Nikoli z poklesku se stává skandál, ale z kolektivního pohledu na poklesek. (Kepplinger 2005, s. 21)

Tato etablovaná schémata do jisté míry korespondují s konceptem „spirály mlčení“ (Noelle - Neumann 1993). Lidé neustále pozorují své okolí, aby zjistili, které názory jsou u kontroverzních témat menšinové a které převažují. Mají strach zůstat se svými názory v izolaci, a proto, pokud mají odlišný názor než je většinové veřejné mínění, roste počet těch, kteří svůj názor začnou považovat za nevhodný k veřejnému prezentování. Takové názory tedy slábnou. Naopak na síle nabírá tábor těch, kteří sdílejí a vyjadřují dominantní názor ve společnosti. Výsledkem kombinace nejistoty těch, jejichž názor je na veřejnosti vyslovován minoritně, se sebejistotou těch, kteří zastávají dominantní názor, je zkreslení skutečného poměru sil obou názorových skupin.

Ke vzniku skandálu nestačí, aby nezúčastnění o poklesku věděli, je třeba, aby vyjádřili svůj nesouhlas. Nezúčastnění musí cítit, že překročení normy bylo morálně pochybné, tudíž s jednáním, nebo událostí nesouhlasí. Skandál je do jisté míry „veřejná aféra“. Odpovědi ostatních jsou nedílnou součástí skandálu, nikoli tedy retrospektivním komentářem. (Thompson 2000)

Skandál je formován reakcemi ostatních stejně jako překročení normy. Musí existovat požadavek na vyvození důsledků, potrestání viníků. (Kepplinger, Ehmig, Hartung 2002, kap. 9)

Formy těchto reakcí nezúčastněných na skandálu se mohou lišit, přesto mají společný rys. Jedná se o kritický diskurs. To je druh moralizujícího diskursu, který vyčítá, kárá, vyjadřuje nesouhlas s jednáním jednotlivce či jednotlivců. Tento diskurs implikuje, že jednání bylo ostudné, potupné a nedůvěryhodné, kritika je mířena vůči osobě, která za jednáním stojí. Jedná se o stigmatizující diskurs, který musí být veřejně vysloven tak, aby byl „vyslyšen“ ostatními. Pokud by byla kritika sdílena jen v rámci soukromé komunikace, mohou vzniknout fámy a klevety, nikoli však skandál. Veřejné odhalení kritiky se může odehrát prostřednictvím komunikačních médií. Nemusí to platit vždy, jiný příklad veřejného vyslovení nesouhlasu jsou veřejná shromáždění apod. (Thompson 2000, s. 18-23)

Poslední charakteristikou skandálu je fakt, že *(6) odhalení nepřístojného jednání a následná publicita může (ale nemusí) zničit reputaci aktérů tohoto jednání*. Skandály někdy bývají označovány jako boje o jméno. Lidé, kteří se ocitnou v centru skandálu, často vynaloží značné úsilí, aby ubránili svoji pověst a očistili své jméno tím, že zahájí útok. Obrací se k soudu, hrozí žalobou, odmítají tvrzení, že se dopustili něčeho nepřístojného. Mohou se také snažit ospravedlnit své jednání morálně s odkazem na vyšší cíle a motivaci svých činů. Další možností, kterou politici volí, je veřejné přiznání. Doufají, že alespoň tak vyvolají sympatie nebo lítost.

Všichni aktéři skandálu se cítí být obětí systematických pomluv, které je mají poškodit. Často jsou skandalizováni toho názoru, že se nestali obětí okolností, ale zaujatého zpravodajství. (Kepplinger 2005)

To je ovšem riskantní strategie, která může mít pro reputaci jedince ještě destruktivnější následky než odhalení původního překročení. V mnoha případech se stane, že jsou aktéři skandálu více kritizováni za „překročení druhého řádu“ („second-order transgression“). V průběhu odhalování souvislostí může být pozornost upřena na zcela jinou událost nebo jednání aktéra či aktérů než byl prvotní poklesk. (Thompson 2000, 15-16)

„Mnoho skandálů v sobě zahrnuje „překročení druhého řádu“, kde je pozornost směřována z původního provinění k sérii následných jednání, která mají provinění zastírat.“ (Thompson 2000, s. 17)

Dřívější projevy aktérů mohou limitovat jejich možnosti a jejich následné projevy mohou být s těmi dřívějšími konfrontovány. Aktér poklesku může v rámci krytí stop klamat, zapírat a lhát. Právě tyto poklesky mohou být nezúčastněnými hodnoceny jako významnější než prvotní provinění. Tato druhá provinění „zneuct'ují“ způsoby chování, které jsou považovány za konstitutivní pro specifický způsob života. Právě tato porušení stála za odvoláním mnoha politických činitelů. (Thompson 2000, s. 31) Jako jeden příklad za všechny z českého politického prostředí může posloužit tzv. bytová aféra Stanislava Grosse. Bývalý premiér nevysvětlil věrohodně původ svých peněz, v médiích se denně objevovaly konfrontační zprávy, lidé veřejně vyjadřovali svůj nesouhlas. Gross nakonec rezignoval, i když mu oficiálně nikdy nebyla prokázána vina.

Skandalizovaní mají tři možnosti, jak se se vzniklou situací vyrovnat. Mohou svoji vinu přiznat nebo jí popírat nebo se ospravedlnit. Značný vliv na průběh politického skandálu a reputaci skandalizovaného má podpora stranických kolegů nebo naopak

výskyt vnitrostranických konfliktů. Pokud kolegové za skandalizovaným stojí, má tento aktér dobré vyhlídky, že z úřadu nebude muset odstoupit. (Kepplinger 2005, kap. 11)

Reputace je cenným zdrojem, který mohou jedinci akumulovat, kultivovat a chránit. Reputace je „symbolický kapitál“. Dobrá pověst je zdroj, který umožňuje jedincům vykonávat „symbolickou moc“, což je podle Thompsona možnost jedinců využívat symbolické formy k ovlivňování druhých, ale také k ovlivňování jednání a událostí každodenního života.¹⁰ (Thompson 2004, s. 12-21)

Může trvat dlouho, než jedinec s velkým úsilím získá dobrou pověst, na druhou stranu je reputace velmi „zranitelná“, protože může být velmi rychle zničena. Reputaci je třeba chránit před událostmi a výroky, které ji mohou poškodit nebo zničit. Mezi takové riskantní události patří skandály. Osoby, které se stanou součástí skandálu, velmi dobře vědí, že v sázce není jen jejich čest a pověst, ale také jejich symbolická moc, neboli jejich možnost čerpat z dobrého jména a získat tak respekt ostatních při uskutečňování svých zájmů a cílů. (Thompson 2000, s. 23)

3.4. Typologie skandálu

Lull a Hinerman (1997) rozdělili skandály na tři typy. Jedná se o skandály institucionální, skandály celebrit a psychodramata.

(1) *Institucionální skandál* je takový skandál, kde k překročení dominantních morálních zásad dojde v institucionálním prostředí. Pokud jedinec v takovém prostředí nerespektuje profesní zásady, jedná především podle svých soukromých tužeb a motivů, dostane se do konfliktu s převažujícími morálními normami. Jednání se stává skandálním nejen pro jedince, ale pro celou instituci, kterou zastupoval. Jednání jedince může poškodit pověst jeho i celé organizace. Právě moderní instituce jsou do určité míry zranitelnější vůči nesouhlasným a kritickým reakcím než jednotlivci. Pokud dojde k určitému poklesku, může být to, co instituce prosazuje, použito proti ní. Instituce se často snaží nastavit morální příklady, například prostřednictvím reklamy nebo public relations, které se velmi rychle mohou proměnit jen v plané sliby. Skandály relativizují image a integritu institucí. I institucionální skandály jsou personalizovány, za přestupkem si lze představit někoho konkrétního.

---

¹⁰ Thompson (2004) uvádí, že termín „symbolická moc“ je vypůjčen od Pierra Bourdieua. viz *Language and Symbolic Power*, Cambridge : Polity Press, 1991

Druhým typem skandálu je (2) *skandál celebrit*, který pro publikum bývá často zajímavější než institucionální skandál. Soukromí osoby se stane součástí veřejné sféry, nad kterou celebrita nemá kontrolu. Média odkryjí příklady toho, jak touhy známých lidí porušují normy a sociální očekávání. Populární osoby se ocitají v paradoxní situaci, na jedné straně jsou svobodnější, co se týče očekávání veřejnosti ohledně jejich sociálního chování, na druhou stranu však podléhají mnohem většímu drobnohledu médií a ostatních lidí. Jejich příběhy plní den po dni titulní stránky bulvárního tisku a jejich životní osudy se stávají běžným tématem každodenních konverzací.

Obraz slavných lidí na veřejnosti je rozdělován mezi jejich jednání jako osob a jednání jako umělců. Hodnocení morálního poklesku je zasazeno do kontextu jejich image. Image stírá hranice mezi tím, co je reálné a tím, co je fikce. Jednání osob potom může být hodnoceno více v rámci jejich profesních rolí než jako jednání „skutečných“ lidí. Ve skandálu celebrit na sebe vzájemně působí tři faktory. Dominantní morální zásady ve společnosti, vytvořené image jednotlivé celebrity a v neposlední řadě aktuální události a způsob, jak o nich referují média. Dynamická souhra těchto tří faktorů tvoří platformu pro interpretaci chování celebrit. Při skandálu celebrity vědí, že potřebují neztratit kontrolu nad svojí image, protože image je právě to, co potřebují, aby zůstaly hvězdou. (Hinerman 1997, str. 143-164)

Třetím druhem skandálu je (3) *psychodrama*. Jedná se o události, kdy se z obyčejných lidí, kteří dělají neobyčejné věci, stanou známí lidé. Příběh těchto lidí musí být velmi působivý a hlavní postavy by měly reflektovat stereotypy, které se k příběhu pojí. Tyto skandály jsou velmi emocionální, týkají se lidských vášní, fantazií, strachu nebo slabostí. Psychodramatické skandály působí na lidské předsudky, fantazie a nejistoty. Prostřednictvím psychodramatického skandálu mají „obyčejní“ lidé možnost vyrovnat se s vlastními zmatky. Morální poklesky jsou zviditelňovány zábavnou formou, přesto zůstávají vzdálené a neosobní.

Thompson (2000) uvádí jako další příklad kategorizace skandálů rozdělení podle Anthonyho Kinga (1986). Jedná se o *sex, peníze a moc*.¹¹ Všechny tyto kategorie se mohou navzájem prolínat. Thompson, který se zabývá převážně politickými skandály, tuto klasifikaci využil a skandály v politickém prostředí rozdělil na sexuální, finanční a mocenské. Sexuální skandály zahrnují porušení sexuálních norem (tyto normy nemusí být zákonně stanovené, jsou spíše morálně ukotvené, proto se setkává jejich porušení

---

¹¹ Anthony King. Sex, money, and Power. In Richard Hodder Williams, James Ceaser. *Politics in Britain and the United States : Comparative Perspectives*. Durham : Duke University Press, 1986, s. 175

s veřejným nesouhlasem). Finanční skandály se týkají zneužití ekonomických zdrojů v souvislosti s vykonáváním politické moci (korupce, podvod, zpronevěra), mocenské skandály odkazují na zneužití politické moci. Mocenské skandály mohou zahrnovat finanční transakce všeho druhu, ale tato porušení nejsou zdrojem mocenského skandálu. Jsou jen druhotným důvodem, primární je porušení pravidel, které jedince opravňují k vykonání moci.

Všechny poklesky mají nějaké příčiny. Kepplinger (2002) jich rozlišil devět. Může se jednat o (1) *chybné rozhodnutí*. Sem patří neefektivní nebo chybné nařízení, chybné plánování investic, porušení pravidel a také využití nesprávných kritérií při rozhodování. Další příčinou poklesku je (2) *chybný vývoj*, který zahrnuje rozpad institucí nebo hodnot, zanedbání veřejných prostor, nespravedlnost a diskriminaci, stagnaci očekávaných změn, chybný politický vývoj, špatné hospodaření, neoprávněný přebytek. Za třetí příčinu lze považovat (3) *opomenutí a pasivitu*, která poukazuje na nedostatečnou koordinaci z důvodu neochoty nebo neschopnosti. Další příčinou jsou (4) *nedostatečné poměry*. Tedy slabá konjunktura, krize v odvětvích, nedostatečné zásobování a chybějící finance. (5) Mezi *škody* spadají případy znečištění životního prostředí, fyzické napadení, úrazy, nehody, nemoci, věcné poškození, ztráta image a náklady. Za šesté se jedná o (6) *kriminální a amorální jednání*. Do této kategorie patří sporné názory, tlak na média, trestné činy, drogy, násilí a sexuální provinění. Další příčinou je (7) *špatné řízení*, sem spadají příliš dlouhé procesy, VIP chování státních institucí a jejich zástupců. (8) *Ziřtlost* je dalším důvodem poklesků. Sem patří případy podvodů, dohody o cenách na úřadech, zneužití hospodářské moci a korupce. Poslední příčinou je (9) *nerespektování legitimních zájmů*, jako je ochrana životního prostředí, ochrana zdraví, ale také nevyřešené zájmové konflikty.

4. Skandál jako médií zprostředkovaná událost

Skandály nejsou novým elementem moderních společností, pouze s rozvojem moderních společností úzce souvisí. Pro porozumění vztahu mezi médií a skandály je třeba zohlednit také sociální transformace, které mimo jiné předefinovaly vztah mezi soukromým a veřejným životem a vytvořily zcela nové druhy zviditelnění.

S vývojem komunikačních médií bylo politické pole konstituováno jako mediované pole. Politické pole je oblastí činností a interakcí, které jsou tvořeny státními

institucemi jako systémy autority. Jedná se o komplexní systémy pravidel a procesů, které autorizují některé jedince k vykonávání moci, zatímco ostatní by měli poslouchat. Politický skandál je skandál, který se odehrává v politickém poli.¹² (Thompson 2000, s. 91-107)

Zviditelnění tohoto pole se pro politiky stalo klíčovou záležitostí, protože zprostředkované formy komunikace mají vliv na vztahy mezi politiky a občany. Ve věku mediované viditelnosti politici vědí, že média potřebují, aby se prosadili, aby si vytvořili image, na druhou stranu se pro ně mediované zviditelnění může stát pastí. Skryvaná aktivita politika se prostřednictvím médií dostane na povrch tak, že se o ní dozví veřejnost. Tato viditelnost zvyšuje křehkost těch, kteří jsou vidět. (Thompson 2000)

Thompson (2004, s. 72) rozlišuje mezi interakcí tváří v tvář, zprostředkovanou (mediovanou) interakcí a zprostředkovanou kvaziinterakcí. Zprostředkovaná interakce souvisí s využitím technického média, jako je např. papír nebo elektromagnetické vlny. Zatímco dialogická interakce tváří v tvář se odehrává v kontextu sdílené přítomnosti, v mediované interakci jsou účastníci na sobě prostorově a někdy i časově nezávislí.

Masová média umožnila třetí druh interakce, tzv. zprostředkovanou kvaziinterakci, která také umožňuje přenos informací, aniž by účastníci této interakce museli sdílet společný časoprostorový rámec. Na rozdíl od předešlých dvou druhů interakce je zprostředkovaná kvaziinterakce monologická, převládá v ní jednosměrný tok komunikace, který je produkován pro neurčitou řadu příjemců.

4.1. Lokalizovaný versus mediovaný skandál

Zprostředkované formy komunikace umožnily vznik nové formy skandálu tzv. mediovaného skandálu. Skandály přestaly být pouze lokálními záležitostmi, které se odehrávají na úrovni komunikace tváří v tvář mezi lidmi, kteří se znají.

Mediované skandály se prostřednictvím masových médií mohou dostat k neurčitému počtu příjemců. Zprostředkované skandály nevytlačily lokalizované skandály, ty jsou stále běžnou součástí životů, každodenních konverzací. Lokalizované skandály jsou charakterizovány tzv. tradiční publicitou společné přítomnosti. Události jsou odkrývány v průběhu každodenní činnosti, publicita události je vázána na společný prostor, ve kterém se jednotlivci setkávají tváří v tvář.

---

¹² Jedná se o „pole vzájemného působení“. Tento termín si Thompson (200) vypůjčil od Pierre Bourdieu. *Distinction. A Social Critique of The Judgement of Taste*, Cambridge : Harvard University Press, 1984

Tito jednotlivci se většinou mezi sebou znají, leckdy jsou přímo svědky podezřelé události nebo se o ní dozvědí od ostatních. Lokalizované skandály jsou běžně spojovány s tzv. šeptandou, fámami a klevetami.

Lokalizované skandály se častěji týkají „poklesku prvního řádu“ („first-order transgression“), mediované skandály v sobě zahrnují spíše směsici porušení norem prvního a druhého řádu. (Thompson 2000, s. 31)

Aby se poklesek stal skandálem, je nutná jeho publicita. Ta se v průběhu dějin také měnila v souvislosti s vývojem komunikačních prostředků. Před nástupem médií byla publicita jednotlivce, jednání nebo události spojena se společným sdílením prostoru. Aby se událost stala veřejnou, museli být diváci fyzicky přítomni, jako například ve středověké Evropě v případě veřejné popravy, ke které přihlíželi. Thompson (2004) tuto publicitu nazývá „tradiční publicitou v rámci sdílené přítomnosti“.

Vývoj médií dal podnět ke vzniku tzv. zprostředkované publicity („mediated publicness“). Publicita jednotlivců nebo události již není závislá na sdílení prostoru, událost se stane veřejnou tím, že je zaznamenána a přenesena k ostatním, kteří během události nebyli fyzicky přítomni. Obě formy publicity existují vedle sebe. S pronikáním nových komunikačních prostředků začala nová forma publicity nahrazovat, rozšiřovat a transformovat tradiční formu. (Thompson 2000)

„Mediovaná komunikace dospěla do stádia, kdy se stále více podobá formě živé komunikace tváří v tvář. Média z nás stále činí „bezprostřední“ publikum představení, jež se odehrávají jinde a zajišťují nám přístup k publiku, které není fyzicky přítomno.“
(Meyrowitz 2006, s. 20)

U lokalizovaného a mediovaného skandálu se liší také forma vyjádření nesouhlasu. V případě lokalizovaných skandálů má nesouhlas podobu verbálního vyjádření v kontextu komunikace tváří v tvář (nebo v relativně blízké formě mediované interkace). U mediovaného skandálu je to otevřená forma zprostředkované komunikace, která projevuje nesouhlas. Děje se tak prostřednictvím titulků v novinách, ponižujících karikatur, negativně hodnotících článků aktéra či události. Klima nesouhlasu vytváří právě tato opakovaná negativně zabarvená vyjadřování o události či jednání. Nemusí však platit, že toto zprostředkované klima nesouhlasu koresponduje s názory recipientů. I občané mohou vyjadřovat svůj nesouhlas například demonstracemi, peticemi apod. (Thompson 2000, s. 35-41)

4.2. Politický skandál

Co vše se může skrývat pod pojmem „politický skandál“ bylo vysvětleno v kapitole o typologii skandálu. Jaké jsou ale podmínky vzniku politického skandálu? Právě touto otázkou se zabývali Markovits a Silverstein (1988), podle kterých je politický skandál možný jen v liberálně demokratickém systému vlády. O něco méně restriktivní přístup zastupuje Thompson (2000), který tvrdí, že jisté formy politického skandálu jsou možné i v autoritářském režimu, přesto souhlasí, že podmínky, které pro politický skandál nastavuje liberální demokracie, jsou neporovnatelné.

4.2.1. Politický skandál a liberální demokracie

Jedním z vysvětlení, proč se reakce na skandál mohou v různých zemích lišit, je jejich kultura, protože morální hodnoty se liší kulturními kontexty zemí. Markovits a Silverstein (1988) však vychází z předpokladu, že politické hodnoty, jako jsou představy o povinnostech a systému vládnutí, budou společné v těch zemích, které mají podobný nebo srovnatelný politický systém. Státy s liberálně demokratickým politickým systémem nemají stejné institucionální zázemí, přesto sdílejí mnoho hodnot. Jedná se především o právní normy, které reflektují ideu jednoho platného zákonného systému, před kterým jsou si občané rovni. V zemích se stejným politickým systémem existuje vysoká pravděpodobnost, že skandál v jedné zemi bude považován za skandál i v ostatních zemích.

Liberální demokracie představuje systém, kde použití státní moci je omezeno hned v několika směrech. V případě zneužití moci zajišťuje liberální demokracie sankce. Politická moc je předmětem kontroly občanů, která se odehrává prostřednictvím svobodných voleb, kde o přízeň voličů soutěží více politických stran. Tento veřejný charakter politiky je ústřední, neboť legitimní je taková politika, která se koná veřejně. (Markovits, Silverstein 1988)

V liberální demokracii je dále striktně odděleno soukromé jednání od veřejného. Tak jako vše politické patří do politické sféry, má vše soukromé být chráněno před politickým a státním vlivem. Jakékoli tajné a neprůhledné jednání v politické sféře je odmítáno a považováno za neexistující nebo nepřijatelné. To, co je tajné, patří do soukromého nepolitického sociálního života. V liberálních demokraciích je politika přístupná a otevřená. Nedůvěra veřejnosti má za následek právní proces („due process“), který je definován legálně ustanovenými pravidly a postupy, které řídí vykonávání

politické moci. Tato pravidla definují politickou moc jako veřejnou a přístupnou. Vykonávání moci někdy bývá „privatizováno“, moc bývá vykonávána netransparentně a v tajnosti, aby byla z dohledu ostatních. Právě tehdy, když logika moci ovládne logiku právního procesu, vznikne politický skandál. Hlavním elementem politických skandálů je porušení právního procesu kvůli zneužití politické moci. Podle Markovitse a Silversteina (tamtéž) není klíčový prvek politických skandálů v tom, že někdo porušil normy kvůli vlastnímu „zisku“, kritická je aktivita, jejíž cílem je zvýšit politickou moc na úkor právního procesu. Politické skandály se odehrávají na průsečíku moci a procesu, a proto se mohou odehrávat jen v liberálních demokraciích.

Dalším předpokladem politického skandálu je pluralitní politický systém s konkurenčními stranami. Bez politických stran nevzniknou politické skandály. Jednotlivé strany mají (ne vždy) zájem o odhalení skandálu opoziční strany, aby získaly voliče. Tyto strany mohou informace o konkurenci dodávat médiím. Právě svobodný tisk a konkurenční politické strany jsou podmínkami pro vznik politického skandálu v liberální demokracii.

Účast politika na skandálu ještě nezaručuje vznik politického skandálu. Sexuální a finanční aféry Markovits a Silverstein (tamtéž) nepopírají, ale nejedná se podle nich o politické aféry, pokud v nich nedojde ke zneužití moci na úkor právního procesu. Samotná sexuální aféra politika není politickým skandálem, politickým skandálem se tato aféra stane v okamžiku, kdy politik ohrožuje svým jednáním určité politické události nebo pokud politik lže demokratickým institucím a porušuje tím procedurální konvence.

Podle Thompsona (2000, s. 90-105) nejsou mocenské skandály jedinou formou politického skandálu. Politické skandály se mohou zakládat na odhalení poklesku také v sexuální nebo finanční oblasti, což znamená, že liberální demokracie není jediným možným politickým systémem pro vznik politického skandálu. Souhlasí však s tím, že liberálně demokratický systém nastavuje „výhodnější“ podmínky pro vznik politického skandálu. Umožňuje totiž konkurenci mezi politickými stranami a jinými zájmovými skupinami, tím vzniká prostředí, pro které je charakteristický konflikt a konfrontace různých zájmů. Skandál se tak může stát mocným prostředkem zdiskreditování konkurence. V liberální demokracii právě na reputaci záleží, neboť politici se ucházejí o přízeň voličů v pravidelných volbách. V totalitních autoritářských režimech se skandály také mohou vyskytnout, ale budou nejspíše využity k zdiskreditování oponentů, než aby

byly namířeny proti těm, kteří jsou u moci. Obvinění dominantních institucí politické moci tak může skončit vězením nebo smrtí. Jednání a vědomí lidí o poklescích držitelů moci je v autoritářském režimu omezeno strachem z odvety. V autoritářských režimech zůstávají politické skandály spíše na úrovni lokalizovaných skandálů. Pokud se informace o nich dostane ven mimo politické prostředí, děje se tak většinou komunikací tváří v tvář. Autoritářské režimy mají tisk pod kontrolou, proto je vznik mediovaného politického skandálu obtížnější. Politické skandály v liberálních demokraciích jsou naopak z velké části mediované, nezůstávají před veřejností skryty jen uvnitř politického prostředí, prostřednictvím médií se zviditelní, což může mít závažné dopady na kariéry politiků. Politickému skandálu v liberální demokracii nahrává také relativně nezávislý tisk. Relativně nezávislý z toho důvodu, že mediální instituce nejsou výhradně vyloučeny z politického vlivu, protože se zabývají tématy a rámci, které jsou nastolovány státem. Přesto mají média politickou svobodu na rozdíl od médií v autoritářských systémech.

Média odhalují skandály a představují tak základ kritického diskurzu. (Thompson 2000) Kritika elit je podmínkou legitimacy liberálně demokratického politického systému. V liberální demokracii se uplatňuje nízký stupeň politické kontroly nad médii a vysoký stupeň tolerance politiků vůči kritickým námitkám novinářů. Kritická a pluralistická žurnalistika má bránit návratu autoritářské vlády. (McNair 2004, s. 86)

Skutečnost, že média vykonávají dozor nad těmi, kteří jsou u moci, souvisí s hodnotami moderní západní společnosti, jako je svoboda, spravedlnost, rovnost, pořádek a solidarita. Svobodné využívání komunikačních prostředků ke kritice těch, kteří jsou u moci, a vytváření alternativních názorů, je nástrojem ochrany svobody. (McQuail 2000, s. 104)

Novináři se v liberální demokracii považují za členy čtvrtého stavu („Fourth Estate“), jejich úkolem je role „hlídacího psa“. V tomto pojetí jsou novináři aktivními účastníky demokratického politického procesu, protože se neustále ujišťují, zda zástupci legislativy, exekutivy a jurisdikce nezneužívají svoji moc nebo nejsou korumpováni. (Louw 2005, s. 29)

James Curran (2000, s. 116-126) tvrdí, že pojetí role médií jako hlídacího psa státu je nedokonalé. Toto pojetí opomíjí skutečnost, že moc lze vykonávat i jinak než prostřednictvím státu, že stát není jediným možným nepřítelem společnosti. Tisk by podle něj měl být považován za ochránce také proti vykořisťování v soukromé sféře, a to

v hospodářství a rodině. Je podle něj chybné se domnívat, že média se stanou nezávislými, pokud budou nezávislá na státu, protože soukromá média se stávají propojenějšími prostřednictvím soukromovlastnických vztahů s korporativními mocenskými strukturami. V liberálních demokraciích s rozvinutým veřejnoprávním vysíláním je snazší podkopat roli médií v deregulovaném sektoru než v regulovaném. Vlastníci soukromých médií mají v rámci organizace větší legitimitu než politici, kteří by se snažili ovlivnit veřejnoprávní vysílání. Tito vlastníci mají větší šance prosadit své zájmy než politici.

Na rozdíl od liberálního přístupu, kdy mají novináři roli nestranných informátorů o událostech, autoritářský režim řadí novináře do systému ideologického řízení. Totalitní režimy obvykle nepřipouštějí kritiku ze strany novinářů, neboť pluralita a intelektuální svoboda jsou podřízeny zájmům kolektivu, které většinou režim sám definuje. Novináři se musí podřítit oficiální linii, protože jejich kritika by mohla vést k nepokojům a ohrožení režimu. (McNair 2004, s. 87)

4.2.2. Reputace a důvěra

Politické pole je součástí různých forem státní moci a politických režimů. Přesto liberální demokracie zahrnují instituce jako je parlament, konkurenční politické strany a pravidelné volby, kde jsou političtí reprezentanti voleni občany. Politici jsou závislí na lidech a jejich sympatiích, potřebují jejich podporu, důvěru. Aby důvěry dosáhli, často se snaží ukázat konkurenty v nedůvěryhodném světle, aby si sami upevnili svoji pozici (a také pozici strany, kterou zastupují). Politici musí užívat symbolickou moc, aby mohli přesvědčit, ovlivňovat události a jednání ostatních. (Thompson 2000, s. 96)

Symbolická moc zahrnuje jinými slovy možnosti zasáhnout do průběhu událostí, ovlivňovat jednání ostatních prostřednictvím produkce a přenosu, a dokonce i schopnost vytvářet události.¹³

Při vykonávání symbolické moci se jedinci spoléhají na různé zdroje. Jedná se o technické prostředky, které uchovávají a umožňují přenos, dále pak schopnosti, vědomosti a kompetence, které jsou potřebné pro produkci, přenos a recepci informací a symbolických obsahů. V neposlední řadě je zdrojem symbolické moci reputace, prestiž a respekt určitých institucí nebo určitých výrobců symbolických obsahů. Kdokoli, kdo chce vykonávat politickou moc nebo ji alespoň získat, musí současně využít

---

¹³ Existují další tři typy moci – ekonomická, politická a donucovací – viz Thompson (2004, s. 16-21).

symbolickou moc, aby kultivoval a odůvodňoval své přesvědčení v legitimitě. (Thompson 2000, s. 96-106)

Reputace a uznání se všeobecně déle získávají, než se ztrácejí. Reputace, jako symbolický kapitál, jedinci umožňuje vykonávat symbolickou moc, oslabení tohoto kapitálu omezuje možnost politiků vykonávat politickou moc. Ztráta reputace znamená ztrátu důvěry a důvěryhodnosti, což ovlivňuje možnosti politiků ovlivňovat jednání ostatních, zasahovat do průběhu událostí. Právě skandál je možnou příčinou ztráty nebo poškození reputace politiků.

„Politické skandály jsou bojem o zdroje symbolické moci. Média jsou místem, kde se tento boj odehrává“ (Thompson 2000, s. 105)

Politici vědí, že skandál může mít ničící následky nejen pro ně, ale i pro strany, které reprezentují. Politický skandál může zničit image jednotlivce nebo strany, proto se takové skandály stávají často bojem o veřejné mínění. (Thompson 2000)

A co znamená politický skandál pro občany? Pro „obyčejné“ lidi mají skandály jako rys politické kultury ambivalentní charakter. Skandály nutí lidi pokládat si otázky ohledně správnosti a legality jednání politiků a také ohledně jejich charakteru. Skandál je testem důvěryhodnosti politiky a jejich zástupců. Voliči se spoléhají na integritu politiků, na to, že dostojí svým slibům. Pokud dojde k jejich pochybení, dostane se politickému skandálu velké pozornosti. I proto se dá vysvětlit, proč soukromé aféry politiků mívají širší politický dopad. Takové aféry znervózňují lidi, nikoli snad proto, že by lidé po politicích žádali, aby striktně dodržovali morální zásady ve svém soukromém životě, ale proto, že se obávají, že poklesk v soukromém životě napovídá o celkové nedůvěryhodnosti politiků.

Z charakterových poklesků některých politiků mohou mít prospěch jejich konkurenti. V době, kdy politické strany bojují zejména o nerozhodnuté voliče a kdy se snaží odlišit od ostatních, je charakter politiků významným politickým kapitálem. V předvolebních bojích politické strany staví své předvolební kampaně na pochybeních v „testu důvěry“ svých konkurentů. (Thompson 2000, s. 116-118)

Politické skandály narušují klima důvěry. Důvěra je důležitou složkou sociálních vztahů a interakcí sociálního života, svoji nezastupitelnou úlohu má i v samotném politickém poli. Důvěra se projevuje jak v oblasti spolupráce a interakce mezi politiky, tak v oblasti podpory a účasti v širším politickém poli. Dlouhodobá nedůvěra ohrožuje

spolupráci, a tedy i politickou činnost. Politické skandály tedy nejsou jen potencionální ničitelé reputace, jsou také potencionální ničitelé důvěry v oblasti, kde kooperativní politické jednání a demokratická vláda závisí na určitém stupni sociální důvěry. Opakované porušení důvěry může mezi lidmi generovat postoj hluboké nedůvěry, což může vést až k nedostatku nebo totálnímu nezájmu o jakékoli politické dění. (Thompson 2000, s. 118)

Jak již bylo uvedeno, faktor důvěry se stále více personalizuje. Politici by se měli prezentovat jako osoby, kterým se dá důvěřovat pro jejich vnitřní kvality. Osobnost politiků je spojena s politikou, kterou vykonávají, a volby jsou komplexním výběrem mezi pragmatickými, ideologickými a emocionálními hodnotami. Politici se musí prezentovat emocemi jako osoby, které jsou schopny být profesionály v tom, co dělají a zároveň jako osoby, které jsou sociálně emoční. Podle Richardse (2008, s. 128-131) v politické komunikaci chybí emocionální komunikace, která by se zaměřovala na potřeby lidí. Uznání chyby a zranitelnosti, být čestný, pokud došlo k nějakému pochybení a zklamání, to jsou aspekty chování, které jsou považovány za velmi důležité v každodenním životě. Přesto jsou v politickém životě ojedinelé. Politici jsou manažeři nejen v technokratickém smyslu, jsou také pověřeni „managementem pocitů“ národa. Efektivní „emocionální management“ by mohl vést k vylepšení vztahu mezi politiky a občany, ke kreativité a podpoře. Politiku je zapotřebí obohatit o komunikační praktiky, které jsou emocionálně nabitě.

4.2.3. *Soukromý a veřejný život politiků*

Může se stát, že chování aktéra, které mělo zůstat v zadní linii, pronikne do přední linie. Toto proniknutí chování je typické jak pro lokalizované, tak pro mediované skandály, jeho podoby se ale liší. V interakci tváří v tvář je primárním interaktivním rámcem společná přední linie, která je situovaná ve společném časoprostorovém prostředí. Každý účastník má svoji zadní linii, kterou může oddělit od přední linie nebo ji odhalit pouze vybraným jedincům. V případě zprostředkované kvaziinterakce neexistuje žádná společná přední linie, která by sloužila jako primární interaktivní rámec pro všechny účastníky interakce. Zatímco v případě lokalizovaných skandálů je chování zadní linie odkrýváno na základě interakce tváří v tvář, v případě mediovaného skandálu je proniknutí chování ze zadní linie do přední odhaleno prostřednictvím zprostředkované

kvaziinterkace neurčitému počtu recipientů, kteří jsou rozptýleni v prostoru. (Thompson 2000, s. 35 - 41)

Zvláště elektronická média působí na lidi mnohem více proměnou „situační geografie“ sociálního života než prostřednictvím svých obsahů. Na rozdíl od Goffmana (1969), který sociální role odvozuje od fyzického prostředí, Meyrowitz (2006) se přiklání k názoru, že elektronická média tradiční vazbu mezi místem a sociální situací podřívají a že dávají vznik novým situacím, novým typům chování, ovlivňují interakce i tam, kde se vůbec nevyskytují, ovlivňují i to, jak se lidé chovají nebo jak by se chovat měli. Dělicí linie mezi zákulisním a jevištním chováním je podle něj informačního charakteru a nesouvisí s fyzickým prostorem.

Větší dohled nad chováním politiků je umožněn díky novým komunikačním technologiím pro nahrávání, zpracování a přenos informací. Pokud se chování v zadní linii dostane do přední linie, je tento únik zaznamenán. V interakci tváří v tvář je veškerý symbolický obsah odkázán na paměť hovořících, zprostředkovaná komunikace má tu výhodu, že využíváním technických médií (fotografie, záznam na videokazetě, diktafon, papír atd.) může být obsah symbolických sdělení zaznamenán a zachován v čase (pokud nedojde k poškození elektromagnetického pásku apod.).

Zaznamenaná slova na diktafonu nebo záběr fotografie lze považovat za důkaz, který lze jen stěží vyvrátit. Tyto technologie poskytují důkazovou základnu pro situace, kdy je nutno se k poklesku osoby vrátit. V průběhu skandálu tak média mohou hrát klíčovou roli tím, že poskytnou důkazy pro vyvrácení nebo podpoření tvrzení osoby, která stojí v centru zájmu skandálu. Tyto přístroje změnily sociální podmínky soukromí, protože původně soukromé jednání a konverzace se mohou stát veřejnými, tím pádem vznikají situace, které mohou být pro aktéry poklesku velmi trapné a inkriminující. (Thompson 2000)

„Jakmile jsou důkazy tohoto druhu jednou uvedeny v médiích, je pravděpodobné, že budou reprodukovány při mnoha příležitostech jako materiál, který byl odhalen např. jedněmi novinami a ostatní noviny a jiná média budou o tomto materiálu informovat. Prostřednictvím tohoto procesu „rozšířené medializace“ (extended medialisation) mohou důkazy cirkulovat velmi rychle, což rozehrává plamen skandálu, který se pak lehce vymyká kontrole.“ (Thompson 2000, s. 70)

Články či videozáznamy, kde politik tvrdí odlišné věci, znevýhodňují politika, protože působí nevěrohodně. Nemusí ale vždy být k neprospěchu politiků. Scéna, na které se politici pohybují, od nich vyžaduje, aby byli konzistentní ve všech oblastech. S takovou situací se politik vyrovná tak, že si osvojí roli, která je určena pro „střední zónu“ neboli oblast, která je mezi tradičním jednáním na jevišti a jednáním v zákulisí. Zároveň se jedná o oblast, kterou odhaluje nelépe televize, jež vytváří pohled z „okraje jeviště“. Zdatní politici se této situace nelekou, naopak se jí snaží využít ve svůj prospěch tím, že nabízejí takové prvky svého zákulisí, které mohou na veřejnost působit pozitivně. Současně situaci nikdy nedostanou plně pod kontrolu, průběžně se totiž jejich obraz (image) mění. (Meyrowitz 2006, s. 220-222)

Politici musí především přesvědčit lidi, aby volili právě je, musí se tedy angažovat v „managementu dojmu“, neboli v managementu vytváření image („impression management“). K vytváření image pomáhají masová média, která politici potřebují k tomu, aby ovlivnili především pasivní voliče. Proto úspěšní politici pracují ve dvou paralelních politických prostředích – dělají politiku a vytvářejí si image. (Louw 2005, s. 16-17)

Skandál je pro politiky bojem o to, aby měli pod kontrolou vlastní image. Pro politiky je podstatné, aby předvádění jejich role, jejich výstup na jevišti byl dostatečně působivý a přesvědčivý. K tomu je zapotřebí oddělit obecnost od zákulisí. Elektronická komunikační média tuto hranici mezi tradičním politickým jevištěm a zákulisím narušila, možnost izolace jednoho prostředí od druhého je omezena. Politici tak přicházejí o část soukromí, ale co je podstatnější, ztrácejí možnost mnoha podob rolí jako svrchovaných a mocných tradičních vůdců. Televize umožňuje pohled z okraje jeviště, který má za následek, že rozdíly v chování jsou považovány za projev nepoctivosti. (Meyrowitz 2006, s. 219-221)

A kde je hranice mediálního pokrytí soukromého a veřejného života politiků? Obecně je přijímána teze, že jednání, které souvisí s výkonem moci politika, by mělo být zveřejněno vždy. Občané chtějí vědět, zda se politik dopouští nějakých poklesků doma v soukromí, protože se pak ptají, zda je schopen chovat se i v politice stejně. Má se za to, že například politik, který podvede svoji manželku, pravděpodobně zradí své kolegy v práci, stranu i voliče. To, co se děje v soukromí, není však nutným znakem pro veřejnou doménu. Ne v každém skandálu se totiž politici chovali nestandardně i

v soukromí. Proto by sexuální poklesky politiků neměly být spojovány s výkonem politiků v úřadě. Primárně by se lidé měli zajímat o jejich politické hodnoty, jak respektují zákony a ústavu, jaký mají smysl pro spravedlnost a čestnost při oficiálních jednáních. ((Terkildsen, Schnell, Ling 2008, s. 431-457))

Charakterové vlastnosti politiků jsou přitom často považovány za relevantní k výkonu jen symbolickým způsobem - politici reprezentují občany spíš tím, jací jsou, než tím, co dělají. Lidé se domnívají, že mají právo vědět, zda jejich zástupci a jejich charakterové vlastnosti korespondují s morálními hodnotami, protože politici představují oprávněné mluvčí národa a zároveň možné vzory pro mladé generace. Je však paradoxní, že i když většina lidí má takové požadavky na politiky, sami ani nevěří tomu, že např. prezident se podrobuje vyšším morálním zásadám než „obyčejní“ lidé.¹⁴ Pokud je charakterové pochybení spojeno s prací politiků, je relevance chování a jejich kompetence více spojována. Podle Terkildsen, Schnella a Linga (tamtéž) by se tisk neměl zabývat soukromím politiků, kteří mají mimomanželský poměr, jako spíše politiky, kteří nejprve tvrdili, že jsou rodinné typy a že pro rodinu by udělali vše, a pak někdo zjistí, že lhali, protože byli přistiženi při nevěře. Taková lež pak může zavdat příčinu pro skandál.

4.2.4. Politici jako celebrity a jako obyčejní lidé

Studie z celého světa dokazují, že novináři stále více vykazují neformálnější, intimnější, kritičtější a cyničtější styl zpravodajství. Právě s politickým zpravodajstvím bývá mnohdy spojován infotainment, kdy nad informační kvalitou převažuje požadavek zábavnosti. (Schudson 2008, s. 153-6)

I tak si lze vysvětlit, že se z politiků svým způsobem stávají celebrity, protože média pro ně znamenají mimo jiné platformu pro utváření image. Proto se zřejmě drží hesla, že nebýt v médiích znamená neexistovat. Zároveň jsou pod neustálým dohledem médií, pokud se dopustí poklesku. Pak jsou lidem prezentováni více jako „obyčejní“ lidé, kteří dělají stejné chyby jako ostatní. Na druhou stranu politici mohou svoji „obyčejnost“ využít k tomu, aby se přiblížili svým voličům. Věk mediované viditelnosti lidem politiky stále více přibližuje.

Senzační personifikované příběhy, které se soustřeďují na celebrity nebo na „obyčejné“ lidi, kteří se chovali opovržlivě vůči společenským normám, a proto se

---

¹⁴ Vyplyvá to z reakcí respondentů na mimomanželskou aféru bývalého amerického prezidenta Billa Clintona s Monicou Lewinskou.

dostali do centra zájmu médií, jsou trnem v oku mnoha mediálních kritiků. Kritické názory na simplifikaci televizních zpráv označuje Langer (1998, s. 1-10) za „nářky“ (lament). Impulsem k nářkům je touha zbavit se těchto nevhodných prvků v televizních zprávách a „zahodit je do odpadkového koše žurnalistické historie“. Takové materiály odvádějí pozornost publika od důležitých událostí k trivialitám. Podle Langer chybí těmto nářkům porozumění, proč vlastně senzační a skandální zprávy jsou tak atraktivní. Tyto kritizované zprávy řadí mezi tzv. ostatní zprávy („other news“) neboli zprávy, které mají lehký, zábavný obsah, jedná se např. o zpravodajské pokrytí nehod, přírodních, sociálních a osobních katastrof. „Ostatní zprávy“ jsou formou kulturního diskurzu spojené s vyprávěním, klepy, společenskou pamětí, národní historií a kultem slávy.

Kulturní průmysl se naučil „celebritizovat“ aspekty určitých osobností - dělat je co nejzajímavějšími pro publikum, z celebrit se stávají obchodovatelné komodity kulturního průmyslu. Stejně tak je možné celebritizovat politiky. Tvoření celebrity znamená tvoření podoby. Komunikační profesionálové (PR) se rozhodnou, která tvář bude zajímat cílovou skupinu (publikum), tváři připraví text, inscenují ho a pracují na tom, aby se stala mediálně známou. Jedná se o série vizuálních vystavení masovému publiku, jejichž cílem je vryt tvář do paměti lidí. Celebritizace politiků je spojena se zdůrazňováním jejich „obyčejných“ vlastností, aby se s nimi voliči mohli identifikovat. Tyto osoby a jejich dojem vyplývá ze směsice jejich obyčejnosti a zároveň mimořádnosti a dále jejich blízkosti a zároveň hierarchické vzdálenosti. (Louw 2005)

Dalo by se říct, že příběhy o elitních osobách mají tendenci být konstruovány na základě obyčejných rutin mimořádných lidí, zatímco příběhy o obyčejných lidech jsou stavěny na mimořádných akcích obyčejných lidí. (Langer 1998, s. 49)

Ideál mediovaného skandálu by mohl být definován jako „mimořádně průměrná“ událost. Takovou událostí jsou právě poklesky prominentních osob veřejného života, u kterých vyplyne na povrch, že jsou vystavovány stejným tužbám a pokušením jako jiní lidé. (Tomlinson 1997, s. 69-75)

S celebritami se masy chtějí identifikovat ze dvou důvodů. Za prvé kvůli jejich elitnímu statusu a za druhé kvůli tomu, že se jejich prostřednictvím dostávají „obyčejní“ lidi do světa fantazie, kde platí, že všichni mohou být slavní. Jsou obdivováni za to, že byli obyčejnými lidmi, kteří dosáhli významného statusu. Celebritizace vytváří iluze, které pomáhají lidem snášet jejich nedostatky v životě. (Louw 2005)

Zvláště televize vytváří falešný pocit blízkosti mezi diváky a politiky.¹⁵ Této blízkosti nebo pocitu důvěrnosti věří jak diváci, tak politici, kteří se jí snaží využít při působení na voliče. Televize má vliv na společenskou tendenci k pseudopersonalizaci sociálních témat. Recipienti nemohou poznat „pravé“ charakterové vlastnosti politiků, ale mohou alespoň věřit tomu, že je poznat mohou. (Lang a Lang 2008, s. 103-112)

Každá zpráva je alternativou mezi momenty zlidšťování a povyšování, mezi tím, co je nám podobné a co se od nás liší. Podle Thompsona (2000) je pro dnešní prominentní osobnosti veřejného života pod mediálním dohledem obtížné zabránit tomu, aby v médiích nebyly prezentovány jako běžní lidé se stejnými starostmi a tužbami. Přesto však mohou skandály prominentních osob díky své mimořádné průměrnosti překonat kulturní hranice, protože mohou reflektovat morální a emocionální problémy běžných lidí i jinde.

„Zatímco slova v politickém projevu mohou překračovat omezený rozměr lidskosti a napřahovat se k božským výšinám, důvěrně působivé informace odhalují lidskou zranitelnost. Není divu, že staromódní politici, kteří se uchylují k velkolepým gestům patřícím do jiné epochy, vypadají dnes jako šašci nebo podvodníci. Detailní sledování nutí politiky, aby předstírali, že jsou něčím méně, než čím by ve skutečnosti rádi byli.“ (Meyrowitz 2006, s. 222)

V současnosti především elektronická média nositele moci znevýhodňují, staví je na úroveň obyčejných smrtelníků. Elektronická média umožňují přístup k zákulisnímu chování, upozorňují na něj, čímž oslabují autoritu osoby s vysokým statutem. Takoví lidé se podobají „obyčejným“ lidem, protože nedovedou oddělit zákulisní jednání od jevištního. Autorita politiků závisí na informační kontrole. Pozice vysokého statusu se zakládá na přístupu k dominantním komunikačním médiím dané doby. (Meyrowitz 2006, s. 136-141)

Pro srovnání je zajímavý příklad z padesátých let Rolanda Barthesa (2004, s. 31-32), který v úvaze s názvem „Výletní plavba modré krve“ upozorňuje na mýtus božské aristokracie, na bilanci v prezentaci božských a smrtelných lidí ve francouzských médiích. Média vytvářejí tento mýtus tím, jakým způsobem líčí hru aristokratů při hře na „lidi“. Média tím v podstatě potvrzují status, privilegia a moc těchto lidí ve společnosti.

---

¹⁵ Falešný je proto, že nedochází ke zpětné vazbě a výměně emocí jako při setkání tváří v tvář.

4.3. Skandály a veřejnost

Pokud poklesek nezanechá na veřejném mínění žádný dopad, nemůže být o skandálu řeč. Iracionální výbuchy hněvu, které se za normálních okolností setkají s trapným tichem, jsou u skandálu doprovázeny souhlasem. U všech velkých skandálů považuje většina obyvatel tyto výbuchy za správné. U skandálu nejde o správnost tvrzení, ale o emoce. Skandály tedy nikdy nevzniknou jen na základě kritických námitek, ale na základě stejných emocí. Skandál má probíhat spontánně, radikálně a v černobílém provedení. (Schütze 1967)

Christin Schütze (1967, s. 23) tvrdí, že především bulvární tisk píšící o skandálech uspokojuje potřebu lidí emocionálně se zúčastnit aktualit, protože události, které jsou komplikované a nudné, upraví tak, že se nad nimi lidé mohou rozčilovat. Ideální formou tohoto rozruchu je skandál. Teprve když se objeví rozhořčení, protože nějaký poklesek nebyl odstraněn, teprve když jsou přijata mimořádná opatření na odstranění skandálu, může být o skandálu řeč. Dobrý skandál, který noviny odhalí nebo věrohodně konstruuji, je pro ně něco jako „zlatý důl“.

Médii zprostředkované skandály mohou trvat týdny, měsíce, ale i roky. První den, kdy se objeví v médiích, lze považovat za počátek potencionálního skandálu. Jeho další vývoj ve skandál závisí na reakcích, které se dostaví v následujících dnech, týdnech a měsících. (Thompson 2000, s. 72)

Intenzita reakcí na představení poklesku v médiích závisí na několika faktorech. Čím více publikum vyhodnotí událost jako významnou, tím vznětlivější budou reakce. Pokud recipienti získají dojem, že poklesek je důsledkem chyby jiné osoby, která jednala ve vlastním zájmu, cítí zlost. To platí především u případů, kdy mají recipienti názor, že aktéři poklesku jednali z podlých (sebestředných) důvodů a mohli důsledky odhadnout. Pokud recipienti získají dojem, že událost byla způsobena vyšší silou, například přírodní katastrofou, cítí smutek. To platí zvláště v případech, kdy jsou toho názoru, že aktér nemohl následky svého jednání předvídat, jednal v zájmu vyšších cílů a neměl na výběr. (Kepplinger, Ehmig, Hartung 2002, kap. 6)

4.3.1. Morální panika

Novináři splňují profesionální koncepci žurnalistiky tím, že vedou kampaň za věci či proti věcem, které se jim nelíbí. Plní tak demokratickou funkci kontroly lidí, kteří jsou u moci, a ochrany občanů před jejím zneužíváním. Když média nastolí téma, vyvolají změnu na politické úrovni v případě, že cílová organizace vnímá, že nejen média, ale i

veřejné mínění dychtí po změně. Novináři poukazují na příčinu problému, dávají problému publicitu a zdůrazňují veřejné znepokojení nad problémem. (McNair 2004, s. 56-59)

Tím, že novináři o události informují, vytvářejí pouhým referováním morální soud. I když se rozhodnou událost veřejnosti odhalit s tím, že je na publiku, jak aktivity politiků zhodnotí, pouhým zveřejněním jakoby tvrdili: „Pozor, stalo se něco nepřístojného.“ (Terkildsen, Schnell, Ling 2008, s. 45-61)

Pojmenování událostí jako problémových může vyvolat oficiální reakce a veřejné znepokojení nebo také morální paniku. (Cohen 2002).

Žurnalistika není v případech morální paniky jen spouštěcím motorem, ale zároveň katalyzátorem společenského jednání. Když novináři o nějaké události informují, zároveň ji definují jako společensky významnou. Jiní novináři se tématu chytanou a začnou informovat o dalších případech, čímž se vytváří dojem závažnosti problému. (McNair 2004, s. 56-9)

Morální panika je reakcí na výskyt nějakého jevu, který znamená obecné nebo permanentní ohrožení stability dominantní morálky. Morální panika ohrožuje status quo kvůli počtu lidí, kteří se jí cítí být ohroženi. (Lull, Hinerman 1997, s. 4)

Mezi příklady, které mohou vyvolat morální paniku, patří často uváděné příklady napadení člověka nebo dítěte psem, které implikují představy o nebezpečnosti některých ras, dále vzestup drogově závislých mezi mladistvými, přítomnost imigrantů atd.

Znepokojení přitom neodpovídá četnosti nebo skutečné nebezpečnosti daného jevu, jen se prostřednictvím sdělovacích prostředků jeví jako vyšší. Bylo dokázáno, že veřejná panika vyvolává reakce v podobě oficiálních kroků proti „společenskému zlu“ nebo viníkům, kteří byli za údajný problém odpovědní. Vznikají pak nové zákony a nařízení, podobné případy jsou postihovány přísněji. (McNair 2004, s. 56-59)

Skandály se od morální paniky liší tím, že odkazují přímo na reálné osoby, které jsou zodpovědné za své činy. Morální panika a skandály se ale vzájemně nevylučují. Jednání osoby, která způsobila skandál, může zapříčinit morální paniku, když je jejich poklesek prezentován jako symptom širšího společenského problému. V mnoha případech překročení morálních pravidel zcela zastíní aktéry skandálu jako je to například u jednání „obyčejných“ lidí, kteří se dostanou do televizního pořadu. Diváci se o tyto lidi nezajímají jako o osobnosti, ale spíše se zajímají o jejich činy. Pokud jsou tyto

činy velkým počtem lidí považovány za narušující, může dojít k morální panice. Morální panika a skandály vyžadují provokaci nebo výzvu společenských norem. Debaty kolem nich v médiích jen potvrzují konvenční morální zásady jako normální. Média jsou závislá na tom, co ve společnosti funguje jako dominantní morálka, podle ní mohou rozhodovat např. o tom, jaká témata se objeví na titulních stránkách novin. Mediované skandály jsou extrémním příkladem toho, jak jsou v praxi jednotlivci vedeni k idealizovanému standardu chování.

„Kontrast mezi konvenčním společenským chováním a formami „deviace“, které se skandalizují, je součástí ideologického systému, který obecně definuje mediální praktiky a populární kulturu.“ (Lull, Hinerman 1997, s. 5)

4.4. Média jako nositelé skandalizační perspektivy

Funkce médií v demokratických politických systémech je přenášet nejen politickou komunikaci, která vzniká mimo média a politické zprávy vytvořené novináři, ale také přenášet zprávy lidí k politikům.¹⁶ Mezi politiky a novináři existuje dialektický vztah, je to vztah akce a reakce. Politici potřebují média, aby se jejich politické programy, výroky, apely dostaly k vytoženému publiku. Média informují a analyzují politické aktivity, zároveň politikům slouží jako zdroj informací. (McNair 2004, s. 47)

S rozvojem tisku a od nástupu elektronických médií se boj o upoutání pozornosti k vlastním zájmům stává pro politiky bojem o zviditelnění. Boj za to, aby člověk byl slyšen a viděn, to je to, o čem běží. (Thompson 2004)

Politici potřebují média jako prostředek k vytváření své image a svých cílů a novináři se spoléhají na politiky jako na oficiální zdroj informací a zpráv. Nejedná se pouze o vztah harmonický, ale i konfliktní. Novináři mohou ovlivňovat veřejnou agendu a vyjadřovat se v duchu, který se nemusí politikům zamlouvat. Média sledují politiky, jejich jednání a činy se mohou prostřednictvím médií dostat k velkému počtu příjemců. Diváci, posluchači či čtenáři se díky médiím stávají svědky vzdálených událostí. Podle těchto informací si tvoří názor, který následně může ovlivnit jejich jednání, ať už v negativním či pozitivním smyslu. Politici to vědí, proto se sami snaží vytvářet rámce pro interpretaci událostí, do kterých jsou zapleteni. (Thompson 2000, s. 21)

---

¹⁶ Politickou komunikaci chápe McNair (2003, s. 4) jako záměrnou komunikaci o politice. Je to komunikace mezi politiky ohledně dosažení určitých cílů, zároveň je to komunikace adresovaná politikům od lidí mimo politické prostředí, ale je to také komunikace o těchto lidech a jejich aktivitách ve zpravodajských článcích, editorialech a jiných formách mediální diskuze o politice.¹⁶

Otázkou je, zda média reprezentují realitu, či ji konstruují. Odborná literatura více či méně došla k závěru, že masová média skutečnost zpravidla nerepresentují, protože zpravodajství je často nepřesné a zkreslené (např. Schulz 1990, Altheide 2008). Skutečnost reprezentována v médiích se zakládá hlavně na předsudcích a stereotypch novinářů, na jejich pravidlech a politickém postoji, na nutnosti zprávu včas dodat a na vnějších požadavcích, jak zprávu mediálně ztvárnit. Průběh událostí či společenské struktury reprezentují jen velmi podmíněně. (Schulz 2000, s. 24-31)

Novináři vkládají události z politického prostředí do narativních rámců, na jejichž základě vznikají zprávy. Tyto rámce nevznikají náhodně, jsou výsledkem dlouhodobého procesu interakcí a konkurencí mezi zpravodajskými médii, aktéry a zdroji události. Po čase se tyto narativní rámce zúží, až zůstane jeden dominantní rámec, který představuje strukturu, v níž jsou následujícím událostem přiřazeny zpravodajské hodnoty, a tak vzniká i jejich význam. (McNair 2004, s. 75)

V tomto procesu konstrukce nehrají klíčovou roli jen média, ale také recipienti mediálních obsahů. Lidé pracují s těmito určitými sociálně konstruovanými mentálními kategoriemi (schémata, rámce, stereotypy), aby si dokázali utřídit zkušenosti, konstruovat svět. Formování zpravodajských událostí je v podstatě reciproční proces vyjednávání stereotypů. Výskyt neobyčejné události posílí stereotyp a obráceně, čím je stereotyp zakotven pevněji, tím je pravděpodobnější, že se z události stane zpráva. (Fowler 1991, s. 17)

Při odhalování poklesků hrají média klíčovou roli, jsou možnými nositeli skandalizační perspektivy. To může do jisté míry souviset i s aktéry, kteří se ocitnou v centru skandálu. Novináři mají tendenci podporovat informace, které korespondují s jejich vlastními názory, a naopak potlačovat informace, které jejich názorům odporují, což může vést k tomu, že aktéři s odlišnými názory mají menší šance na nezkrslené zpravodajství. (Kepplinger, Ehmig, Hartung 2002)

4.4.1. Zarámování témat

Účinky mediálního obsahu na vnímání příjemců jsou hojně diskutovány a staly se předmětem mnoha studií. Jedním z teoretických konceptů zabývajících se touto otázkou je koncept agenda setting neboli nastolování témat.¹⁷ V této práci se nebudu podrobně věnovat studiím, které se zabývaly schopností médií ovlivňovat veřejné mínění. Více pozornosti zaměřím na rámování událostí pomocí vyzdvihování či potlačování určitých atributů (framing), které mohou vysvětlit, jak média přispívají ke skandalizaci poklesků.

Moc zviditelňovat je patrně hlavním „účinkem“ žurnalistiky v tom smyslu, že události, o nichž sdělovací prostředky neinformují, mají jen nepatrný nebo žádný společenský význam. Znepokojení lidí nad událostmi nesouvisí ani tak s tím, co se ve světě děje, jako s tím, co nám o světě říkají novináři. Média se podílejí na strukturování politické reality tím, že dávají událostem větší či menší význam podle toho, jak se objevují v mediální agendě.¹⁸ (McNair 2004, s. 50-52)

Zpravodajství tedy není jen o selekci událostí a aktérů, ale také o výběru témat, ke kterým se události pojí.

„Nastolování agendy nepojednává o obsahu jedné události do zpráv, ale týká se spíše dlouhodobějšího a kumulativního účinku opakovaného výběru. Je to agregovaný vliv velkého množství sdělení, přičemž každé z nich má rozdílný obsah, ale všechny pojednávají o stejném (obecném) tématu.“ (Trampota 2006, s. 113)

Podle Entmana (2008, s. 287) znamená zarámování selekci určitých aspektů vnímané reality, vyniknutí těchto aspektů v textu tak, aby se zdůraznila definice problému, došlo k morálnímu ohodnocení nebo doporučenému řešení.

Kromě těchto prvků se k zarámování témat používají ještě „rámovací techniky“ jako jsou metafory, fráze, obrázky, výběr zdrojů, grafiky, stereotypy, dramatické prvky atd. Zarámování může být hodnoceno podle míry výskytu (exposure) nebo podle vyobrazení (portrayal). Rámování podle míry výskytu odkazuje na selekci událostí, které se dostanou na veřejnost. Takové zarámování události se posuzuje podle charakteristik jakou je (1) frekvence (jak často a kolik místa událost dostala), (2) umístění (kde se

---

¹⁷ První použili tento pojem Maxwell E. McCombs a D. L. Shaw, když se zabývali rolí masových médií v americké prezidentské volební kampani v roce 1968 ve městě Chapel Hill. (viz Maxwell E. McCombs, D. L. Shaw. The Agenda Setting Function of Mass Media In Process 1991)

¹⁸ Porovnání pozornosti mezi veřejnou agendou a zpravodajským pokrytím určitých témat ukázalo, že masová média neodrážejí veřejné mínění, ale spíše ho utvářejí. (Protest, McCombs 1991)

událost objeví – zda na přední stránce atd.), (3), kolik času a místa událost dostala z celkového množství produkce masových médií. (Fortunato 2005, s. 50)

Zarámování pomocí vyobrazení odkazuje na fakta, která byla vybrána a zdůrazňována a jak by mohla tato fakta být analyzována, a naopak která fakta ve zprávě nejsou zahrnuta nebo zdůrazňována. Analýza takového zarámování může zahrnovat otázky typu: Jaký typ fotografie doplňuje zprávu? Kdo je ve zprávě citován? Jaký druh jazyka je používán? Právě fotografie a jazyk používaný v rámci zarámování může být rozhodující pro interpretaci publika. Úspěšná politická komunikace vyžaduje zarámování událostí, témat a aktérů v tom smyslu, že podporuje vnímání a interpretaci, která přispívá jedné straně, zatímco druhé straně je na překážku. Zarámování obsahuje vybírání a zdůrazňování některých aspektů událostí nebo témat a zároveň utváření spojení mezi nimi tak, aby se vyzdvihla určitá interpretace nebo hodnocení. Slova a obrazy, které vytváří rámce, mohou být rozpoznány od ostatních zpráv svou schopností stimulovat podporu nebo opozici určitým stranám politického konfliktu. Čím více se slovům a obrazům, které jsou v dané kultuře zdůrazňovány, dostane odezvy a důležitosti, tím pravděpodobněji zarámování vzbudí stejné pocity mezi širší veřejností. (Fortunato 2005, s. 50)

Agenda atributů se může dotýkat například „agendy kandidátů“ před volbami. Rozhodující pro ně je, kolik prostoru a času dostanou v rámci médií a jaké jejich charakteristiky budou vyzdvihovány. Podle toho, kolik prostoru tisk jednotlivým kandidátům věnuje, jim zároveň připisuje významnost. Právě tato „agenda kandidátů“ neboli nastolování jejich image může mít na rozhodování voličů větší vliv než samotné zarámování témat. Politici, kteří se vyskytují v médiích častěji, budou pravděpodobně známější mezi voliči. Zároveň jejich charakteristiky, které budou v tisku vyzdvihovány, budou pravděpodobně citovány i voliči při popisování kandidátů. Většina voličů přiznala, že s omezeným časem, který věnovali volbám, je lehčí dozvědět se něco o charakteristikách kandidátů než o jejich komplikovaných pozicích a povinnostech.

„Skutečnost, že se média více věnují určitým tématům, kandidátům a jejich charakteristikám, velkou měrou přispívá ke konstrukci „second-hand“ reality, která se spoléhá na rozhodování o tom, zda a koho volit.“ (Weaver 2008, s. 187)

4.4.2. Skandály jako zpravodajsky hodnotné události

Mezi důvody, proč mají na skandálech zájem mediální organizace, patří finanční zisk, politické cíle, profesní koncepce novinářů a konkurenční tlaky. Mnoho mediálních

organizací závisí na finančních ziscích z prodeje a na distribuci symbolického zboží, které je v mnoha případech senzačního charakteru. Právě publikace skandálních událostí má svoji komerční hodnotu, skandály poskytují živé příběhy, které přitahují pozornost čtenářů. (Thompson 2000)

„Slovo „skandální“ působí na diváky, čtenáře, posluchače jako alarm.“ (Schifferer 1988, s. 17)

Orientace na skandály kvůli finančnímu zisku většinou není spojena s motivací novinářů. Orientace na skandály je více závislá na struktuře mediálních organizací, která stojí za tím, jaký zpravodajský žánr je hlavním rysem novinové produkce. (Thompson 2000)

Novináři konfrontovaní velkým počtem informací o událostech se každodenně zúčastňují procesu selekce zpráv, které se dostanou k publiku. Tvoření zpráv je proces selekce, zdůrazňování (akcentování) a zeslabování důrazu. (Louw 2005)

Média se zajímají o ty události, které jsou v daném sociálním a kulturním prostředí a období považovány médii za zpravodajsky hodnotné. Norští analytici Galtung a Ruge (1965) provedli metodologicky podloženou analýzu zpravodajských hodnot. Svoji teorii založili na hypotéze, že přijetí a zpracování informací prostřednictvím zpravodajského systému podléhá podobným zákonům, které určují individuální vnímání lidí. Tyto hodnoty nejsou aplikovatelné jen na zprávy, ale na celkové vnímání událostí. Čím více faktorů událost splňuje, tím spíše bude vybrána (proces selekce). Jakmile bude událost vybrána, budou zdůrazněny hodnoty, které k tomu přispěly (proces deformace). Proces selekce a deformace probíhá na všech úrovních komunikačního řetězce. Osm kritérií je antropologicky vázaných a zbývající čtyři kritéria jsou kulturně vázána. Jedná se o frekvenci, práh pozornosti, jednoznačnost, význam, souznění, překvapení, kontinuitu a variaci. Mezi kulturně vázané hodnoty patří vztah k elitním národům, vztah k elitním osobám, personalizace a negativita.

Winfred Schulz (1990) považoval toto pojetí za nedostatečné, sám totiž nepokládá zpravodajské faktory za ukazatele událostí, ale za představy žurnalistů o realitě. Nejsou to tedy ukazatele události, které rozhodnou, zda se objeví v médiích či nikoli, jsou to žurnalisté, kteří události připsou zpravodajsky hodnotné vlastnosti.

„Jako nejdůležitější indikátor pro to, které zpravodajské faktory odpovídají žurnalistické představě o realitě, nám slouží tzv. zpravodajská hodnota události. Zpravodajská hodnota je pomocná konstrukce novinářů, která jim ulehčuje potřebné selektivní rozhodování.“ (Schulz 1990, s. 30)

Schulz (tamtéž) navazuje na kritéria zpravodajských hodnot od Galtung a Ruge (1965) a rozšiřuje je o šest dalších faktorů. Jedná se o čas, blízkost, statut, dynamiku, valenci a identifikaci.

Události se skandálním potenciálem splňují hned několik kritérií. Skandální události jsou události, které se odchyľují od společenských nebo kulturních norem, v důsledku toho jsou zpravodajsky zajímavější a překvapivější než jiné. Zájem médií o politiky plyne z jejich politické a morální autority. Politici jsou elitní osoby, proto se předpokládá, že jejich činnost a chování je důležitější než jednání „obyčejných“ lidí. Sociální aktivity těchto lidí mohou být zároveň reprezentativní, protože jsou to lidé jako ostatní. Personalizace je u skandálu důležitá, protože si za událostí lze představit konkrétního člověka. (Bird 1997)

Skandály udržují práh pozornosti alespoň po tu dobu, kdy o nich média intenzivně referují. Soudě podle kritérií zpravodajských hodnot jsou nejoblíbenější dramatické, negativní příběhy, kde nějakou roli sehrává sexuální, kriminální nebo skandální deviance či jejich kombinace. Dobré zprávy rozhodně nejsou výnosné. (McNair 2004, s. 83)

Čím má mít událost větší společenský dopad, tím je třeba většího dramatu, aby se příběh udržel. U skandálu nebývá nouze o dramatické události, prvotní překročení normy je jen začátkem, kariéry politiků ruiny i tzv. porušení norem druhého řádu, ke kterým dojde v průběhu odhalování skandálu, když politici mlží nebo lžou a jsou nedůvěryhodní. U mnoha skandálů se objeví další subskandály, když se v průběhu medializace poklesku objevují další a další podezření na jiné poklesky týkající se stejného skandalizovaného nebo i jiného aktéra, který zapříčinil podobný poklesek. (Thompson 2000)

Skandály dále splňují faktory jako je negativita (porušení normy – nepřístojné chování), elitní osoby (politici, vládní úředníci apod.) a významnost. Významnost události je spojena s kulturní blízkostí a relevancí. Lidé se spíše zajímají o skandály z domácího prostředí, než o vnější události. Události, které se shodují s kulturním pozadím novináře, budou pro něj významnější než ostatní události. Událost ze vzdálené

kultury bude zpravodajsky hodnotná, pokud se dotýká „domácí“ kultury novináře. I lidé mají tendence zajímat se o příběhy, se kterými se mohou sami ztotožnit nebo je alespoň znají z vlastní zkušenosti. (Hinerman, Lull 1997)

O tom, že kritéria pro zpravodajsky hodnotné události neznají jen novináři, ale i jejich zdroje, a že do mediálních obsahů stále více proniká zábavný formát, pojednává David Altheide (2008, s. 71-80) ve svém konceptu o mediální logice. Mediální logika odkazuje k předpokladům a procesu konstruování zpráv v rámci jednoho média. Mediální logika tak vytváří mediální kulturu, prezentuje a interpretuje institucionální jevy. V rámci určitého média se při konstruování zpráv uplatňuje určitý rytmus, gramatika a formát zpráv.

Formát zpráv jako rys mediální logiky odkazuje na pravidla definice, selekce, organizace a prezentace informací. V tomto ohledu mediální logika ovlivňuje politickou komunikaci, neboť formuje podobu, jak novináři vedou např. rozhovory. Cílem rozhovorů už není odhalovat a sbírat data, ale tvořit zábavu. Mediální produkce chce zprávy, které mají tendenci být evokující, zestručněné, tematické. Oblasti, jako je politika, sport, náboženství, se začaly měnit, aby vyhovely této logice. Zábavné formáty se v žurnalistické praxi staly běžnými, linie mezi novináři a zpovídávanými se začala vytrácet.

Kritéria pro zpravodajsky hodnotné příběhy nyní využívají nejen novináři, ale i zpravodajské zdroje. Obě skupiny sdílejí mediální logiku, vědí, co je dobré interview a dobrá zpráva. Zpravodajské zdroje ovládly logiku, jak se dostat do zpravodajství, začaly poskytovat takové události, které vyhovují žurnalistickým formátům. Vznikla tak „postžurnalistická éra“. Rozhovor se stal nástrojem pro rychlé odpovědi a narativně vzbuzené emoce. Vedení rozhovorů se vzdaluje od cíle získat detailní informace ohledně určitých otázek. Začala se nastolovat agenda, formát a logika zpravodajsky hodnotných zpráv. Nová forma změnila autonomii a relevanci profesionální žurnalistické etiky a pravdivých výroků. Politická komunikace nevychází z nezávislého novinářství, ale reflektuje vzrůstající síť mediální kultury, která podporuje produkty a informace. Novináři sledují zábavné formáty a publikum získává prostřednictvím tohoto úhlu informace o světě. Mediální organizace poskytují tuto „dostatečnou“ komunikaci, aby získaly zájem publika a zároveň umožnily publiku být dostatečně „informováno“, aby si jednotlivci mezi sebou mohli vyměňovat informace. Politická kultura a politická komunikace jsou tak spojeny prostřednictvím zábavných zpravodajských formátů.

Politická kultura je ovlivněna expandujícími evokativními formáty, kdy se žurnalisté a zpravodajské zdroje rutinně soustřeďují na mediálně zajímavé události, které zahrnují naléhavost, jazyk, obrazy a drama, což vede k simplifikaci politiky a světových událostí. (Altheide 2008)

4.4.3. Zdroje a zájmové skupiny

Média jako potencionální nositelé skandalizační perspektivy přeměňují poklesky na skandály tím, že je pranýřují. Velmi často tyto perspektivy přejímají v nemediálním prostoru od ostatních. Způsob, jakým média představují problém, ovlivňuje šance různorodých názorových skupin prosadit své zájmy. Toto se může dít na dvou úrovních - záměrné a nezáměrné: prostřednictvím legitimacy zájmových skupin (naléhání pracovníka odborů, řemeslnické živnosti, obchodní komory, spolku na ochranu životního prostředí atd.), či diskreditací protistrany a jejích cílů. Většina novinářů se považuje za zástupce zájmu veřejnosti, podle toho by média měla vytvářet fórum, na kterém dochází k výměně názorů mezi různými zájmovými skupinami. Novináři jsou ve skutečnosti vším, jen ne neutrálními zprostředkovateli zájmových skupin. (Kepplinger 2005)

Produkce mediovaných skandálů může záviset na těch, kteří využívají zprostředkované formy komunikace k prosazení politických zájmů. Ti, kteří chtějí využít skandál jako politickou zbraň, pravděpodobně kontaktují média v naději, že se jejich výroky a možná obvinění zveřejní. Různé zájmové skupiny a politické organizace mohou vytvořit vlastní mediální produkt v podobě letáků nebo zveřejnění výroků na internetových stránkách. Právě rozšíření mediovaných forem komunikace jim pomáhá, aby se staly „paramediálními“ organizacemi, které mohou zasahovat do některé oblasti veřejné domény. Tyto paramediální organizace mohou mít vliv na obsahovou stránku určitých zpravodajských médií tím, že sbírají informace a činí prohlášení, která se mohou objevit v médiích. Existují organizace, které jsou ochotny zaplatit velké částky peněz za získání potřebných informací. Právě takové organizace pomohly vytvořit druhotný trh s materiály, které se skandálů týkají. Vznikly tak profese jako samostatně výdělečný novinář a fotograf, agenti, paparazziové, kteří svůj zisk generují na dodávání článků a fotografií mediálním organizacím. (Thompson 2000, s. 80-81)

V případě odhalování skandálu hraje klíčovou roli také policie, zvláště ve vyšetřovací fázi, dále pak zákonní a soudní zástupci, jako jsou právníci, soudci, státní

zástupci. V případě politických skandálů ale mohou na odhalení poklesku vyvíjet nátlak různé zájmové skupiny, které skandál potřebují, aby zdiskreditovaly své konkurenty. Tyto skupiny pravděpodobně najdou mediální fórum, kde se odhalení a obvinění zveřejní. (Schiffereer 1988, s. 20-21)

V boji o zarámování události hraje podstatnou roli nejen vztah mezi novináři a jejich zdroji, ale také samotný proces selekce zdrojů, které se v mediálních obsazích citují. Rozhodnutí o zarámování je výsledkem produkce mediálních organizací a jejich zaměstnanců. Ovšem jak obrazy, tak slova mohou být strategicky vybrána tzv. poskytovateli obsahu (content providers). I když zpráva cituje např. slova vládních úředníků, jsou to právě pracovníci mediálních organizací, kteří rozhodují o tom, jaké úředníky si k citaci vyberou. (Fortunato 2005)

Podle Schudsona, (2008, s. 167-9) jsou zpravodajská média mnohem důležitější fóra pro komunikaci mezi elitami než pro komunikaci s veřejností. Média ovlivňují politické volební výsledky. Média přenášejí oficiální zprávy vlády a jejich úředníků, tím pádem to nejsou média, která mohou mít vliv, ale právě tyto vládní zdroje. Na druhou stranu mohou mít média vliv tím, že legitimují určité informace, protože jim poskytují prostor na prestižních místech. Někdy má však zpravodajství médií nepatrný vliv. Veřejné mínění bylo například aférou Monicy Lewinské a Billa Clintona nedotčeno, protože přízeň tehdejšího amerického prezidenta u veřejnosti nepoklesla. Pro politiky tedy může zpravodajské pokrytí znamenat jak odměnu, tak trest.

Sklon („bias“) médií je pro politiky klíčový. Média ovlivňují širší politické prostředí, protože referují o politice svým způsobem, to znamená, že pronášejí tvrzení ať už ve formě komentářů, editoriálů nebo kladených otázek. Média neinformují nestranným a neutrálním způsobem o tom, co se odehrává v politickém prostředí a kolem něj. Příčiny mohou souviset s omezeními vyplývajícími ze zpravodajského procesu a sbírání informací, ale také s výběrem podpory té či oné politické strany. (McNair 2004, s. 12-13)

Guye Tuchman (1972, s. 668-678) v rámci výzkumu objektivitu ve zpravodajství zjistila, že novináři citující ve svých příspěvcích názory jiných lidí se cítí být distancováni od názorového zasahování do zpravodajství. Názory ostatních považují za důkaz podporující objektivitu, tvrdí, že pouze nechávají mluvit fakta. Tauchmanová zjistila, že novinář tím, že zapojí více jmen a jejich citace, odděluje svůj názor od události, nechává však promluvit ty názory, se kterými v zásadě souhlasí.

Slovo „objektivita“ se zdá být obranným strategickým rituálem, který chrání profesionály před chybami a kritikou.

Sikovní dodavatelé obsahu („content providers“) se nemusí obávat, že se jejich perspektivy nedostanou do médií. Tito dodavatelé se snaží vyhovět médiu a jeho potřebám, proto poskytují např. takové fotografie, o kterých vědí, že je vybrané médium zveřejní. Záměr těchto dodavatelů je jasný - chtějí, aby se jejich perspektiva stala dominantním rámcem pro příjemce, kteří pak jednají podle toho, jak dodavatelé chtějí – např. volí určitého kandidáta, nakupují určité zboží atd. Jak výběr témat, tak jejich zarámování je důležité kvůli možnému vlivu na příjemce zvláště v případech, kdy publikum není s tématem příliš obeznámeno. V tomto případě lidé spoléhají hlavně na informace dodané z médií. Publikum se dozví jen o rámcích, které jim média dodávají. Možné jsou i alternativní rámce, pokud má publikum přístup k alternativním médiím. Poskytovatelé obsahu se snaží dělat všechno, co je v jejich moci, aby donutili masová média zarámovat „jejich“ téma podle svých představ, tedy tak, aby mohli ovlivňovat veřejnost. (Fortunato 2005)

Existuje jakási soutěž mezi dodavateli obsahu o to, jak je událost zarámována a čím zarámování je v textu dominantní. Někteří poskytovatelé obsahu jsou mocní a jejich perspektiva se do textu dostane téměř vždy hlavně z toho důvodu, že po této perspektivě touží publikum nebo média.

Jsou to právě politici, úředníci, odborníci, vědci a celebrity, kteří mají snadnější přístup do zpravodajského obsahu. Jedná se o hlasy s přístupem („accessed voices“). (Hartley 1982, s. 42, 111)

4.5. Zpravodajství o skandálech

4.5.1. Mediální pranýř

Pro aktivní pranýřování je zájem novinářů o událost klíčový, bez jejich spolupráce by skončil každý pokus o skandalizaci v nemediálním prostoru. Ve většině případů jsou to žurnalisté, kteří veřejně vznášejí výčitky proti osobám nebo organizacím. (Kepplinger 2005, s. 34)

Média viníka pranýřují a tím zastupují nenahraditelnou roli v procesu, kdy se z poklesku stává skandál. Podoba novodobého pranýře spočívá v tom, že poklesek je

médii představován jako významná událost, která je následkem jednání jedince/ů, kteří jednali ze zjištěných a nemorálních motivů a kteří mohli svému jednání zabránit. Pranýřující články zanechávají dojem, že viníci zasluhují potrestání a musí ze svého jednání vyvodit důsledky například v podobě rezignace. (Kepplinger 2005, s. 68)

Novodobý pranýř se liší od středověkého pranýře v tom, že zatímco ve středověku byl pranýř výsledkem odsouzení soudem, novodobý pranýř odsuzuje ještě dříve, než k oficiálnímu procesu dojde. Tedy viník je odsouzen, aniž by byl uznán vinným na základě důkazů před soudem.

Zpravodajství o neskandalizovaných, neúspěšně skandalizovaných a úspěšně skandalizovaných poklescích se podle Kepplingera (2002, kap. 7) liší. U zpravodajství o neskandalizovaných poklescích není (nebo je jen velmi zřídka) zpochybňována existence události, je ale často zpochybňováno, že by se jednalo o poklesek. U neúspěšného skandalizování poklesků rovněž není zpochybňována existence události, rovněž je však zpochybňováno, že se jedná o poklesek. Tento poklesek je ale centrálním tématem článku a je častěji pranýřován. U úspěšného skandalizování není existence události téměř nikdy zpochybňována, zřídka je popíráno, že se jedná o poklesek. Poklesek stojí v centru příspěvků, zároveň je relativně často pranýřován.

Za neúspěšně skandalizovaný se dá považovat takový poklesek, který poté, co byl v médiích pranýřován a byl tudíž zpřístupněn veřejnosti, nevyvolal žádné reakce stojící za zmínku. Úspěšně skandalizovaný je takový přestupek, který byl médiem intenzivně pranýřován a který vzbudil trvalé rozhořčení veřejnosti. Poklesek se stane skandálem prostřednictvím představení v médiích, potom už záleží na jeho vnímání vnějšími pozorovateli. (Kepplinger, Ehmig, Hartung 2002)

Pro eskalaci skandálu není potřebné korektní pravdivé představení poklesků, ale důvěryhodnost skandalizujících názorů.

Struktura zpravodajství je důležitým aspektem skandalizování poklesků. Jestliže média nebo ti, jejichž názory média zprostředkovávají, chtějí nějakou událost pranýřovat, musí ji jako poklesek charakterizovat. Dále musí vyvolat pocit, že událost skutečně obsahuje sporné prvky, že došlo bezvýhradně k porušení normy, že se tedy jedná o poklesek. Představení události dále musí vzbudit dojem, že poklesku se dalo zabránit, že za poklesek stojí selhání určitých osob nebo organizací, musí být poukazováno na jejich nízké cíle a motivy a na skutečnost, že došlo k poškození určitých identifikovatelných lidí. Úspěšné skandalizování je jen první krok na cestě za velkým

skandálem. V mnoha případech se z události stane jen regionální aféra. (Kepplinger, Ehmig, Hartung 2002)

Proč se z některých případů vyvinou celostátní skandály, zatímco jiné pochybné události zaplňují stránky regionálních mutací? Existuje několik prostředků, které média využívají k vytvoření dojmu, že se jedná o skandální událost.

4.5.1.1. Dramatizace

Dramatizace je u pranýřování nezbytná. Kepplinger, Ehmig a Hartung (2002, kap. 4) rozlišili šest podob. (1) Jedná se o *hororové etikety*. Události, jednání nebo škody jsou pojmenovávány extrémními výrazy.

(2) *Asociace se zločinem* je dalším typem dramatizace. Porušení norem je charakterizováno jako těžký zločin nebo závažné porušení obecně platných etických zásad. (3) *Super spekulace* odkazují na představení pravděpodobných škod, přičemž výroky o nepravděpodobnosti škod jsou naprosto potlačeny. (4) *Katastrofické koláže* poukazují na spojitost poklesků a škod s dalšími extrémními příklady. (5) *Hromadění škod* je dramatizace, kdy jsou minoritní neškodné přestupky vůči platným normám představeny jako součást série podobných případů, což vytváří dojem, že se jedná o závažný přestupek, který je zapříčiněn charakterem skandalizovaného. Posledním druhem dramatizace (6) je *optické přehánění*. Poklesky a škody jsou prostřednictvím videozáznamů nebo fotografií prezentovány jako velmi závažné a nebezpečné. Zdrojem dramatizování nemusí být jen média, ale například názory ostatních zájmových skupin. Mezi velikostí poklesku a akceptací dramatického přehánění existuje spojení. Čím větším se pokleskem jeví, tím spíše bude jeho dramatizování přijatelnější v naději, že následně dojde k odstranění poklesku.

Články, které pranýřují událost či jednání, obsahují mnohem více rétorických figur než články, které skandalizační perspektivu neobsahují. Častý je výskyt určitých klíčových slov, označení pro osoby a události, velké nadpisy, rétorické figury, jako např. metafory, hyperboly, ironie, neologismy a řečnické otázky. Rétorické figury kypří text, bez rétorických figur by poklesek a jeho aktéři nebudili dojem, jaký by měli. Rétorické figury napomáhají dramatizaci vzniklých škod a zdiskreditování skandalizovaného. Využití rétorických tvarů je podstatnou, nikoli však nezbytnou podmínkou pro vznik skandálu. Skandál se objeví pouze tehdy, když většina žurnalistů a značná část veřejnosti přebere skandalizující perspektivu. (Kepplinger, Ehmig, Hartung 2002, kap. 14)

Dalším hojně využívaným prostředkem ke skandalizaci poklesků je publikace fotografií. V politických skandálech se nejčastěji publikují relativně pozitivní fotografie skandalizovaných, ale s negativními popiskami pod fotografiemi, které skandalizovaného diskreditují. (Kepplinger 2005, s. 38-40)

4.5.1.2. Konsonance médií

Úspěšnému skandalizování události napomáhá konsonance médií. Konsonance vypovídá o typickém průběhu hodnotícího nádechu zpravodajství. Média, která měla na začátku odlišné úsudky o případu, se během několika dní sjednotí ve prospěch negativního ohodnocení. Pokud dojde k hodnotícímu konsensu médií, je skandalizování úspěšné. Následkem je to, že média odkazují sama na sebe, informují o tom, o čem informují jiná média. (Kepplinger 2005)

S konsonancí souvisí také koorientace médií. Zřejmě v žádné jiné profesi není koorientace médií tak intenzivní a rychlá jako u novinářů. Mediální organizace tvoří komplexní vztahy s ostatními mediálními organizacemi. Při vytváření symbolického zboží se neorientují jen podle potřeb trhu, ale také podle aktivit ostatních mediálních organizací. Mediální organizace se snaží upevnit a vždy vylepšit svoji pozici na zpravodajském trhu. Takový trh má svá pravidla, zprávy musí být rychlé, platí, že nic není staršího než včerejší zpráva. Organizace se snaží ulovit svého „sólokrapa“, mít nejčerstvější formace, předběhnout své konkurenty na trhu. Některé organizace se snaží odlišit od ostatních a právě tímto odlišením se spoléhají na pravidelný zájem publika, jiné se snaží o reputaci důvěryhodného zdroje, jiné se představují jako poskytovatelé zábavných zpráv. Na druhou stranu vzniká jakási homogenita, co se týče materiálu, který je považován za zpravodajsky hodnotný. Mediální organizace se navzájem sledují, událost, kterou pokrývá jedna organizace, může záhy inspirovat ostatní, protože informační tok neplyne jen od mediálních organizací směrem k publiku, ale také směrem ke konkurenci. Následkem toho dochází k homogenitě zpráv. Tématu, o kterém pojednává více médií, se dostává významnosti a viditelnosti ve veřejné sféře. Jednotlivá média referují o tom, čím se zabývají jiná média, a proto se stejné události, stejné fotografie, stejné názorové skupiny objevují ve více médiích ve stejném čase. Právě rivalita mezi mediálními organizacemi a jejich vzájemné propojení má vliv na produkci zprostředkovaných skandálů. Konkurenční rivalita má také na svědomí fakt, že jakmile se událost se skandálním potenciálem objeví v určitém médiu, ostatní média budou mít zájem co nejrychleji událost rozšířit o další informace. (Thompson 2000)

4.5.1.3. Intenzita zpravodajství

Dalším předpokladem pro to, aby se z poklesku vyvinul skandál, je intenzivní zpravodajství. Pro velikost skandálu není důležitá velikost nebo míra překročení, ale intenzita skandalizace v médiích. Skandálem se stane poklesek jen v případě, že mnoho lidí událost za skandál považuje. Na to mají značný vliv média, která ho jako závažnou událost představují. Média nezveřejní možná údajná podezření najednou, ale postupně během několika dní nebo týdnů. Skandál se tak může plně rozvíjet. Pokud se skandál jednou usadí, rychle eskaluje, protože má vlastní dynamiku. (Kepplinger, Ehmič, Hartung 2002, kap. 7)

Najedou původně směšné detaily nebo nevýznamná tvrzení, o která se dříve nikdo nezajímal, získají hlubší smysl. Hledají se spojitosti, konstruuji se další možnosti. Vytvoří se tak další skandály, které se původního poklesku nějakým způsobem týkají. „*Nové aféry mohou poukazovat na nové skutečnosti, mají však společné dva prvky – stejného skandalizovaného a stejnou perspektivu skandalizujících.*“ (Schütze 1967, s. 35)

Mediované skandály netrývají příliš dlouho. Mediovaný skandál buď dosáhne bodu ukončení v podobě přiznání, demise aktéra, rozsudku soudu atd. nebo postupně vymizí podle toho, jak o něj ztratí zájem veřejnost. V důsledku toho se mediální organizace rozhodnou nevěnovat skandálu další pozornost. (Thompson 2000, s. 72)

Mediované skandály disponují sekvenční strukturou, což znamená, že většinou jedna fáze skandálu následuje další. Tato možnost s otevřeným koncem je charakteristickým rysem zprostředkovaných skandálů. Mediované skandály jsou často komplexní události, které v sobě zahrnují mnoho otázek a nejistot a v průběhu medializace skandálu recipienti netuší, do jakého závěru událost vyústí. To je také důvodem, proč skandály přitahují pozornost lidí. (Thompson 2000, s. 73)

4.5.1.4. Fáze skandálu

Zprostředkovaný skandál se skládá ze čtyř fází, jedná se o fázi před skandálem („pre-scandal phase“), fázi řádného skandálu („scandal proper phase“), fázi kulminace („the culmination“) a fázi dozvuků („aftermath“). (Thompson 2000, s. 72-5)

K preskandální fázi patří přerušení norem nebo morálních kódů. Mediovaný skandál nezačíná samotným porušením norem, ale spíše odhalením tohoto porušení a následným zveřejněním. Do této fáze patří pátrání novinářů, policistů, publikace

informací, které se postupně jeví jako relevantní. Preskandální fáze může být charakterizována fámami a „šeptandou“ mezi jednotlivci, kteří jsou v pozici těch, kdo ví něco o osobách, jejichž jednání se může stát ohniskem skandálu, a přesto z neznámých důvodů svá tvrzení nezveřejní. Politické skandály se tak ne vždy dostanou na ne veřejnost, někdy se například z obavy žaloby stanou jen součástí šeptandy mezi novináři a politiky.

Fáze řádného skandálu začíná veřejným odhalením jednání nebo události, do oběhu se dostanou tvrzení proti tvrzení, která vytvářejí mediovaný skandál. Mediální organizace se snaží získat co nejvíce informací o události, chtějí být těmi, kteří získají zásadní informace. Jakmile zprostředkovaný skandál propukne, jeho charakter a následný vývoj je vytvářen na základě odhalení události, obvinění a veřejného odsouzení, které veřejnosti sdělují média. Skandál se odehrává v médiích, aktivity novinářů a mediální organizace s jejich praktikami a rytmem práce hrají klíčovou roli. Média fungují jako nástroj zarámování, který soustřeďuje pozornost na jednotlivce nebo na údajnou událost. Obvinění, která se v médiích objevují, se mnohdy setkávají s odporem a nesouhlasem těch, kterých se týkají. Právě tato odmítnutí zavdávají příčinu na překročení normy druhého řádu („second-order transgression“), což může zintenzivnit zájem mediálních organizací. Aktéři se potom spolu se svými poradci mohou v boji s mediálními organizacemi stát uvězněnými. Následně je každý krok oplácen protiúderem, hrozby z obvinění vyvolají hrozby žaloby pro pomluvu, obvinění se setkávají s odmítnutím a to vše proto, aby skandál vyvrcholil v přiznání nebo aby oponent nezveřejňoval tvrzení, která mohou jednotlivce poškozovat. V rámci konfrontačního boje si skandalizovaní mohou myslet, že opakovaným odmítnutím obvinění, že jsou aktéry nějaké pochybné události, dosáhnou toho, že veřejnost bude jejich příběhem vyčerpána. Celá zápleтка se podle nich veřejnosti začne jevit jako nevěrohodná a někým nastražená, a skandál tak postupně zmizí z centra pozornosti. Skandalizovaní se proto ohrazují proti novinářům, obviňují je ze lži, z marnění a snižování úrovně veřejné debaty. Na druhou stranu mohou být novináři přesvědčeni o tom, že pokud budou vyvíjet tlak, odhalovat nové informace, vyjadřovat své soudy o události, vyvodí aktéři skandálu ze svého jednání důsledky a přijmou za to odpovědnost.

Třetí fáze mediovaného skandálu je *kulminační fáze*, kdy dochází k rozuzlení. Tlak na aktéry skandálu vrcholí a oni mohou přiznat svoji vinu, podat rezignaci, podrobit se

trestnímu stíhání. Může však dojít i k rozptýlení skandálu. Kulminační fáze může být velmi dramatická, ale také poklidná, jestliže se aktér k ničemu nepřizná a míra obvinění a veřejného odsouzení klesá. Veřejný zájem o událost může postupně vymizet a s ním i skandál. To znamená, že pokud média často a opakovaně informují o jednom tématu, dojde k situaci, že téma brzy začne nudit většinu obyvatel. Toto je případ Ameriky, kde jsou téměř všechna média provozována za účelem zisku. Když je případ denně vysílán na televizní obrazovce, získá si pozornost veřejnosti, pokud o něm média přestanou tak intenzivně vysílat, pozornost lidí k tomuto tématu postupně mizí. Problém tedy musí být dramatický a vzrušující, aby si udržel pozornost veřejnosti, protože zprávy jsou americkou veřejností konzumovány také jako druh zábavy. Proto musí i zprávy bojovat s ostatními druhy zábavy, aby si vydobily místo v pozornosti každého jednotlivce. Každý den proto musí zpráva bojovat o místo v tiskovinách a televizním čase.

Každý sociální problém se dostane do centra pozornosti na krátkou chvíli a pak postupně zmizí a je nahrazen událostmi, které jsou více zajímavé a které se přesouvají do centra pozornosti. (Downs 1991, s. 30-31)

Objevují se nové a nové skandály v určité frekvenci, ale postupně ztrácejí hodnotu originality a někdy i kapacitu šokovat a překvapit, když si na ně diváci a čtenáři zvyknou a jsou důvěrně obeznámeni s pravidly a očekáváními, která je vytvářejí. Politický skandál není izolovaným jevem politického života a způsoby, jak politický skandál vzniká a odkrývá se, jsou utvářeny konvencemi a očekáváními, která tvoří tuto kulturní formu. (Thompson 2000, s. 116-118)

Závěrečná fáze dozvuku je obdobím, kdy dramatické období obviňování pomine, novináři, politikové a ostatní začnou celou událost a její důsledky reflektovat. Takové komentáře se nejčastěji objevují v médiích. Média odkazují sama na sebe, značnou pozornost tedy věnují událostem, které sama pomohla vyprodukovat.

5. Vlastní empirické šetření

5.1 Dílčí cíle výzkumné části

Cílem empirického šetření bylo zjistit míru výskytu a uplatnění skandalizačních mechanismů ve zpravodajském pokrytí vybraných českých politických „skandálů“ ve zvolených českých nebulvárních denících. Šlo tedy o zjištění, nakolik se tyto mechanismy v denících uplatňují a jak se tato míra uplatnění měnila v průběhu deseti let.

V souvislosti s tímto zadáním byly formulovány tři výzkumné otázky:

- V1: Nakolik se projevují skandalizační mechanismy v jednotlivých denících u vybraných politických kauz?
- V2: Liší se, nebo se shoduje míra výskytu těchto mechanismů mezi jednotlivými deníky u vybraných kauz?
- V3: Zda a jak se tyto mechanismy uplatňované při medializaci politických afér měnily v průběhu deseti let?

Vzhledem k tomu, že v České republice chybí výzkumy na toto téma, rozhodla jsem se využít skandalizačních mechanismů, které byly definovány v zahraniční literatuře. Již v teoretické části této práce byly uvedeny podmínky pro vznik skandálu. Masová média (dále jen média) jsou nezbytným prostředníkem pro vznik skandálu, ale aby se poklesek skutečně stal skandálem, musí mediální zpravodajství o poklesku vyvolat záporné reakce veřejnosti, která poklesek odsoudí (Thompson 2000, Kepplinger 2005). O tom, zda se vybrané aféry z českého politického prostředí opravdu staly skandálem, zda vyvolaly negativní reakce veřejnosti, tato práce nepojednává, neboť jediným zpětným důkazem je několik novinových článků zachycujících emoce veřejnosti z dob, kdy k aférám došlo. Proto není ani cílem práce zjistit, zda byl poklesek skandalizován úspěšně, jde jen o pokus zjistit míru výskytu skandalizačních mechanismů, zda se skandalizace politických afér stala běžným trendem mediálního zpravodajství v České republice. Termín „skandalizace“ vystihuje pouze využití skandalizačních mechanismů ve zpravodajství.

Cílem této práce rovněž nebylo odhalit pravdu, jak se skutečně události staly, zda jsou aktéři skandálů vinni či nikoli, či sledovat to, co se v kauze událo od jejího počátku do jejího konce. Jde pouze o odhalení, zda média aktivně skandalizují, či si udržují postoj relativně neutrálního referujícího, jaké mechanismy k tomu využívají a jak se tyto mechanismy měnily v průběhu času.

Nejprve představím jednotlivé kauzy tak, jak se vyvíjely chronologicky ve sledovaném období.¹⁹ Výsledky dílčích analýz shrnu u každé kauzy, na závěr bude následovat celkové zjištění, jak se mechanismy skandalizace měnily v průběhu času.

5.2. Metodologie

Zkoumaný vzorek tvoří tři české nebulvární deníky. Jedná se o Mladou frontu Dnes, Lidové Noviny a Právo.²⁰ Tyto deníky jsem si vybrala proto, že tvoří celostátní tisk a patří jim přední příčky ve čtenosti, a mohou tak mít značný vliv na formování veřejného mínění a na reakce lidí ohledně politických afér.²¹

Analyzovány byly celkem čtyři politické aféry. Tyto aféry byly vybrány tak, aby pokrývaly rozmezí deseti let, tedy od roku 1997 do roku 2007 a jednalo se o kauzy více politických stran. Zároveň se jedná o takové aféry, které se měly zakládat na porušení sociálních norem v českém kulturním kontextu. Jedná se o (1) tzv. „sponzorskou aféru“ ODS z roku 1997, kdy se řešil nejasný původ peněz při sponzorování této strany, v druhém případě se jednalo o (2) kauzu bývalého sekretáře ministerstva zahraničí Karla Srby v roce 2002 a jeho spojitosti s přípravou nájemné vraždy novinářky Sabiny Slonkové. Třetí událostí, kterou se tato práce zabývá, je (3) tzv. bytová aféra tehdejšího premiéra Stanislava Grosse v roce 2005, kdy se psalo o jeho nejasném původu peněz na nákup bytu. Poslední je (4) kauza vicepremiéra, ministra pro místní rozvoj a předsedy strany KDU-ČSL Jiřího Čunka z roku 2007 a jeho údajné korupce.

Metodou analýzy novinových článků byla kvantitativní obsahová analýza. Za jednotku analýzy byl určen jeden článek. Celkem bylo kvantitativní metodou analyzováno 671 novinových článků.

---

¹⁹ Informace o vývoji kauz pochází z novinových článků sledovaných deníků.

²⁰ Mladá fronta Dnes a Lidové noviny patří pod mediální skupinu MAFRA a.s., jejíž majoritním vlastníkem je od roku 1994 německé vydavatelství Rheinisch-Bergische Druckerei und Verlagsgesellschaft mbH. Deník Právo patří společnosti BORGIS a.s., která je vlastněna českými subjekty. Viz Benda, Josef. *Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989-2006*. Praha : Karolinum, 2007

Ve všech zmíněných kauzách jsem sledovala zpravodajské články, které byly tematicky nebo obsahově relevantní k tématu porušení normy dané kauzy a týkaly se hlavního aktéra poklesku. Tyto články byly analyzovány od doby, kdy se v daném roce ve vybraných médiích objevila první zpráva o možném poklesku politiků nebo politické strany. Z časového hlediska jsou jednotlivé aféry neporovnatelné, protože každá trvala jinak dlouho (když za konec aféry budeme považovat okamžik rezignace politika nebo jeho zatčení apod.), proto jsem si k analyzování u každé aféry vybrala období dvou měsíců od prvního zveřejnění poklesku. Tato doba mi stačila na to, aby se výskyt skandalizačních mechanismů projevil. Toto časové rozmezí jsem vyhodnotila jako ideální, protože je doprovázeno intenzivním zpravodajstvím a jedná se rovněž o fázi tzv. řádného skandálu, která je etapou odkrývání nejrůznějších informací, které mohou být pro vývoj skandálu klíčové. (Thompson 2000).²²

Sledované období v kauze 1 je od 4. listopadu 1997 do 4. ledna 1998. V kauze 2 se jedná o období od 24. července do 24. září 2002, v případě kauzy 3 od 17. ledna do 17. března 2005 a v poslední jmenované kauze 4 jde o období od 17. ledna do 17. března 2007.

U každé analyzované jednotky jsem sledovala celkem jednadvacet proměnných. Pro jednotlivé kategorie obsahu byly stanoveny textové hodnoty, kterým byly přiřazeny numerické kódy, podle kterých byla data tříděna. Jednotlivé kategorie proměnných byly uvedeny v kódovací knize (viz Příloha č.6). Při definování kategorií obsahu jsem vycházela převážně ze skandalizačních mechanismů definovaných Kepplingerem (2002). Podle něj je možno mluvit o skandalizaci, pokud jsou splněny tři základní podmínky. Zpravodajství o (údajném) poklesku musí být (1) intenzivní, poklesk se nemůže stát skandálem, když se v médiích objeví a hned zmizí z centra pozornosti, média o něm musí intenzivně informovat. Ke skandalizaci je zapotřebí (2) konsonance médií, tedy hodnotící shody o tématu a (3) tzv. pranýřování, kdy je zdůrazňována vina aktéra poklesku. Proto jsem právě do těchto tří kategorií rozdělila sledované proměnné.²³

Do kategorie (1) *intenzity* jsem zařadila množství článků vydaných ve sledovaném období v jednotlivých novinách. Sledovala jsem také umístění článku a jejich rozsah.

---

²² Viz kapitola Intenzita zpravodajství

²³ K proměnným patří ještě dvě základní kategorie: datum vydání článku a název média.

Do kategorie (2) *konsonance* jsem zařadila stupeň pozornosti, který je události věnován, neboli kolik místa v článku poklesek zabírá. V článcích o skandalizovaných poklescích hraje událost centrální roli, obsahově zabírá tedy více než polovinu. Dále šlo o zjištění, zda je událost představena jako výhradní porušení normy nebo se o porušení normy více pochybuje, dále o zjištění o jakou normu se převážně jedná a jak je celá událost označována, zda se slovo „skandál“ běžně používá. Zaměřila jsem se také na názory ostatních ohledně poklesku, jaký mají tyto názory hodnotící charakter. Tito „ostatní“ jsou osoby veřejného života, které nebyly v poklesku přímo angažovány, a přesto se k němu mohly vyjadřovat.

V kategorii (3) *na pranýři* jsem sledovala přítomnost fotografie u článku, zda fotografie obsahuje aktéra poklesku, jaká je její velikost, zda titulek článku nese jméno aktéra. Také jsem se zaměřila na příčiny události, zda jsou připisovány výhradně aktérovi/rům nebo nepříznivým okolnostem, zda je v článku zdůrazněno, že si aktér byl následků svého jednání vědom, zda je „skandál“ individualizován jako skandál jednotlivce či strany, zda jsou zdůrazněné zjištěné motivy jednání aktéra/ů. V neposlední řadě jsou při „pranýřování“ důležité oběti poklesku, zda jsou představeny a identifikovány, jestli text vytváří dojem lítosti nad oběťmi. Posledním zkoumaným mechanismem byly výroky v článcích o záporných emocích veřejnosti ohledně události.

Data jsem zpracovala s využitím statistického programu SPSS.

5.3. „Kauza ODS“

Skandál s anonymními sponzory ODS vypukl před volbami v roce 1995. Na účet ODS přišlo 7,5 milionu korun. Údajnými sponzory měli být Lajos Bács a Rádživ M. Sinha. Později se ukázalo, že se jedná o neexistující sponzory. Maďar Lajos Bács byl mrtvý a Radživ M. Sinha z ostrovní republiky Mauricius o sponzorském daru nic netušil. Pravá jména dárců nebyla zveřejněna. V říjnu rezignoval místopředseda ODS a ministr zahraničí Josef Zieleniec na obě své funkce. Jedním z důvodů svého odchodu uvedl nejasnosti ve financování strany. V listopadu 1997 se média opět začala případem nejasného financování strany zabývat. „Kauza ODS“ se rozděluje tematicky na dvě události. Jedná se o hledání pravého sponzora ODS, který straně věnoval 7,5 milionu korun a o zjištění, zda má ODS tajné konto ve Švýcarsku.

5.3.1. Chronologie kauzy

4. listopadu 1997 V Lidových novinách se objevuje informace, že pod jménem Lajos Bács se skrývá společnost PSJ Jihlava, která v roce 1994 získala zakázku na opravu Obecního domu za více než 1,6 miliardy korun.

6. listopadu 1997 KDU-ČSL se rozhoduje, zda vrátit milion od tajemného sponzora. ODS oznamuje, že celou věc prošetří.

8. listopadu 1997 ODS má podle MF Dnes ve Švýcarsku tajné konto ve výši 170 milionů korun.

21. listopadu 1997 Sdělovací prostředky přinášejí informaci, že tajemným sponzorem ODS mohou být Třinecké železářny. Objevují se spekulace, že peníze byly převedeny z konta bývalého tenisty a podnikatele Milana Šrejbera, který je čtvrtinovým majitelem Třineckých železáren.

24. listopadu 1997 Milan Šrejber přiznává, že 7,5 milionu odeslal ze svého konta, popírá však, že by mohly souviset s privatizací Třineckých železáren. Premiér a předseda ODS Václav Klaus tvrdí, že neví o původu peněz, ani o tom, že by souvisely s privatizací.

27. listopadu 1997 Josef Zieleniec potvrzuje informaci, že Václav Klaus o pravé identitě sponzorů od začátku věděl. Bývalý výkonný místopředseda ODS Libor Novák vzal odpovědnost za utajování skutečného dárce na sebe.

28. listopadu 1997 Poté, co Václav Klaus odletěl na konferenci do Sarajeva, vyzvali jej místopředsedové ODS Ivan Pilip a Jiří Ruml k rezignaci na funkci předsedy strany za to, že nedokázal průkazně vyvrátit mimořádně závažná obvinění vznesená proti ODS. Václav Klaus na jejich výzvu nezareagoval. Na mimořádné celostátní konferenci se ministři KDU-ČSL shodují, že opustí vládu.

29. listopadu 1997 Ministři ODA se po jednání politické rady své strany rozhodli odstoupit z vlády. Václav Klaus se vrací ze Sarajeva na jednání výkonné rady ODS. ODA na své celostátní konferenci volí nového předsedu, Jiřího Skalického. Prezident Václav Havel vyzývá vládu v čele s Klausem k demisi. V tisku se objevuje informace, že 170 milionů korun na švýcarském kontě pochází od tuzemských a zahraničních firem, které je posílaly údajně jako provizi za získání různých podniků v privatizaci.

30. listopadu 1997 Po jednání výkonné rady krátce po půlnoci oznamuje Václav Klaus demisi z funkce premiéra a vylučuje, že by mohl figurovat v nové vládě. Klaus zůstává předsedou ODS. Výkonná rada ODS znovu potvrdila, že nikdo z vedení nemá dispoziční právo k žádnému kontu v zahraničí.

1. prosince 1997 Informace o existenci konta ODS v cizině a z toho plynoucí podezření z porušení trestního zákona začala prověřovat policie a pražské státní zastupitelství.

2. prosince 1997 Podle informací tisku má ODS ve Švýcarsku bankovního úředníka Miguela Tuera, který pro ni shání ve Švýcarsku sponzorské dary.

12. prosince 1997 Pražský státní zástupce Jan Křivánek oznamuje, že dostupné údaje spíše mluví pro variantu, že konto ODS existuje, než že se jedná o falešnou stopu a výmysl.

13. -14. prosince 1997 Probíhá mimořádný kongres ODS, který znovu zvolil Václava Klause předsedou strany.

14. prosince 1997 Objevuje se zpráva, že státní zastupitelství obžalovalo bývalého výkonného místopředsedu ODS Libora Nováka z trestného činu daňového úniku. Novák je podezřelý z toho, že v roce 1995 připravil stát zhruba o půl milionu korun tím, že ve finanční zprávě uvedl falešná jména u sponzorských darů pro ODS

31. prosince 1997 Policejní Služba pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti nadále prošetřuje podezření z nezákonných postupů u některých peněžních darů ODS.

5.3.2. Intenzita zpravodajství

„Kauza ODS“ se od ostatních sledovaných kauz liší především v tom, že se ve zkoumaných dvou měsících objevily všechny fáze „skandálu“. (Thompson 2000)

Na nejasnosti začala média upozorňovat začátkem listopadu, na konci listopadu dochází ke kulminační fázi, kdy předseda ODS a tehdejší premiér Václav Klaus podává demisi a s ním padá i tehdejší vláda. Prosinec je ve znamení dozvuků „skandálu“.

V rámci zkoumaného vzorku mediálních obsahů bylo v první sledované kauze ODS v roce 1997 zpracováno celkem 179 článků, které se od 4. listopadu do 4. ledna zabývaly „sponzorskou aférou ODS“. Nejvíce o aféře psaly Lidové noviny (82 článků), za nimi následovala Mladá fronta Dnes (56 článků), nejméně článků o aféře vyšlo v deníku Právo (41 článků).

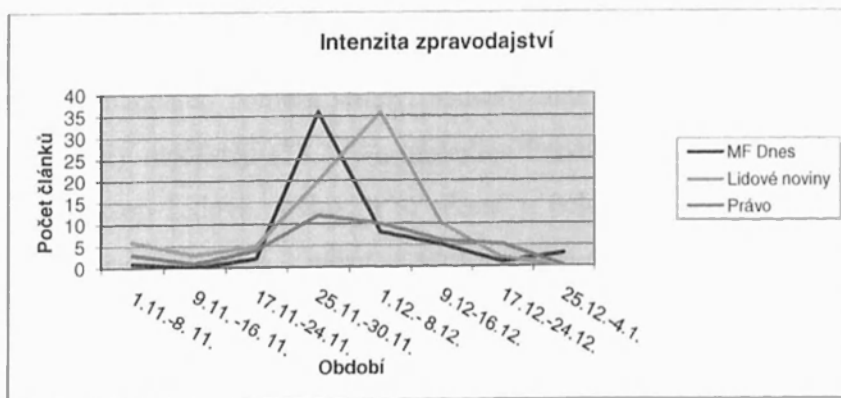
Poté, co se čtvrtého listopadu v Lidových novinách objevuje zpráva o firmě PSH Jihlava, která podle tehdejších informací zřejmě pravým sponzorem ODS místo vymyšleného dárce Lajose Bácsa, věnují všechny zkoumané noviny první dva listopadové týdny pátrání po pravém původu peněz. Zájem všech novin se rapidně zvyšuje v týdnu od 17. do 24. listopadu. Jedná se o období, kdy vychází zpráva, že

tajemným sponzorem mohou být Třinecké železárny a objevuje se konkrétní jméno Milana Šrejbera. Vznikají spekulace o korupci v rámci privatizace. Milan Šrejber se 24. listopadu přiznává, že je to právě on, kdo peníze na konto ODS poslal, souvislost s privatizací však odmítá. Premiér a předseda ODS Václav Klaus zase odmítá, že by o pravém dárci něco věděl.

Jak z následujícího grafu č. 1 vyplývá, je intenzita zpravodajství u jednotlivých novin značně podobná. Především Právo a Mladá fronta Dnes shodně intenzitu zpravodajství zvyšuje a shodně intenzita těchto deníků i klesá. Lidové noviny mají intenzitu v podstatě stejnou jako Mladá fronta Dnes, jen dosahují kulminační fáze (nejvyšší počet článků za týden) o týden později, což je dáno množstvím článků po demisi Václava Klause, když se tyto noviny ještě zabývaly nevyjasněnou kauzou „tajného účtu“ ODS v zahraničí.

Absolutní vrchol intenzity zpravodajství o kauze má Mladá fronta Dnes (64,2 % článků) a Právo (29, 2% článků) v týdnu od 25. listopadu do 30. listopadu. Je to období, kdy na začátku týdne ministr zahraničí a místopředseda ODS prohlašuje, že Václav Klaus o původu peněz věděl. Václav Klaus odjíždí do Sarajeva a v jeho nepřítomnosti ho místopředsedové ODS Ivan Pilip a Jiří Ruml vyzývají k rezignaci na post předsedy ODS. Václav Klaus podává demisi z funkce premiéra 30. listopadu. Lidové noviny vydávají nejvíce článků (43,9 %) mezi prvním a osmým prosincem, kdy se soustavně věnují údajnému kontu ODS. Od 9. do 16. listopadu zájem klesá, poslední prosincový týden je takřka nulový u všech sledovaných deníků. Na následujícím grafu je vidět, že zhruba ve stejné době se zpravodajství ve sledovaných denících zvýšilo, kulminační fáze se shoduje u Mladé fronty Dnes a Práva. Lidové noviny se nepatrně odchyľují a ve fázi dozvuků se všechny tři noviny zase shodují.

Graf 1: Srovnání intenzity zpravodajství jednotlivých deníků

Co se týče umístění článků zabývajících se kauzou sponzorských darů nebo tajného konta, umísťovaly deníky Mladá fronta Dnes (30,3 % článků), Lidové noviny (25,6 %) a Právo (51,2 %) články nejčastěji na druhou stranu novin. Nejčastěji se téma stalo hlavní zprávou shodně u Lidových novin a Práva (19,5 %) a nejméně u Mladé fronty Dnes (10,7 %). Mladá fronta Dnes spíše články týkající se kauzy umísťovala taktéž na první stranu (26,7%), ale pod hlavní zprávu výtisku - pod tzv. otvírák. (viz Příloha č. 1, graf 2)

Sledované deníky věnovaly tématu převážně čtvrtinu místa na stránce. Nejčastěji věnovaly tento prostor, a to u více než poloviny článků, Lidové noviny (56 %) a Právo (51,2 %), nejméně Mladá fronta Dnes (41 %). Mladá fronta Dnes častěji věnovala tématu osminu strany (44,6 %). Polovinu strany věnovalo tématu nejvíce Právo (24,3%), pak Lidové noviny (18,2 %) a nejméně Mladá fronta Dnes (10,7 %). Celou stranu věnovaly kauze jen Lidové noviny, a to pouze jednou ve sledovaném období. (viz Příloha č. 1, graf 3)

5.3.3. Konsonance zpravodajství

Ve všech sledovaných denících hrála událost v článku centrální roli u téměř poloviny všech vydaných článků za sledované období (Mladá fronta Dnes 48,2 % článků, Lidové noviny 47,2 %, Právo 48,7 %). To znamená, že z celkového obsahu článku zabírala kauza ODS u téměř poloviny článků centrální roli, neboli více než polovinu obsahu. (viz Příloha č. 1, graf 4)

Přesně polovina článků Mladé fronty Dnes označovala kauzu ODS za bezvýhradné porušení normy. U Lidových novin to bylo ještě více (59,7 %). Nejvíce o kauze jako o bezvýhradném porušení normy referoval deník Právo (63,4 %). Článků, jejichž obsah nepředstavuje událost jako porušení normy, je podstatně méně, největší podíl tvoří v Lidových novinách (14,6 %). Mladá fronta Dnes obsahuje pouze jeden takový článek a Právo žádný. (viz Příloha č. 1, graf 5)

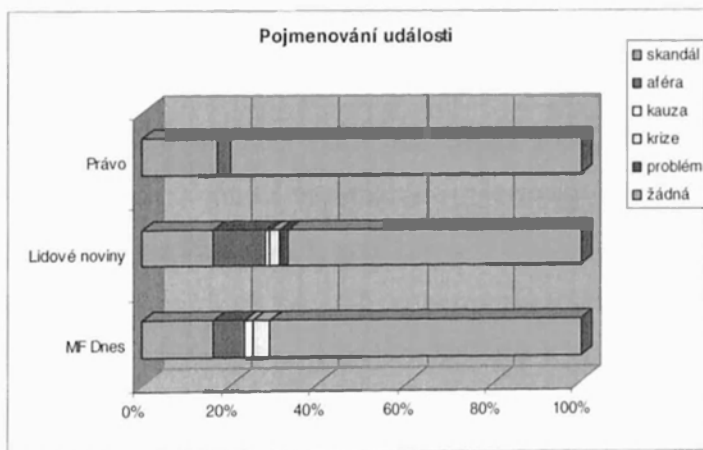
Všechny sledované deníky hodnotí kauzu jako porušení normy převážně z důvodu nevyjasnění finančních poměrů strany. Mladá fronta Dnes poukazuje na nevyjasněné finanční poměry nejčastěji (78,2 %), následuje Právo (61,1 %) a nejméně na finanční poměry poukazují Lidové noviny, a to přesně u poloviny všech článků. Nevyjasněné finanční poměry plynou jak z aféry se sponzorským darem ODS, tak z aféry údajného zahraničního konta.

Mladá fronta Dnes na druhém místě zdůrazňuje lži jako porušení normy (17,4 %), u Lidových novin figurují lži také na druhém místě (12,1 %), Právo více než lži kritizuje vztahy ODS s podnikatelskou sférou ve čtvrtině všech článků.

Lži u Práva jsou zmíněny jen ojediněle (8,3 %). Vztahy s podnikatelskou sférou kritizují i Lidové noviny (8,1 %). Lidové noviny ještě ve více případech narážejí na vztahy s podsvětím (12,1 %). Lidové noviny také nejvíce narážejí na zatajování informací (9,4 %). (viz Příloha č. 1, graf 6)

Co se týče pojmenování události, z následujícího grafu 7 vyplývá, že sledované deníky se shodují, převážně totiž událost nijak nenazývaly. Největší množství článků, které událost nijak nenazývaly, má Právo (80,4 %), následuje Mladá fronta Dnes (71,4 % článků), nejčastěji tedy událost nazývaly nějakým výrazem Lidové noviny, protože u tohoto deníku se žádné pojmenování události objevovalo nejméně ze všech sledovaných deníků (65,8 % článků). Když už událost deníky pojmenovaly, nejčastěji ji označily shodně jako „skandál“. Tento výraz nejčastěji používal deník Právo (21,2 %), Mladá fronta Dnes (16 %) a nejméně Lidové noviny (15,8 %). Lidové noviny často používaly výraz „aféra“ (12,1 %), stejný výraz používala Mladá fronta Dnes (7,1 %), nejméně toto označení používalo Právo (2,4 %).

Graf 7 : Pojmenování události u jednotlivých deníků

Názory ostatních jsou v článcích u všech novin spíše uváděny. Názory ostatních, které jsou citované v článku, jsou převážně negativní ve všech sledovaných denících. Největší podíl negativních názorů v článcích mají Lidové noviny (40,2 %), následuje Mladá fronta Dnes (35,7 %) a Právo (34,1 %). (viz Příloha č. 1, graf 8)

5.3.4. Na pranýři

U všech sledovaných deníků výrazně převažuje počet titulků, které jsou spojeny s aktérem poklesku. Nejméně je to u Mladé fronty Dnes (67,8 % titulků), pak následují Lidové noviny (76,8 %), u Práva je titulek spojen s aktérem v největším množství článků (78 %). (viz Příloha č. 1, graf 9)

Deníky se shodují i v tom, že „skandál“ nejčastěji připisují celé straně ODS, nikoli jednotlivcům, což může být zapříčiněno tím, že se v té době nikdo nepřiznal, že by tajné konto ve Švýcarsku skutečně existovalo (i když existovala obvinění konkrétních lidí, kteří o kontu údajně věděli) nebo že by o původu sponzorského daru někdo věděl (kromě Libora Nováka, který byl médií často označován jako „obětní beránek“, protože se jako jediný přiznal). Nejvíce se projevuje připisování „skandálu“ celé straně u Práva (63,4 %), pak u Lidových novin (48,7 %) a nejméně u Mladé fronty Dnes (41 %). Pokud se jedná o připisování aféry jednotlivci, ocitl se „na pranýři“ tehdejší premiér Václav Klaus, který podle Josefa Zieleniece o pravém původu sponzorských peněz od počátku věděl. (viz Příloha č. 1, graf 10)

Co se týče fotografie, ve všech sledovaných denících se u článků spíše nevyskytuje. Fotografie se nevyskytují ani u třetiny všech článků deníků. Nejméně se vyskytují u Práva (21,9 %), pak u Lidových novin (32 %) a téměř stejný počet fotografií se vyskytuje u Mladé fronty Dnes (32,1 %). (viz Příloha č. 1, graf 11)

Více než polovina všech fotografií zabírá čtvrtinu místa na stránce (Právo 66,6 %, Mladá fronta Dnes 61,1 %, Lidové noviny 60 % fotografií). Polovinu strany zabíraly fotografie nejčastěji u Práva (22,2 %), pětina fotografií zabírala polovinu strany v Lidových novinách. Nejméně se fotografie objevovaly na polovině strany u Mladé fronty Dnes (11,1 %). (viz Příloha č. 1, graf 12)

Přesně polovina všech fotografií zobrazovala aktéry události u Mladé fronty Dnes a Lidových novin. Nejčastěji se jednalo o Václava Klause nebo Libora Nováka. Právě u těchto osob se diskutovala vina konkrétně.²⁴ U deníku Právo jen o málo převažovaly fotografie, které neznázorňovaly aktéry události. (55,5 %). (viz příloha č. 1, graf 13)

Zajímalo mě, zda jsou příčiny poklesku přisuzovány výhradně selhání strany nebo spíše nepříznivým okolnostem. Opět se sledované noviny shodovaly v tom, že příčiny poklesku přisuzovaly výhradně selhání straně ODS. Nejvíce se tak dělo u Lidových

---

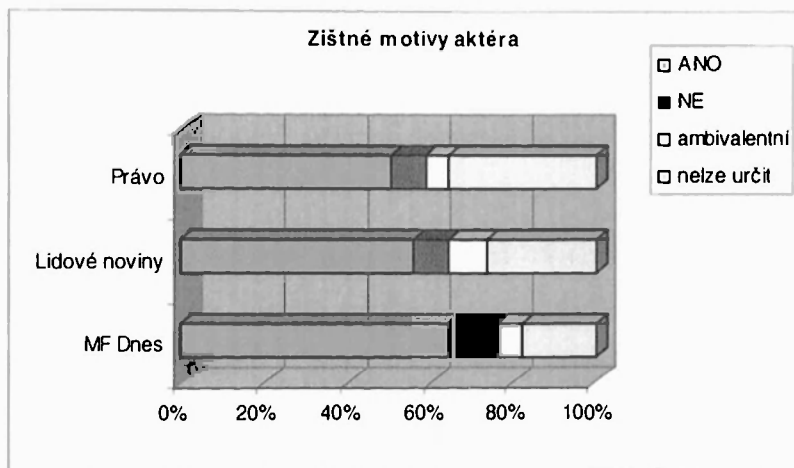
²⁴ Viz kapitola Chronologie kauzy.

novin (67, 1% článků), dále pak u Mladé fronty Dnes (66,6 %) a nejméně u Práva (42,8 %). (viz Příloha č. 1, graf 14)

Z článků, které se poklesem zabývaly, bylo mým cílem také zjistit, nakolik jsou v článcích zdůrazněny motivy aktérů, zda články pojednávají o zjištěných motivech aktéra, v tomto případě strany, když došlo k údajnému porušení normy. Sledované deníky se shodovaly, že nejvíce převažuje počet článků, ze kterých zjištěná motivace aktérů vyplývá. Mladá fronta Dnes měla největší počet článků zdůrazňujících zjištěné motivy strany (64 %), Lidové noviny následovaly (55,5 % článků). U deníku Právo se jednalo přesně o polovinu článků.

Graf 15: Srovnání zdůrazňování zjištěných motivů aktéra

S motivy aktéra souvisí i to, zda z článku plyne, že si aktér byl následků svého jednání vědom. Opět z více než poloviny článků všech deníků vyplývalo, že si aktér byl následků svého jednání vědom. Nejvíce bylo vědomí aktéra o následcích zdůrazňováno v článcích Lidových novin (59,4 %), dále v článcích Mladé fronty Dnes (55,1 %) a nejméně u Práva (51,4 %). (viz Příloha č. 1, graf 16)

Oběti v článcích sledovaných deníků převážně představeny nejsou. U Mladé fronty Dnes jsou oběti zmíněny ve čtvrtině všech článků, v Lidových novinách o trochu méně (23,1 %) a v Právu jsou uvedeny nejméně často (17 %). (viz Příloha č. 1, graf 17)

Když už byly oběti zmíněny, byli představeni nejčastěji jednotlivci, a to téměř u tří čtvrtin článků (71,4 %) Mladé fronty Dnes, u více než poloviny článků Lidových novin (61,1 %) a přesně u poloviny článků Práva. Paradoxně se podle novinových článků stal obětí aféry výkonný místopředseda ODS Libor Novák, který byl v období, kdy ODS

sponzorský dar získala, odpovědný za financování strany. Jak už bylo zmíněno, byl právě Novák deníky označován za toho, kdo lhal veřejnosti a možná stranickým kolegům, zároveň ale noviny shodně vyzdvihovaly fakt, že se jako jediný přiznal, že o původu sponzorských peněz věděl, a proto se stal „obětním beránkem“. O tom, že celou aférou byla poškozena veřejnost, se nejčastěji zmiňovalo Právo, a to ve čtvrtině všech článků, které zmiňovaly oběti a Lidové noviny (17 %). (viz Příloha č. 1, graf 18)

Lítost nad oběťmi převážně nevzbuzovaly články u Mladé fronty Dnes (69,2 %) a Práva (62,5 %), naopak u Lidových novin články lítost spíše vzbuzovaly (55,5 % článků). (viz Příloha č. 1, graf 19)

V jednotlivých denících nebylo obvyklé uvádět informace o emocích veřejnosti, obzvláště o hněvu veřejnosti ohledně kauzy. Informace o hněvu veřejnosti se nejvíce objevovaly v článcích Práva (12,1 %), dále v Mladé frontě Dnes (10,7 %) a nejméně u článků v Lidových novinách (6 %). (viz příloha č. 1, graf 20)

5.3.5. Shrnutí

Z kvantitativní obsahové analýzy prvního zkoumaného „skandálu“ vyplývá, že jednotlivé deníky, tedy Lidové noviny, Mladá fronta Dnes a Právo se v intenzitě zpravodajství, v konsonanci a „pranýřování“ více shodují, než odlišují. I přes existenci dílčích odlišností se sledované deníky velice podobaly v intenzitě zpravodajství, neboli v počtu vydaných článků ve sledovaném časovém období. Nejvíce o události informovaly Lidové noviny a nejméně Právo. Všechny sledované deníky nejčastěji kauzu ODS umísťovaly na druhou stranu novin, nejobvykleji zabírala událost čtvrtinu místa na stránce, a to u Lidových novin a Práva. Osminu prostoru z novinové strany jí nejčastěji věnovala Mladá fronta Dnes. Hlavní zprávou se událost stala shodně často u deníku Právo a Lidových novin. Mladá fronta Dnes událost za hlavní zprávu považovala méně často, spíše preferovala umístění článku pod tuto zprávu, rovněž ji však umísťovala na první straně. Sledované deníky nejvíce přisuzovaly události centrální roli, to znamená, že z celkového obsahu jednotlivých článků událost zabírala více než polovinu obsahu. Sledované deníky událost nejčastěji označovaly za bezvýhradné porušení normy a nejčastěji shodně poukazovaly na nevyjasněné poměry strany a na lži. Jednalo se tedy podle zpravodajství spíše o skandál celé strany než jednotlivců, selhání bylo nejčastěji připisováno straně, nikoli okolnostem. Výraz „skandál“ byl shodně nejčastěji používaným termínem pro událost. Spíše se deníky žádný výraz pro událost

nepoužívaly. Titulky byly spíše u všech novin spojovány s aktérem či aktéry události, fotografie se příliš nevyskytovaly, a když už se vyskytly, zabíraly u všech zkoumaných deníků nejčastěji čtvrtinu místa.

Mladá fronta Dnes a Lidové noviny u poloviny fotografií zobrazovaly aktéra, Právo se liší jen nepatrně, převažují u něj fotografie nezobrazující aktéry. Všechny zkoumané deníky zjištěné motivy aktérů spíše zdůrazňovaly. U všech deníků převažovaly negativní názory ostatních nad pozitivními, oběti převážně zmiňovány nebyly. Jestliže představeny byly, jednalo se především o jednotlivce. Články o obětech vzbuzovaly lítost velmi ojediněle. Stejně tak nebylo příliš obvyklé zveřejňovat negativní názory veřejnosti.

Co se týče dílčích odlišností u sledovaných deníků co do procentuálního podílu zkoumaných proměnných v jednotlivých denících, Právo vynikalo nad ostatními deníky v počtu článků, které událost označovaly za bezvýhradné porušování normy. Nejčastěji označovalo událost výrazem „skandál“ a nejčastěji zdůrazňovalo, že se jedná o skandál strany, nejčastěji se také vyskytovaly titulky spojené s aktéry události. Spolu s Lidovými novinami se nejvíce článků vyskytlo na první straně novin na pozici hlavní zprávy dne. Událost hrála v člancích Práva nejčastěji centrální roli. Právo mělo také nejvyšší zastoupení článků o hněvu veřejnosti ohledně události. Naopak Právo nejméně ze sledovaných deníků zdůrazňovalo zjištěné motivy aktérů, nejméně zdůrazňovalo jejich lži a jejich vědomí o následcích činů.

Mladá fronta Dnes má nejvyšší procentuální zastoupení článků zdůrazňujících zjištěné motivy aktérů, nejvíce poukazovala na jejich lži a nejasné financování. Naopak nejméně ze všech sledovaných deníků pojila aktéry s titulky, nejméně událost označovala za bezvýhradné porušení norem, nejméně často událost nazývala „skandálem“ a nejméně často označovala událost za poklesek strany.

Lidové noviny nejvíce zdůrazňovaly vědomí aktéra o následcích činu, nejvíce zdůrazňovaly selhání strany, nikoli tedy jiných nepříznivých okolností, naopak nejméně kritizovaly finanční nejasnosti strany. Lidové noviny měly nejvyšší zastoupení negativních názorů ostatních ve svých člancích, zároveň nejvíce zdůrazňovaly pozitivní názory veřejnosti. Články Lidových novin nejvíce budily lítost nad oběťmi.

Zdá se, že o aktivní skandalizaci se pokoušely všechny zmíněné deníky. Zatímco deník Právo poukazoval na to, že se jedná o „skandál“ spíše na první pohled, neboť událost skandálem nazýval, pojil častěji titulky se stranou ODS, často umísťoval zprávu na titulní stranu na pozici hlavní zprávy a měl nejvyšší zastoupení článků, ze kterých

vyplývalo, že došlo k bezvýhradnému porušení normy. Lidové noviny a Mladá fronta Dnes skandalizovaly jakoby na druhý pohled, tedy informace v neprospěch aktérů byly znatelnější u Lidových novin v majoritě negativních názorů ostatních, v tom, že oběti události vzbuzovaly lítost v nejvíce člancích, že bylo vyzdvižováno vědomí strany nebo jejich zástupců o následcích svého jednání (nevyjasněné financování, zatajování informací, lži) a jejich selhání jako příčina poklesku.

Mladá fronta Dnes naopak vyzdvihovala nejvíce vinu strany a jejich reprezentantů, jejich nevyjasněné finanční poměry a lži. Zpravodajství Lidových novin a Mladé fronty Dnes více apelovalo na morální rozměr kauzy, protože zdůrazňovalo poklesky jako je lež, což je podle Thompsona (2000) poklesek druhého řádu. Tím, že zdůrazňovaly ve větší míře tyto deníky lež, poukazyvaly na důvěryhodnost nebo spíše nedůvěryhodnost aktérů.

Aktivně se na skandalizaci podílely všechny sledované deníky. Nevyjasněné finanční poměry strany považovaly opakovaně za bezvýhradné porušení normy, všechny deníky ve více než polovině článků zdůrazňovaly zjištěné motivy ODS nebo zástupců této strany a také jejich vědomí o následcích poklesku. Titulky byly u všech sledovaných deníků rovněž spojovány se stranou ODS nebo jejich zástupců. Fotografie politiků ODS převažovaly u článků Mladé fronty Dnes a Lidových novin. Stejně tak oba posledně jmenované deníky shledávaly převážně příčiny poklesku výhradně v selhání strany, Právo nejčastěji individualizovalo „skandál“ jako skandál strany. V Mladé frontě Dnes a Lidových novinách převažovaly u více než poloviny článků názory ostatních, které měly negativní charakter.

To jsou skandalizační mechanismy, které deníky ve svých obsazích používaly. Přesto byla skandalizace této kauzy obtížnější proto, že nebyla dostatečně personalizována, neobjevil se jasný viník poklesku.

5.4. „Kauza Srba“

Ve všech sledovaných denících se 23. července 2002 objevuje zpráva, že Karel Srba, bývalý generální sekretář ministerstva zahraničí vedeného Janem Kavanem, se stal zadavatelem nájemné vraždy novinářky Mladé fronty Dnes Sabiny Slonkové. Policie Karla Srbu obvinila z přípravy vraždy a soud na něj uvalil vazbu. Ve vazbě byli i další tři lidé. Jednalo se o přítelkyni Karla Srby, Evu Tomšovicovou, a dva její známé, Michala Novotného a Petra Volfa, kteří kontaktovali vimperského recidivistu Karla Rziepela za účelem nájemné vraždy novinářky. Karel Rziepel ale plán na vraždu

oznámil policii 9. července 2002, kde tvrdil, že si ho najal podnikatel Michal Novotný. Pod policejním dozorem oznámil Karel Rziepel Michalu Novotnému, že novinářku zabil. Policie s povolením soudu odposlouchala telefon Novotného, který o domnělém úspěchu akce informoval podnikatelku Evu Tomšovicovou. Právě Tomšovicová nakonec označila Srbu jako hlavního objednavatele připravované vraždy. Objevily se spekulace, že novinářka byla pro Srbu nepohodlná, protože například spolupracovala na textu, který zkoumal, kde Srba získal peníze na nákup pozemků, stavbu domu a rekonstrukci dvou statků za více než deset milionů korun. Novinářka také psala o aféře související s nevýhodným pronájmem Českého domu v Moskvě, který připravil Srba společně s tehdejším nadřízeným, ministrem zahraničí, Janem Kavanem. Srba poté v roce 2001 rezignoval. Na konci června 2003 poslal Krajský soud v Českých Budějovicích Karla Srbu za plánování vraždy redaktorky na osm let do vězení. Eva Tomšovicová byla odsouzena na šest let vězení, stejný trest dostal Michal Novotný. O dva roky nižší trest si odnesl Petr Volf. Stejný verdikt potvrdil Vrchní soud v Praze v říjnu téhož roku, později mu byl trest zvýšen na 12 let.

5.4.1. Chronologie kauzy

19. července Vyšetřovatel obviňuje Karla Srbu z přípravy vraždy novinářky Sabiny Slonkové a soud jej vzal do vazby.

23. července V médiích se objevuje zpráva, že novinářka unikla nájemné vraždě.

29. července Policie proti Srbovi zahajuje trestní stíhání pro nedovolené ozbrojování a pro vývoj, výrobu a držení zakázaných bojových prostředků.

9. srpna Srbovo obvinění je na základě výpovědi spoluobviněných rozšířeno o trestný čin přijímání úplatků.

9. - 11. srpna Srba ve věznici v Plzni na Borech drží hladovku.

27. srpna Srba je kvůli depresím a úvahám o smrti převezen na psychiatrické oddělení věznice v Brně Bohunicích.

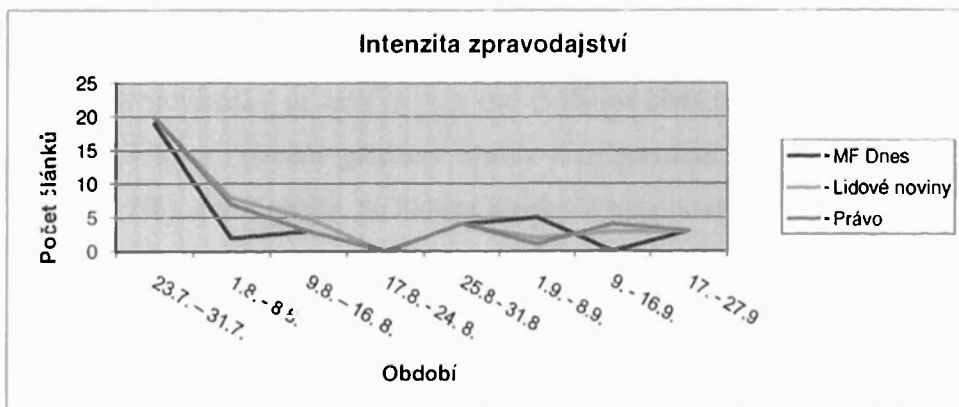
16. září Srba při výslechu korupci popírá.

5.4.2. Intenzita

Co se týče intenzity zpravodajství, jak z následujícího grafu č. 21 vyplývá, je u všech sledovaných deníků téměř stejná. Zajímavé je, že nejvíce článků vyšlo v prvním týdnu od zveřejnění zprávy o přípravě vraždy novinářky Sabiny Slonkové. Celkem za

sledované období od 23. července 2002 do 23. září 2002 vyšlo ve sledovaných denících 123 článků, nejvíce článků vyšlo v Lidových novinách (45), následovalo Právo (42) a nejméně článků vyšlo v Mladé frontě Dnes (36). V prvním týdnu od ohlášení přípravy vraždy vyšlo v Mladé frontě Dnes více než polovina (52, 7%) všech článků ve zkoumaném období, v Právu necelá polovina (47,6 %) článků z celkového množství a v Lidových novinách činil počet článků v prvním týdnu z celkového počtu článků 44,4 %. Téměř totožná je intenzita zpravodajství u Lidových novin a Práva. Mladá fronta Dnes se mírně vychyluje mezi 1. a 8. srpnem, kdy má nižší počet článků než ostatní noviny a dále pak v týdnu od 1. září do 8. září, kdy je zpravodajské pokrytí tohoto listu o něco vyšší než u Práva a Lidových novin. Následující týden mezi 9. a 17. zářím 2002 zpravodajství Mladé fronty Dnes je opět nejnižší. Důvodem, proč tak rychle zájem novin o tuto kauzu klesl, jsou zřejmě záplavy, které postihly Českou republiku a jejich vážné důsledky, které v té době plnily titulní strany všech novin. Jak se situace se záplavami začala uklidňovat, intenzita zpravodajství o Srbovi se mezi 25. srpnem až 31. srpnem začala mírně zvyšovat, ale dosáhla počtu maximálně 5 článků za týden. Mezi 1. a 9. zářím se Mladá fronta Dnes věnovala převážně korupci na ministerstvu zahraničí za dob Jana Kavana, kauza Srba už byla zmiňována jen okrajově. Lidové noviny a Právo se korupcí na ministerstvu zabývaly více o týden později.

Graf 21: Srovnání intenzity zpravodajství jednotlivých deníků

Všechny sledované deníky nejčastěji umísťovaly zprávy o kauze Srba na druhou stranu novin. Nejvíce článků na druhou stranu umístila Mladá fronta Dnes (30,5 %), dále Lidové noviny (28,8 %) a nejméně Právo (28,5 %). Za hlavní zprávu dne považoval událost nejčastěji deník Právo (14,2 %), Lidové noviny a Mladá fronta Dnes umísťovaly zprávu na první místo na titulní straně ve stejném rozsahu (11,1 %). Mladá fronta Dnes

nejčastěji umísťovala událost na první stranu (tedy pod tzv. otvírák), a to téměř u třetiny článků (27,7 %), následují Lidové noviny (17,7 %) a Právo (14,2 %). (viz Příloha č. 2, graf 22)

Nejčastěji měly články zabývající se událostí u všech sledovaných deníků rozsah čtvrtinu strany. Nejčastěji tento rozsah uplatňovala Mladá fronta Dnes (66,6 % článků), následovaly Lidové noviny (57,7 % článků), nejméně často používal tento rozsah deník Právo (57,1 %). Celou stranu události věnovala Mladá fronta Dnes jednou (2,7 %), Lidové noviny dvakrát (4,4 %) a Právo ani jednou. (viz Příloha č. 2, graf 23)

5.4.3. Konsonance

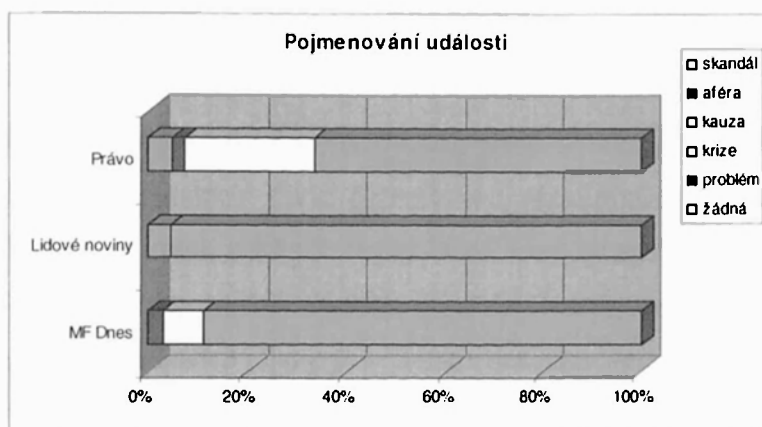
Téma „příprava vraždy“ zaujímala u všech sledovaných deníků převážně centrální roli. Centrální roli zaujímala kauza u více než poloviny všech článků Lidových novin (53,3 %). Centrální roli hrála událost v Mladé frontě Dnes jen u poloviny (50%) všech článků. V Právu centrální roli zaujímala ve více než třetině článků (38 %). (viz Příloha č. 2, graf 24)

Událost byla označena bezvýhradně jako porušení normy nejčastěji u Mladé fronty Dnes (69,4 %), pak u Lidových novin (44,4 %) a nejméně u Práva (38 %). U Práva zůstává porušení normy spíše otevřenou otázkou (40,4 %). U Lidových novin je odpověď otevřená u více než čtvrtiny všech článků (26,6 %). (viz Příloha č. 2, graf 25)

Všechny deníky se nejvíce zabývají přípravou vraždy jako porušením normy. Přípravou vraždy novinářky se zabývá více než polovina článků Lidových novin (59,9 %) a Práva (52,3 %) a nejméně přípravu vraždy jako porušení normy zmiňuje Mladá fronta Dnes (45,7%), a to i přesto, že Sabina Slonková byla novinářkou tohoto listu. Na druhém místě se všechny noviny zabývají korupcí jak Karla Srby, tak korupcí na ministerstvu zahraničí za doby Jana Kavana, a to nejvýrazněji Mladá fronta Dnes (42,8 %), následují Lidové noviny (31,8 %), nejméně se ve svých člancích korupcí zabývá Právo (26,1 %). Právě skutečnost, že se Mladá fronta Dnes nejvýrazněji ze všech deníků zabývala korupcí, může souviset s tím, že Sabina Slonková neprestala psát poté, co se měla stát obětí nájemné vraždy, naopak se začala zabývat tématem korupce na ministerstvu zahraničí za dob, kdy bylo vedené Janem Kavanem, jehož podřízeným byl v té době Karel Srba. (viz Příloha č. 2, graf 26)

Co se týče označení události, z následujícího grafu 27 vyplývá, že všechny tři deníky převážně nepoužívaly žádné pojmenování události. Když už nějaké pojmenování deníky používaly, převládalo u deníku Právo (26,1 % článků) a Mladé fronty Dnes (9,3 %) neutrální výraz „kauza“. Lidové noviny použily jen výraz „skandál“, a to velmi ojediněle (4,4 % článků).

Graf 27: Pojmenování události v článcích jednotlivých deníků

Názory ostatních se v článcích vyskytují velmi často u všech deníků. Zatímco negativní názory ostatních na poklesek převládají nad pozitivními názory u Mladé fronty Dnes (30, 5%) a Lidových novin (37,7 %), u Práva naopak převládají pozitivní názory (28,2 %) nad negativními (20,5 %). (viz Příloha č. 2, graf 28)

5.4.4. Na pranýři

U všech sledovaných deníků převažují titulky, které se pojí se jménem Karla Srby. Objevují se u více než poloviny článků. Uvedení aktéra v titulku převažuje nejvýrazněji u Práva (61,9 %), následují Lidové noviny (57,7 %), nejméně často se titulky s aktérem objevují u článků Mladé fronty Dnes (52,7 %). (viz Příloha č. 2, graf 29)

Fotografie se u článků ve všech denících spíše nevyskytují. Nejvíce se vyskytují u Mladé fronty Dnes (38,8 % článků), následují Lidové noviny (31,1 %) a nejméně se vyskytují u článků Práva (17 %). (viz příloha č. 2, graf 30)

Pokud se fotografie vyskytují, zaujmají převážně čtvrtinu strany u všech sledovaných deníků. (viz Příloha č. 2, graf 31)

Fotografie zobrazující aktéra převažují nad fotografiemi bez aktéra v Lidových novinách (85,7 %) a Mladé frontě Dnes (53,3 %). Naopak v Právu převládají fotografie bez aktéra (57,1 %). (viz Příloha č. 2, graf 32)

Individualizace skandálu se v hodnocení novin liší. Zatímco Mladá fronta Dnes (63,8 % článků) a Právo (69 % článků) nejčastěji skandál individualizují jako skandál jednotlivce neboli Karla Srby, Lidové noviny nejvíce zdůrazňují vinu více jedinců (53,3 %) nad vinou jednotlivce (44,4 %). To znamená, že více zdůrazňují jména ostatních obviněných v kauze. (viz příloha č. 2, graf 33)

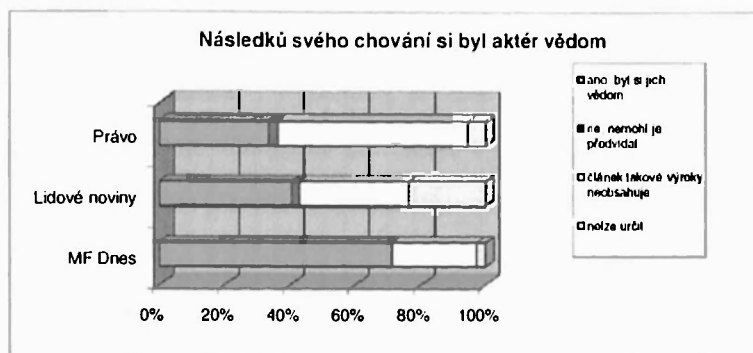
Co se týče příčin přípravy vraždy jako porušení normy, sledované noviny připisují nejčastěji vinu výhradně Karlu Srbovi, o nepříznivých okolnostech píše málokdy. Nejmarkantněji to platí u Mladé fronty Dnes, která ve spojitosti se Srbou pojednává o jeho výhradní vině v nejvíce člancích (82,8 % článků), nepříznivé okolnosti nebere v potaz nikdy. V člancích Lidových novin sice převládá připisování viny výhradně aktérům události (44,1 %), více o jeho vině však tento deník pochybuje, což dokládá počet článků, kde příčiny poklesku zůstávají otevřenou otázkou (25,6 %) a stejný počet článků, kde vina je aktérovi připisována pouze převážně, tudíž nikoli výhradně. U Práva také převládá připisování viny výhradně aktérovi (41,6 %), v mnoha případech však vinu nechává jako otevřenou otázku (36,1 %). Právo jako jediné ze sledovaných novin připisuje v několika člancích vinu převážně nepříznivým okolnostem (11,1 % článků). (viz Příloha č. 2, graf 34)

Články zdůrazňující zjištěné motivy Karla Srby převládají u Mladé fronty Dnes (86,1 %) a Lidových novin (56,8 %). Podstatně menší je rozdíl mezi články Práva, z nichž vyplývá, že Srbovy motivy byly zjištěné (44,4 %) a články, které o jeho motivech nepojednávají (30, 5%). Právo charakterizovalo motivy Karla Srby ambivalentně v největším množství článků ze všech novin, i když jen v necelé pětině všech článků vydaných v tomto listu o této události (19,4 %). (viz Příloha č. 2, graf 35)

Nejvíce článků, ze kterých vyplývá, že aktér si byl následků svého jednání vědom, se vyskytuje v Mladé frontě Dnes, a to téměř u tří čtvrtin článků (71,4 %), naopak články v Právu spíše takové výroky, z nichž by vědomí následků u aktéra vyplývalo, neobsahuje (58,3 %).

Článků, ze kterých by vyplývalo, že aktér si je následků jednání vědom, je v Právu pouhá třetina (33,3 %). V Lidových novinách také převažují články zdůrazňující vědomí aktéra o následcích (40,4 %), třetina článků takové výroky vůbec neobsahuje (33,3 %).

Graf 36: Zdůraznění vědomí aktéra o následcích svého jednání

Oběť události je zmíněna ve většině článků ve sledovaných denících. Nejčastěji v člancích Práva (97,6 %), Lidových novin (84,4 %) a nejméně v člancích Mladé fronty Dnes (72,2 %). (viz Příloha č. 2, graf 37)

Jako oběť je u všech těchto článků identifikována novinářka Sabina Slonková. Články vzbuzují lítost jen minimálně. Nejvíce vzbuzují lítost články Lidových novin (5,3 %), následuje Mladá fronta Dnes (3,8 %) a Právo (2,4 %). (viz Příloha č. 2, graf 38 a 39)

Informace o emocích veřejnosti nejsou v člancích deníků obsaženy nikdy²⁵.

5.4.5. Shrnutí

Jednotlivé deníky se spíše shodují, než odlišují. Nejvíce o události informovaly Lidové noviny, nejméně Mladá fronta Dnes. Deníky se shodují i v tom, že o události téměř stejně intenzivně podávají informace, nejčastěji se událost objevuje na druhé straně, zabírá čtvrtinu strany a událost hraje v článku převážně centrální roli. Jako porušení normy deníky nejčastěji zmiňují přípravu vraždy, korupce je hned na druhém místě. Pevně deníky nepoužívají žádné pojmenování pro událost. Titulky jsou s aktérem spíše spojeny, fotografie se u článků převážně nevyskytují, a když se vyskytují, jsou nejčastěji stejně velké jako článek, zabírají tedy čtvrtinu strany. Oběť je

²⁵ Proto zcela chybí graf o emocích veřejnosti.

uvedena téměř u každého článku, ovšem jen minimálně vzbuzuje článek dojem lítosti nad obětí. Emoce veřejnosti nejsou v případě Srby uvedeny v žádném článku.

Co se týče odlišností u jednotlivých deníků, za bezvýhradné porušení normy přípravu vraždy převážně považuje Mladá fronta Dnes a Lidové noviny, naopak Právo nechává tuto otázku nejčastěji otevřenou. Co se týče pojmenování události, Právo a Mladá fronta Dnes nejčastěji používají neutrální výraz „kauza“, Lidové noviny naopak používají výraz „skandál“. Zajímavý je také poměr negativních názorů ostatních nad pozitivními, negativní názory se převážně vyskytují u Mladé fronty Dnes a Lidových novin, naopak u deníku Právo převažují pozitivní názory nad negativními. Zatímco deníky Lidové noviny a Mladá fronta Dnes vědomí aktéra o následcích spíše zdůrazňují, Právo takové výroky spíše neobsahuje. Mladá fronta Dnes a Právo připisuje vinu především jednotlivci, naopak Lidové noviny připisují vinu nejčastěji více jednotlivcům. Hlavní zprávu tvořila událost na titulní straně nejčastěji u Práva. Mladá fronta Dnes preferuje událost na první straně, nikoli ale jako hlavní zprávu.

Na otázku, které noviny nejvíce událost skandalizovaly, není lehké odpovědět. S větší jistotou se dá říct, že deník Právo celou událost skandalizoval nejméně. Tento deník dominoval nad ostatními deníky převahou pozitivních názorů nad ostatními a převahou fotografií bez Karla Srby nad fotografiemi znázorňujícími Karla Srbu. Na druhou stranu titulky Práva obsahovaly nejčastěji jméno Karla Srby a skandál byl nejčastěji individualizován jako skandál jednotlivce. Z toho se ovšem nedozvíme, jestli titulky byly pro aktéra spíše negativně nebo pozitivně zabarvené. Jisté je to, že Právo ze všech deníků nejméně ve svých článcích zdůrazňovalo zjištěné motivy Karla Srby, články obsahovaly nejméně výroky o vědomí Srby o následcích svého jednání, počet článků Práva vzbuzujících lítost nad obětí připravované vraždy Sabiny Slonkové byl rovněž nejnižší. Právo obsahovalo nejméně článků považujících přípravu vraždy za bezvýhradné porušení normy, články Práva se také nejméně zabývaly korupcí a nikdy nezaplňily celou novinovou stranu.

Lidové noviny a Mladá fronta Dnes měří své síly ve skandalizaci rovnoměrněji. V Lidových novinách plnila aféra nejčastěji celou stranu, hrála nejčastěji centrální roli v článcích, v největším počtu článků byla příprava vraždy definována jako porušení normy. V Lidových novinách nejvíce převažují negativní názory ostatních, nejčastěji používají pro událost výraz „skandál“. Zároveň nejvíce uplatňují fotografie zobrazující Karla Srbu a možná oběť, novinářka Sabina Slonková, vzbuzuje v článcích Lidových novin nejvíce lítosti. Lidové noviny nevynikají v tom, že by určitou zkoumanou

charakteristiku zastupovaly nejméně, naopak, buď vynikají v tom, že uvedené charakteristiky mají zastoupené v nejvyšším podílu článků nebo se umísťují v zastoupení charakteristik v článcích na druhém místě mezi zbývajícími sledovanými deníky.

Mladá fronta Dnes nejčastěji umísťuje články o události na první stranu, její články obsahují nejvíce fotografií, ve svých článcích se nejčastěji zabývá korupcí, nejčastěji ve svých článcích zmiňuje bezvýhradné porušení norem, přičemž nejvíce zdůrazňuje zjištěné motivy aktéra a jeho vědomí o následcích svého poklesku. Mladá fronta Dnes se naopak ve svých článcích nejméně zaobírá přípravou vraždy jako porušení normy, nejméně představuje ve svých článcích oběť poklesku a její titulky jsou nejméně spojeny se jménem Karla Srby. Zatímco Lidové noviny se snažily aktivněji skandalizovat přípravu vraždy novinářky, Mladá fronta Dnes poukazovala na korupci jako na téma, které se za celou přípravou vraždy může skrývat.

Mezi mechanismy, které sledované deníky použily u více než poloviny článků, patří titulky, spojené se jménem Karla Srby a fotografie, které ho zobrazují. Dalším skandalizačním mechanismem uplatňovaným v článcích Mladé fronty Dnes a Lidových novin je stupeň pozornosti věnovaný události, událost u více než poloviny článků měla centrální roli v článcích. Mladá fronta Dnes využívala individualizace „skandálu“ se jménem Karla Srby, stejně tak pojila příčiny poklesku převážně s jeho selháním. Mladá fronta Dnes využívala nejhojněji další mechanismus skandalizace, a to je zdůraznění vědomí Karla Srby o následcích svých činů. Jak články Mladé fronty Dnes, tak články Lidových novin zjištěné motivy Srby spíše zdůrazňovaly. U obou deníků převažovaly negativní názory ostatních nad pozitivními. Lítost nad obětí, Sabinou Slonkovou, nebyla v článcích o kauze uplatňována v žádném ze sledovaných deníků.

5.5. „Kauza Gross“

Kauza někdejšího premiéra a předsedy ČSSD Stanislava Grosse začala článkem Mladé fronty Dnes v polovině ledna 2005. Novináři dle katastru nemovitostí zjistili, že si premiér nemohl vydělat na byt za 4,2 milionu korun. I tato kauza měla druhý rozměr, když krátce na to upozornil deník Respekt na spolupráci manželky premiéra Šárky Grossové s Libuší Barkovou, která byla trestně stíhána za pojistný podvod, a která vlastnila dům, kde byl nevěstinec. Stanislav Gross rezignoval na funkci premiéra 25. dubna 2005.

5.5.1. Chronologie kauzy

17. ledna Mladá fronta Dnes přináší informaci, že si Gross nemohl do roku 1999 vydělat 2,5 milionu korun, které v roce 1999 zaplatil jako zálohu na byt. Gross deníku řekl, že mu 1,2 milionu korun půjčil jeho strýc František Vik.

25. ledna Objevuje se informace, že Grossův strýc František Vik neměl dostatečný majetek na to, aby mohl Stanislavu Grossovi půjčit přes milion korun. František Vik tvrdil, že peníze pochází z půjčky od příbuzných v cizině.

29. ledna Premiér oznamuje, že chce Mladou frontu Dnes žalovat za způsob, jakým informuje o jeho finanční situaci. Gross prohlásil, že si do roku 1999 vydělal více peněz, než noviny uvedly. Do svých příjmů si kromě platu započítal i poslanecké náhrady.

4. února Hlásí se věřitel Františka Vika, podnikatel a bývalý novinář Rostislav Rod, který měl peníze získat začátkem 90. let z prodeje akcií společnosti MAFRA.

7. února Objevuje se zpráva, že společnost Denna Production, jejíž majitelkou je Šárka Grossová, koupila v roce 2004 dům v Praze 9 za 5,9 milionu korun. Společnost zakoupila nemovitost dva měsíce poté, co ji Grossová založila, v katastru ale nebylo zapsáno zástavní právo. Stanislav Gross oznamuje, že si chce nechat udělat bezpečnostní prověrku, aby rozptýlil pochybnosti o svých majetkových poměrech.

9. února Rostislav Rod oznamuje, že směnku Františka Vika prodal předsedovi neparlamentní strany Česká pravice, Michalu Simkaničovi. Simkanič směnku nakonec spálil.

13. února Premiér přiznává, že za úvěr firmy Denna Production ručí přítelkyně Grossovy rodiny, Libuše Barková, která je trestně stíhaná za pojistný podvod. Premiér řekl, že v době, kdy úvěr byl poskytován, Barková stíhána nebyla. Objevují se spekulace, zda stavba bytového komplexu na Praze 9 není financována z nelegálních zisků nevěstince, který sídlí v domě, jež patří Barkové.

16. února Ministři KDU-ČSL požadují, aby Grossova manželka ukončila podnikání a premiér urovnal dluhy, zároveň požadují, aby strany zveřejňovaly finanční závazky nad 30 milionů.

19. února Lidovci požadují výměnu premiéra, Gross to odmítá a naopak hrozí odvoláním lidoveckých ministrů.

22. února Parlamentní strany jednají o vládní krizi. Poslanecký klub ČSSD podporuje Grosse, i kdyby se rozhodl pro menšinovou vládu bez lidovců. Klub je rozhořčen výroky předsedy lidovců Kalouska o tom, že je premiér "napojen svými příjmy na příjmy z pochybného podnikání, včetně pravděpodobných příjmů z

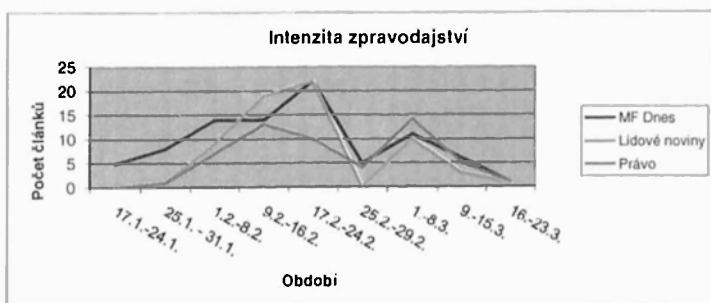
prostituce". O den později se poslanci ČSSD shodují na podpoře vlády sociální demokracie v případě odchodu KDU-ČSL.

5. března Stanislav Gross se v živém vysílání České televize omlouvá za aféry kolem pořízení bytu a podnikání své manželky. Před veřejnou omluvou se tentýž den omluvil na zasedání ústředního výboru ČSSD.

5.5.2. Intenzita

Ve sledovaném období dvou měsíců mezi 17. lednem a 17. březnem 2005 vyšlo celkem 206 článků, z toho nejvíce v Mladé frontě Dnes (86 článků), dále v Lidových novinách (65 článků) a nejméně v Právu (55 článků). V celé aféře má Mladá fronta Dnes výsadní postavení, protože se v celé události stala „skandalizujícím“. Jako první tyto noviny zveřejnily 17. ledna zprávu, že tehdejší premiér Stanislav Gross nemohl do roku 1999 vydělat 2,5 milionu korun, které v roce 1999 zaplatil jako zálohu za byt. Ostatní sledované noviny se zpravodajstvím týden čekaly, než o něm začaly intenzivně psát. Intenzita zpravodajství neustále rostla, zpravodajství Práva začalo klesat nejdříve, a to v týdnu mezi 17. až 24. únorem. V tomto týdnu naopak dosahuje zpravodajství Mladé fronty Dnes a Lidových novin nejintenzivnější fáze. Je to období, kdy se vyostřuje vládní krize. Lidovci nejprve oznamují své požadavky, aby Grossova manželka ukončila podnikání, premiér urovnal dluhy a strany začaly zveřejňovat finanční závazky nad 30 milionů. Sociální demokracie se s lidovci chce dohodnout, ale jednání končí neúspěšně a lidovci začnou požadovat výměnu premiéra, Stanislav Gross to odmítá, a naopak hrozí odvoláním lidoveckých ministrů. Koncem týdne jednájí parlamentní strany o krizi vlády a poslanecký klub ČSSD oznamuje podporu Grosse, i kdyby se rozhodl pro menšinovou vládu v případě odchodu KDU-ČSL. Později zpravodajství klesá a zvyšuje se u všech deníků první březnový týden, kdy se Stanislav Gross veřejně omlouvá za aféru kolem pořízení bytu a podnikání své ženy.

Graf 40: Srovnání intenzity zpravodajství u jednotlivých deníků

Umístění článků se u novin liší. Mladá fronta Dnes nejčastěji umísťovala své články na druhé straně (34,8 %), zatímco Lidové noviny (32,3 %) a Právo na třetí straně (36,3 %) novin. U Lidových novin umístění na třetí straně znamená, že častěji událost řadily do rubriky s názvem „Téma“, kde se tématu věnuje celá strana. Lidové noviny stejný počet článků, tedy téměř třetinu všech článků (32,3 %) označovaly za hlavní zprávu, jelikož se událost objevovala na titulní straně na prvním místě. Méně umísťoval událost na tzv. otvírák deník Právo (25,4 %) a nejméně Mladá fronta Dnes (20,9 %). Mladá fronta Dnes častěji umísťovala zprávu na první stranu, neoznačovala ji však jako hlavní zprávu (22%). (viz Příloha č. 3, graf 41)

Všechny deníky nejčastěji věnovaly události čtvrtinu strany. Lidové noviny a Mladá fronta Dnes často události věnovaly polovinu strany u téměř třetiny článků (Mladá fronta Dnes 34,1 %, Lidové noviny 29,6 %). Právo věnovalo události polovinu strany jen velmi ojediněle (7,4 %), častěji jí dávalo osminu prostoru na straně (11,1 %). (viz Příloha č. 3, graf 42)

5.5.3. Konsonance

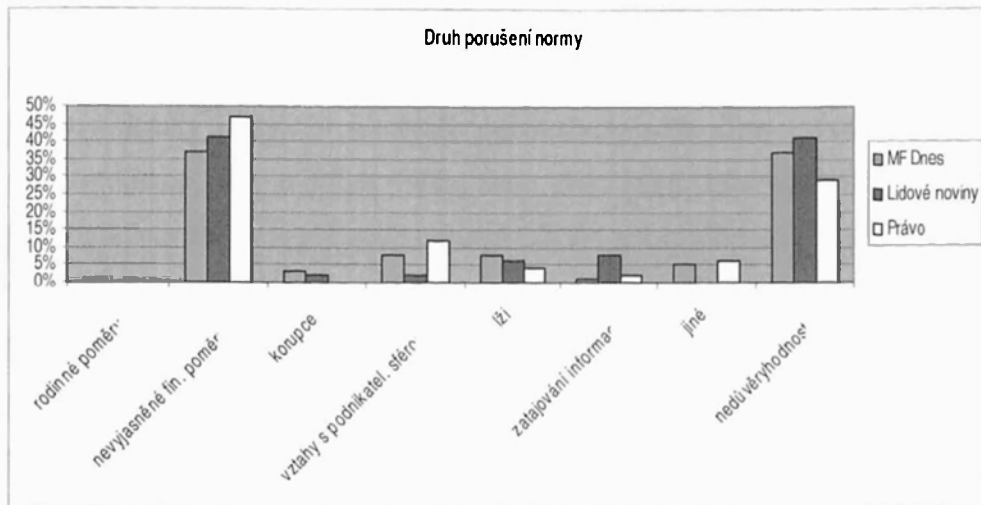
Událost hrála v článcích sledovaných deníků převážně centrální roli. Nejvíce v Mladé frontě Dnes (77,9 %), poté v Právu (59,3 %) a nejméně v Lidových novinách (56,3 %). (viz Příloha č. 3, graf 43)

Skutečnost, že v události došlo bezvýhradně, tedy bez pochybností, k porušení normy se nejvíce přiklání ve svých článcích Mladá fronta Dnes (52,3 %), méně Lidové noviny (42 %) a nejméně Právo (32 %). Právo ve svých článcích nechává tuto otázku nejčastěji otevřenou, jasná odpověď je tedy obtížně rozpoznatelná (35,8 %). (viz Příloha č. 3, graf 44)

Jak je vidno z následujícího grafu 45, všechny deníky za porušení norem považovaly nejčastěji nevyjasněné finanční poměry premiéra, ale také jeho nedůvěryhodnost. Počet článků zdůrazňujících nedůvěryhodnost premiéra byl stejný jako počet článků narážející na nevyjasněné finanční poměry v Lidových novinách (41,2 %) a v Mladé frontě Dnes (36,9 %).

Naopak v Právu se častěji objevovaly nevyjasněné finanční poměry (47 %) než nedůvěryhodnost premiéra (29,4 %). Nedůvěryhodnost premiéra plyne z tzv. porušení normy druhého řádu (Thompson 2000), kdy politici bývají častěji kritizováni za poklesky, kterých se dopouštějí při objasňování prvotního poklesku.

Graf 45: Srovnání jednotlivých deníků při definování porušené normy

Zatímco Mladá fronta Dnes a Právo událost převážně nenazývaly žádným výrazem, Lidové noviny spíše výrazy používaly. Nejčastějším výrazem v článkách Lidových novin byl výraz „aféra“ (28,1 %), stejné slovo používala Mladá fronta Dnes (25,8 % článků). Právo naopak nejčastěji s událostí pojilo slovo „kauza“ (22,2 %). Výraz „skandál“ se u Mladé fronty Dnes neobjevil, v Lidových novinách jen ojediněle (4,6 %) a v Právu taktéž minimálně (3,7 %). (viz Příloha č. 3, graf 46)

Deníky se liší v počtu článků citujících názory ostatních. Mladá fronta Dnes v článkách názory ostatních spíše necituje, zatímco Lidové noviny a Právo spíše citují. U Mladé fronty Dnes je rozdíl mezi převážně negativními články (33,7 %) a ambivalentními články (2,3 %) nejpropastnější. U Lidových novin je negativně hodnotících článků čtvrtina, ambivalentních názorů je také méně (17,1 %). U Práva mírně převažují negativní názory (27,8 %) nad ambivalentními (20,4 %). Články citující pozitivní názory mají nejvyšší zastoupení u Práva (14,8 %), v menší míře se vyskytují v Lidových novinách (6,3 %) a nejméně se objevují v článkách Mladé fronty Dnes (3,5 %). (viz Příloha č. 3, graf 47)

5.5.4. Na Pranyři

V titulcích u většiny článků ve všech sledovaných denících figuruje Stanislav Gross. Nejvíce článků s titulkem Grosse má Mladá fronta Dnes (78,8 %), pak Lidové noviny (73,4 %) a nejméně Právo (71,7 %). (viz Příloha č. 3, graf 48)

Fotografie se objevují u poloviny všech článků Mladé fronty Dnes, nejvíce používají fotografie u článků Lidové noviny (60 %), naopak Právo spíše fotografie u článků neobsahuje, fotografie se vyskytují jen u necelé třetiny všech článků (31,5 %). (viz Příloha č. 3, graf 49)

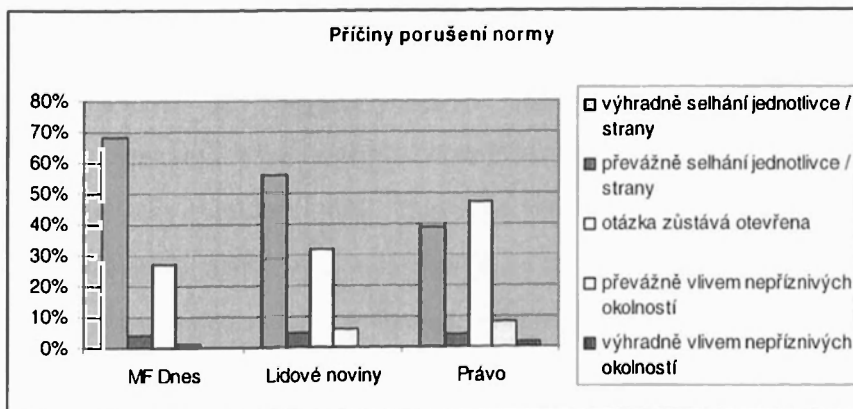
Všechny deníky nejčastěji fotografií věnovaly čtvrtinu strany. Polovinu strany zaplňovala fotografie často u Mladé fronty Dnes (30,2 %) a Lidových novin (34,1 %). Naopak fotografie v Právu zaplňovaly polovinu strany jen ojedinele (6 %). (viz Příloha č. 3, graf 50)

Na fotografiích se u všech deníků převážně vyskytoval Stanislav Gross. Nejvíce u Mladé fronty Dnes (68,8 %) a Lidových novin (63,4 %), nejméně u Práva (52,9 %). (viz Příloha č. 3, graf 51)

„Skandál“ byl nejčastěji v člancích deníků připisován jednotlivci, tedy Stanislavu Grossovi. Nejvíce událost individualizovala jako „skandál“ někdejšího premiéra Mladá fronta Dnes (73,2 %), pak Lidové noviny (70,7 %) a nejméně Právo (67,3 %). (viz Příloha č. 3, graf 52)

Podle následujícího grafu spatřovaly příčinu aféry Lidové noviny a Mladá fronta Dnes nejčastěji výhradně v selhání Stanislava Grosse (MF Dnes 68,2 %, Lidové noviny 56,4 %), naopak Právo nechávalo příčiny nejčastěji otevřenou otázkou (47%).

Graf 53: Srovnání připisování příčin porušení normy

Nejvíce článků, ze kterých vyplývá, že Stanislav Gross jednal v zájmu zjištěných motivů, měla Mladá fronta Dnes (69,4 %) a Lidové noviny (58,3 %). U Práva to bylo převážně obtížně rozpoznatelné, spíše ale také v článcích převažuje zdůrazňování těchto motivů (35,8 %). (viz Příloha č. 3, graf 54)

Články zdůrazňující to, že aktér si byl před poklesem následků svého jednání vědom, nepřevažují, spíše články takové výroky vůbec neobsahují u všech sledovaných deníků. Články zdůrazňující vědomí aktéra o následcích se nejvíce vyskytují u Lidových novin (47,5 %) a Mladé fronty Dnes (41,1 %), nejméně u Práva (17 %). (viz Příloha č. 3, graf 55)

Oběti spíše představeny nejsou, a když jsou, u Mladé fronty Dnes je to převážně strana ČSSD a kolegové Grosse (19,4 %), u Lidových novin je nejvíce jako oběť aféry zmiňována veřejnost (17,1 %), u Práva jsou nejčastěji jako poškození zmiňováni jednotlivci a to se týká převážně samotného premiéra Grosse. (12,9 %). (viz Příloha č. 3, graf 56 a graf 57)

Oběti lítost v článcích nevzbuzují až na jeden článek v Lidových novinách. (viz Příloha č. 3, graf 58)

Emoce veřejnosti převážně zmiňovány nejsou v žádných sledovaných novinách. Negativní emoce veřejnosti na aféru jsou zmiňovány u pětiny článků v Lidových novinách, pak v Právu (12,9 %) a nejméně v Mladé frontě Dnes (12,7 %). (viz Příloha č. 3, graf 59)

5.5.5. Shrnutí

Jednotlivé deníky se v této aféře v mnoha aspektech odlišují. Začnu tím, co mají společného. U všech deníků zabírají články nejčastěji nejvíce čtvrtinu strany, stejnou část nejčastěji dostávají i fotografie u článků, na kterých se převážně objevuje aktér události. V titulcích se většinou objevuje aktér události, událost hraje v článcích převážně centrální roli. Vina je připisována převážně Grossovi, jeho zjištěné motivy jsou spíše zdůrazňovány, výroky o tom, zda si byl aktér následků svého chování vědom, se v denících převážně neobjevují, oběti většinou představeny nejsou, a jestliže nějaké zmíněny jsou, převážně lítost nevzbuzují. Emoce veřejnosti v článcích spíše obsaženy nejsou.

Jednotlivé deníky se liší v tom, na jakou stranu událost nejčastěji umísťují. V Mladé frontě Dnes je to druhá strana, v Lidových novinách a Právu třetí strana.

Nejčastěji se umístila událost na titulní straně novin na pozici hlavní zprávy u Lidových novin a Práva, Mladá fronta Dnes naopak preferuje událost umístit na první stranu novin pod tzv. otvírák.

Nejvíce o události informovala Mladá fronta Dnes, nejméně Právo. Zatímco Mladá fronta Dnes a Právo události spíše žádný výraz nepřipisují, Lidové noviny používají převážně výraz „aféra“. Za bezvýhradné porušení normy považuje událost převážně Mladá fronta Dnes. Příčiny spatřuje Mladá fronta Dnes a Lidové noviny převážně v aktérovi, naopak Právo nechává příčiny otevřenou otázkou. Mladá fronta Dnes názory ostatních spíše necituje, Lidové noviny a Právo názory ostatních převážně citují. Z počtu článků obsahujících názory ostatních převládají negativní názory nad pozitivními u všech sledovaných deníků.

Velmi zajímavé bylo zjištění, že Mladá fronta Dnes a Lidové noviny za porušení normy shodně považují nevyjasněné finanční poměry a nedůvěryhodnost Stanislava Grosse. Právo nejvíce pojmenovávalo jako porušení normy nevyjasněné finanční poměry, na důvěryhodnost poukazovalo podstatně méně než ostatní dva deníky.

V této kauze Právo prakticky nevynikalo, nedá se říci, že by si Stanislava Grosse vzal tento deník na „mediální pranýř“. Lidové noviny a Mladá fronta Dnes se na skandalizaci podílely aktivněji. Lidové noviny nejčastěji ze všech deníků nazývaly událost aférou, nejvíce zdůrazňovaly vědomí Stanislava Grosse o následcích svého jednání. Tyto noviny nejčastěji zveřejňovaly negativní reakce veřejnosti na celou událost. Přesto o něco více ve skandalizaci vyniká Mladá fronta Dnes, což může být způsobeno tím, že právě novináři Mladé fronty Dnes se stali skandalizujícími v celé záležitosti, kteří upozornili na domnělý poklesek. Mladá fronta Dnes nejméně o porušení normy pochybovala, obsahovala nejvíce negativních názorů ostatních na událost a nejméně pozitivních názorů. Nejvíce ze všech novin individualizovala událost jako „skandál Grosse“, příčiny poklesku nejčastěji připisovala selhání Stanislava Grosse. I titulky článků nesly nejčastěji jméno hlavního aktéra a jeho fotografie se také nejčastěji objevovaly v Mladé frontě Dnes.

Právě titulky a fotografie s hlavním aktérem této aféry patří mezi časté mechanismy skandalizace u všech sledovaných deníků. Mezi další mechanismy uplatňované u více než poloviny článků všech deníků patří individualizace skandálu, tedy přisuzování aféry výhradně Stanislavu Grossovi. Centrální role události v článcích se rovněž objevuje u více než poloviny článků všech deníků. Mladá fronta Dnes jako další mechanismus skandalizace používala definování poklesku jako bezvýhradné porušení normy. Mladá

fronta Dnes a Lidové noviny také u většiny článků spatřovaly příčiny poklesku v bezvýhradném selhání Stanislava Grosse. Jen u Mladé fronty Dnes převažují negativní názory ostatních u více než poloviny článků, které obsahují názory ostatních.

5.6 „Kauza Čunek“

V druhé polovině ledna se všech denících objevuje zpráva, že Jiří Čunek, první místopředseda vlády, senátor, ministr pro místní rozvoj a předseda KDU-ČSL, je podezřelý z korupce. Policie začala v listopadu Jiřího Čunka podezírat z toho, že jako starosta Vsetína přijal v únoru 2002 od firmy H&B REAL půlmilionový úplatek za prodej většinového podílu města ve firmě Vsetínské byty. V únoru 2007 obvinila policie Jiřího Čunka z korupce. Jiří Čunek se tak stal prvním členem vlády, který byl obviněn z trestného činu v době, kdy byl ve funkci. Koncem dubna policie ukončila vyšetřování. V listopadu nařídila nejvyšší státní zástupkyně Renata Vesecká, aby stíhání Jiřího Čunka pokračovalo. Jiří Čunek oznámil, že kvůli znovuotevření případu rezignuje, demisi podal 7. listopadu. Stíhání bylo tentýž měsíc podruhé zastaveno. Jiří Čunek se druhého dubna vrátil do vlády.

5.6.1. Chronologie kauzy

16. ledna Policie žádá Senát Parlamentu České republiky, aby zbavil Jiřího Čunka imunity. Jiří Čunek si měl částku 499 tisíc uložit poté, co firma HB Real ze svého účtu vyzvedla částku o dva tisíce nižší. Klíčovou svědkyní údajné korupce se stala bývalá sekretářka vsetínské radnice Marcela Urbanová, která na Jiřího Čunka již podala trestní oznámení kvůli sexuálnímu obtěžování.

28. ledna Jiří Čunek v České televizi předkládá dokumenty, které mají nařčení z korupce vyvrátit. Tvrdí, že před vstupem do politiky v roce 1998 měl uložený milion u Universal banky, která zkrachovala.

7. února Senát zbavuje Jiřího Čunka imunity.

9. února Policie Jiřího Čunka obviňuje z přijetí úplatku za prodej většinového podílu města ve společnosti Vsetínské byty. Jiří Čunek je prvním členem vlády, který byl obviněn z trestného činu v době, kdy byl ve funkci.

16. února Objevuje se zpráva, že policii na údajnou korupci Jiřího Čunka upozornila jeho bývalá sekretářka Marcela Urbanová.

3. března Policie zatýká tři lidi v čele s podnikatelem Romanem Vaškújem, kteří měli Marcelu Urbanové nabízet úplatek, když nebude svědčit proti Jiřímu Čunkovi. Ten však popřel, že by skupinu lidí k Urbanové poslal.

6. března Celostátní výbor KDU-ČSL vyjadřuje Jiřímu Čunkovi jednoznačnou podporu. Spolustraníci nechtějí, aby Čunek odcházel z postu místopředsedy vlády a ministra pro místní rozvoj.

15. března Jiří Čunek se podrobuje výslechu na protikorupční policii.

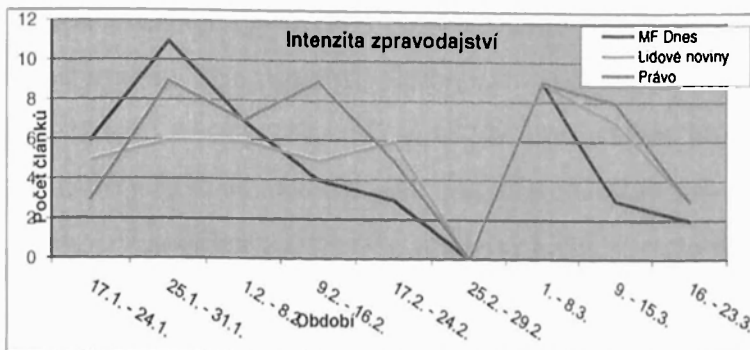
5.6.2. Intenzita

Ve sledovaném období mezi 17. lednem a 17. březnem 2007 vyšlo celkem v Mladé frontě Dnes, Právu a Lidových novinách 145 článků. V tomto období vydalo nejvíce článků o kauze Právo (53 článků), dále Lidové noviny (47 článků) a nejméně Mladá fronta Dnes (45 článků). Křivka intenzity zpravodajství není úplně stejná, přesto se diametrálně neodlišuje. Liší se především v kulminační fázi, tedy ve fázi, kdy vyšel nejvyšší počet článků na dané téma. První článek spojený s možnou korupcí Jiřího Čunka vyšel 17. ledna ve všech sledovaných novinách. Mladá fronta Dnes se kauzou zabývala nejintenzivněji v týdnu od 25. ledna do 31. ledna (11 článků). Objevovaly se články spojené zejména s jeho střídajícími se výpověďmi o původu sporného půl milionu korun. Při policejním výslechu nejprve Jiří Čunek uvedl, že si na vklad pět set tisíc nevzpomíná. Později řekl, že se jednalo o úspory, které našetřil.

Lidové noviny v tomto období o tom psaly nejméně ze všech sledovaných deníků (6 článků). I Právo v tomto týdnu psalo o tématu intenzivně (9 článků). Právo si drželo intenzitu zpravodajství po celé sledované období nejrovnoměrněji ze všech sledovaných deníků. Stejný počet zpráv o události měl deník ještě v týdnu od 9. do 16. února, kdy byl Jiří Čunek obviněn z korupce a první březnový týden. V tomto týdnu od prvního do osmého března se zvýšilo zpravodajství i u ostatních dvou deníků, přičemž Lidové noviny v tomto týdnu vykázaly nejvyšší počet článků za sledované období (9 článků).

Z počátku tohoto týdne vyšla zpráva, že státní zástupce zamítl stížnost Jiřího Čunka proti obvinění z korupce. Následovalo zatčení tří mužů kvůli podezření, že se pokusili ovlivnit výpověď klíčové svědkyně v celé kauze Marcely Urbanové. Koncem tohoto týdne širší vedení KDU-ČSL vyjádřilo svému předsedovi podporu.

Graf 60: Srovnání intenzity zpravodajství u jednotlivých deníků

U všech deníků se téměř polovina všech zpráv týkajících se tohoto tématu ocitala na druhé straně novin, nejvíce u Lidových novin (49 %), u Mladé fronty Dnes a Práva měly články vyskytující se na této straně stejný podíl (47 %). Za hlavní zprávu na titulní straně umísťovaly „kauzu Čunek“ nejvíce Lidové noviny (17,2 %), dále Právo (11,3 %) a nejméně Mladá fronta Dnes (4,4 %). U Mladé fronty Dnes je to způsobeno tím, že třetinu všech článků o události umísťovala spíše na první stranu než na tzv. otvírák. (viz Příloha č. 4, graf 61)

Z grafu 62 (viz Příloha č. 4) vyplývá, že nejčastěji zabíraly zprávy u všech sledovaných deníků čtvrtinu prostoru na stránce. Nejvíce v Právu (82,1 %), dále v Mladé frontě Dnes (71,1 %) a nejméně v Lidových novinách (55,3 %). Naopak polovinu strany věnovalo tématu nejméně Právo (7,5 %), Mladá fronta Dnes (24,4 %) a nejvíce Lidové noviny (38,8 %).

5.6.3. Konsonance

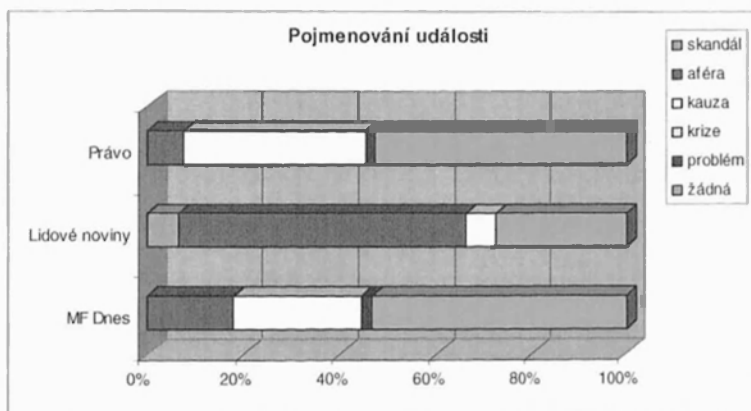
Událost hrála u většiny článků ve všech sledovaných denících centrální roli. Nejvíce u článků Mladé fronty Dnes (97,9 %), méně u Lidových novin (85,1 %) a nejméně u článků Práva (83 %). (viz Příloha č. 4, graf 63)

Co se týče druhu porušení normy, deníky shodně poukazovaly nejčastěji na korupci. Šlo o úplatek ve výši 500 tisíc korun, který si měl Jiří Čunek jako starosta Vsetína vzít v roce 2002 od realitní firmy HB Real. Nejvíce na korupci poukazovalo Právo (84,9 %), Mladá fronta Dnes (62,7 %) a nejméně Lidové noviny (46,8 %). Stejně jako v „kauze Gross“, i v této kauze se objevuje mnoho článků narážejících na nedůvěryhodnost Jiřího Čunka. Nejvíce nedůvěryhodnost jako poklesek zmiňují Lidové noviny (29,8 %), Mladá fronta Dnes (23,2 %) a nejméně Právo (5,6 %). (viz Příloha č. 4, graf 64)

O tom, že k porušení normy jistě došlo, nejsou deníky přesvědčeny, převládají články, které obsahují výroky, že k porušení normy nejspíše došlo, přesto nechávají tuto otázku otevřenou. Nejvýraznější zastoupení takových článků má Právo (73,5 %), následují Lidové noviny (40,4 %) a Mladá fronta Dnes (40 %). Na druhém místě všechny deníky hodnotí událost jako bezvýhradné porušení normy. Nejvíce Lidové noviny (36,1 %), následuje Mladá fronta Dnes (26,6 %) a nejméně Právo (11,3 %). (viz Příloha č. 4, graf 65)

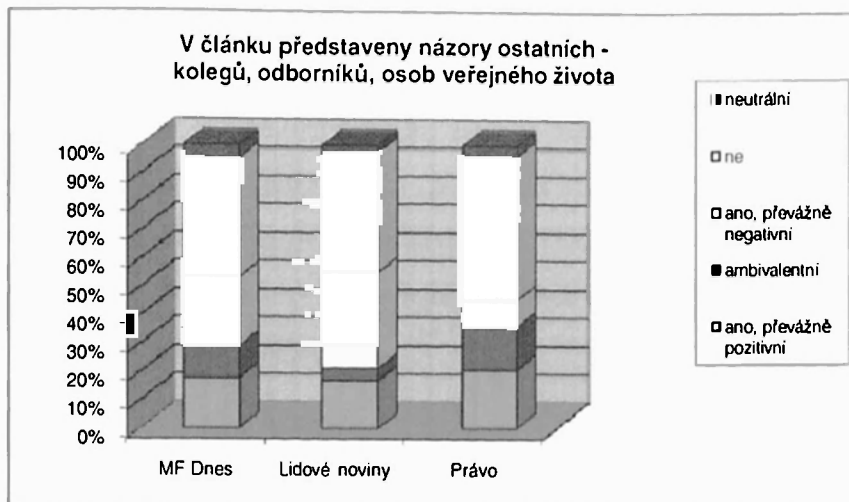
Co se týče pojmenování události, z grafu č. 66 vyplývá, že zatímco Mladá fronta Dnes (53,3 % článků) a Právo (52,8 % článků) událost u téměř poloviny článků nijak nenazývaly, Lidové noviny u více než poloviny článků (59,6 %) používaly výraz „aféra“. Slovo „kauza“ preferovaly deníky Mladá fronta Dnes (26,6 % článků) a Právo (37,7 %). Výraz „skandál“ použily jen Lidové noviny a to minimálně (6,3 % článků).

Graf 66: Srovnání pojmenování události u jednotlivých deníků

Z následujícího grafu vyplývá, že názory ostatních se u poloviny článků v Právu nevyskytují (50,9 %), názory ostatních se naopak spíše vyskytují u článků Lidových novin (57,4 %) a Mladé fronty Dnes (57,7 %). Pokud se názory ostatních vyskytují, převažují negativní názory jak u Lidových novin (34 %), tak u Mladé fronty Dnes (24,4 %). Naopak pozitivní názory (20,7 %) převládají nad negativními názory u článků Práva. Právo má zároveň ze všech sledovaných deníků nejvyšší počet článků s ambivalentním zastoupením názorů (15 %), následuje Mladá fronta Dnes (11,1 %) a nejmenší zastoupení ambivalentních názorů mají Lidové noviny (4,2 %).

Graf 67: Srovnání zastoupení názorů ostatních v článcích deníků

5.6.4. Na pranýři

Většina titulků je spojena s aktérem události tedy se jménem Jiřího Čunka. Nejméně spojují aktéra s titulky ve svých článcích Lidové noviny (80,8 %), následuje Právo (88,6 %) a jen nepatrně více má Mladá fronta Dnes (88,8 %). (viz Příloha č. 4, graf 68)

Fotografie převažují jen u článků Lidových novin (59,5 %), naopak přítomnost fotografie chybí u více než poloviny článků Mladé fronty Dnes (57,7 %) a Práva (56,6 %). (viz Příloha č. 4, graf 69)

Fotografie nejčastěji zabírají čtvrtinu strany u všech sledovaných deníků. Nejčastěji u Práva (54,5 %), dále u Lidových novin (39,2 %) a Mladé fronty Dnes (36,8 %). (viz Příloha č. 4, graf 70)

Fotografie nejčastěji zobrazují aktéra. Z největší části vyobrazovala Jiřího Čunka ve fotografiích Mladá fronta Dnes (94,7 %), dále Právo (77,2 %) a nejméně z deníků Lidové noviny (71,4 %). (viz Příloha č. 4, graf 71)

Událost je převážně u všech deníků definována jako „skandál“ jednotlivce neboli Jiřího Čunka. Nejvíce se tak děje v článcích Lidových novin (85,1 %), dále v článcích Mladé fronty Dnes (82,2 %) a nejméně v článcích deníku Právo (81,1 %). (viz Příloha č. 4, graf 72)

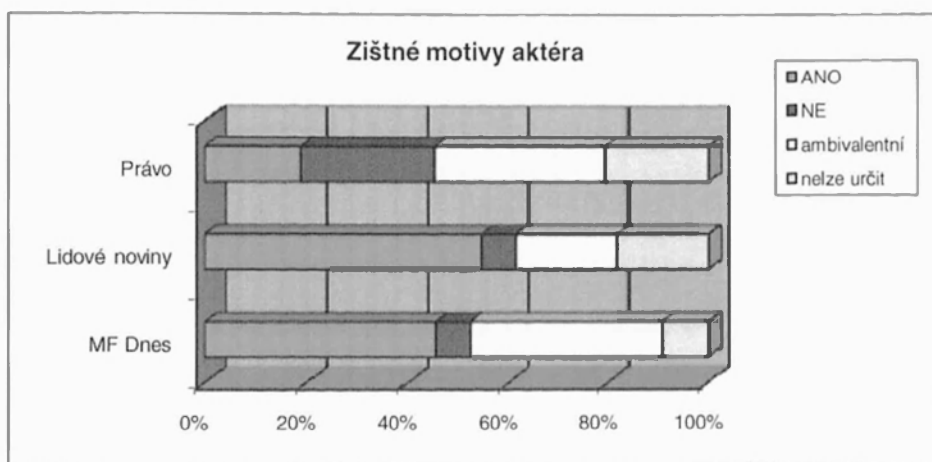
Otázku, zda je příčinou porušení normy selhání jedince nebo nepříznivé okolnosti, nechává bez odpovědi Mladá fronta Dnes téměř u poloviny všech článků (48,8 %) a Právo téměř u tří čtvrtin článků (72,5 %). Lidové noviny naopak spatřují nejčastěji příčiny poklesku v selhání Jiřího Čunka (44,1 %). Mladá fronta Dnes spatřuje příčiny

v selhání Jiřího Čunka u více než třetiny článků (34,8 %) a Právo nejméně ze všech (15,6 % článků). (viz Příloha č. 4, graf 73)

Jak vyplývá z následujícího grafu, zatímco zjištěné motivy aktéra jsou zdůrazněny především v článcích Lidových novin (54,5 %) a Mladé fronty Dnes (45,4 %), u Práva jsou motivy nejčastěji posuzovány ambivalentně (33,9 %). V Právu na rozdíl od zbylých dvou deníků převažují články nezdůrazňující zjištěné motivy (26,4 %) aktéra nad články motivy zdůrazňující (18,8 %).

Graf 74: Představení zjištěných motivů aktéra v jednotlivých denících

U zkoumaných novin převažují články neobsahující výroky o tom, že si byl aktér vědom následků svého jednání, které je označováno za poklesek. Nejvíce ze všech sledovaných deníků zdůrazňuje vědomí Jiřího Čunka o následcích jednání Mladá fronta Dnes (38,6 %), dále Lidové noviny (36,3 %) a nejméně Právo (7,7 %). (viz Příloha č. 4, graf 75)

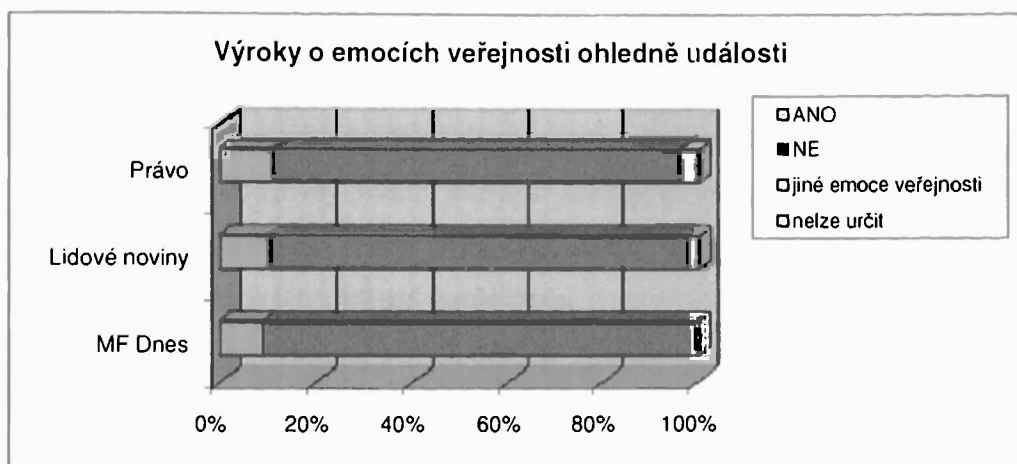
Oběti převážně uváděny v článcích nejsou. Nečastěji zmiňují oběti Lidové noviny (48,9 % článků), poté Právo (26,9 % článků) a nejméně Mladá fronta Dnes (22,2 % článků). (viz Příloha č. 4, graf 76)

Pokud oběti představeny jsou, jedná se ve většině článků o jednotlivce, v této kauze zejména o Marcelu Urbanovou. Jednotlivci jsou nejvíce představováni v Právu (71%), dále v Mladé frontě Dnes (70%) a nejméně v Lidových novinách (57 %). Na druhém místě je jako oběť uváděna strana, KDU-ČSL. (viz Příloha č. 4, graf 77)

Lítost oběti v článcích téměř nikdy nevzbuzují. Mladá fronta Dnes vzbuzuje lítost jen u jedné desetiny všech článků, kde jsou představeny oběti. Následují Lidové noviny (8,6 %) a nejméně vzbuzují lítost články Práva (7,1 %). (viz Příloha č. 4, graf 78)

Emoce veřejnosti jsou v článcích zmíněny jen velmi sporadicky. Nejvíce článků obsahujících zmínky o záporných emocích veřejnosti k události obsahovalo Právo (11,3 %), dále Lidové noviny (10,6 %), nejméně se takových článků objevilo v Mladé frontě Dnes (8,8 %).

Graf 79: Srovnání představení hněvu veřejnosti v jednotlivých denících

5.6.5. Shrnutí

V této kauze se jednotlivé deníky spíše shodovaly. Nejvíce článků ve sledovaném období vydalo Právo, nejméně Mladá fronta Dnes. Intenzita zpravodajství byla velmi podobná, i když se lišila doba, kdy o události deníky vydaly nejvyšší počet článků. Nejčastěji se u všech deníků objevovala zpráva na druhé straně listu a zabírala čtvrtinu strany. Titulky byly nejčastěji spojeny s aktérem, čili Jiřím Čunkem. Pokud se fotografie vyskytly, dostaly u všech sledovaných deníků nejčastěji čtvrtinu strany a byl na nich většinou vyfotografován Jiří Čunek. Událost hrála v článcích převážně centrální roli, názory ostatních většinou uvedeny nebyly a za hlavní porušení normy byla považována korupce, na druhém místě byla nejčastěji zmiňována nedůvěryhodnost tohoto politika.

Články ve všech sledovaných denících převážně obsahovaly výroky, že nejspíše k porušení normy došlo, ale nechávaly tuto otázku opakovaně otevřenou. Články rovněž neobsahovaly příliš výroky o tom, že si Jiří Čunek byl následků svého jednání vědom, oběti většinou v článcích představeny nebyly a pokud byly, jednalo se zpravidla o

jednotlivce, kteří lítost nezbuzovali. Výroky o hněvu veřejnosti se ve většině článků neobjevovaly.

Deníky se mezi sebou liší například v nejčastějším pojmenování události. Zatímco Mladá fronta Dnes a Právo událost většinou žádným výrazem nepojmenovávají, Lidové noviny nejčastěji používaly výraz „aféra“. Zbývající deníky naopak nejvíce užívaly neutrální výraz „kauza“. Lidové noviny a Právo preferují umístit zprávu na pozici hlavní zprávy na titulní straně, Mladá fronta Dnes zprávu častěji dává taktéž na první stranu, nikoli však na pozici hlavní zprávy dne. U Lidových novin převažují fotografie u článků, to neplatí u Mladé fronty Dnes a Práva, kde naopak články fotografie spíše neobsahují. V článcích Mladé fronty Dnes a Lidových novin převažují negativní názory nad pozitivními, v článcích Práva převažují pozitivní názory ostatních nad negativními. Co se týče příčin události, nechává Mladá fronta Dnes a Právo tuto otázkou převážně otevřenou, zatímco Lidové noviny příčiny převážně spatřují ve výhradním selhání Jiřího Čunka. Co se týče zdůraznění zjištěných motivů aktéra, objevují se takové články především v Lidových novinách a Mladé frontě Dnes.

Mladá fronta Dnes nejvíce umísťovala události týkající se předsedy KDU-ČSL na první stranu novin, v jejích článcích událost zabírala nejvýrazněji centrální roli, články obsahovaly nejvíce titulků se jménem aktéra, to samé platí o fotografiích zobrazujících Jiřího Čunka. Mladá fronta Dnes nejvýrazněji ze sledovaných novin zdůrazňovala vědomí aktéra o následcích svého poklesku (nedůvěryhodnost, možná korupce) a články zmiňující oběť poklesku vzbuzovaly nejčastěji lítost.

Deník Právo se nejvýrazněji zabýval korupcí a nejčastěji ve svých článcích uveřejňoval zmínky o záporných emocích veřejnosti na celou událost.

Mezi skandalizační mechanismy, které uplatňují všechny sledované deníky u více než poloviny svých článků, patří centrální role události v článku, titulky obsahující jméno Jiřího Čunka a fotografie u článků znázorňujících jeho osobu a dále také individualizace skandálu jako „skandálu“ Jiřího Čunka.

Ve skandalizaci události byly neaktivnější Lidové noviny následované Mladou frontou Dnes a Právo. Lidové noviny nejčastěji umísťovaly zprávy týkající se Jiřího Čunka na titulní stranu na pozici hlavní zprávy, nejčastěji věnovaly tématu polovinu strany, nejvíce ve svých článcích zdůrazňovaly nedůvěryhodnost. Událost nazývaly převážně „aférou“, pokládaly ji opakovaně za bezvýhradné porušení normy, kde příčinou bylo selhání Jiřího Čunka. Nejčastěji tyto noviny zdůrazňovaly jeho zjištěné

motivy a celou kauzu definovaly nejvíce jako „skandál Jiřího Čunka“. V článcích nejvýrazněji převládaly negativní názory ostatních na událost.

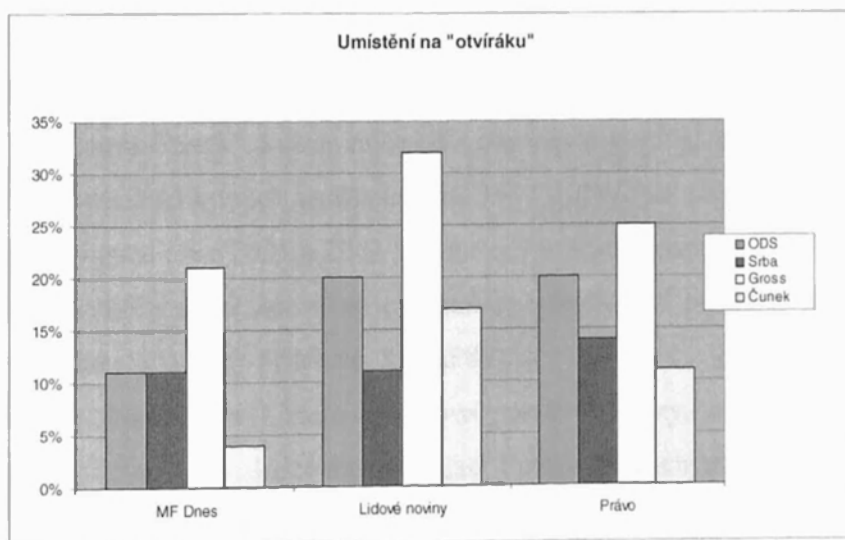
Zatímco ostatní sledované noviny fotografie v článku spíše neuplatňují, Lidové noviny fotografie používaly velmi často.

5. 7. Uplatnění skandalizačních mechanismů v čase

Umístění zpráv týkajících se jednotlivých politických kauz na první stranu, tedy na pozici hlavní zprávy dne, se nestalo běžným trendem u žádného deníku u žádné kauzy. Přesto je znát z následujícího grafu 80 změna. Od první sledované kauzy v roce 1997 do kauzy v roce 2005 se zvýšil počet zpráv na pozici hlavní zprávy na titulní straně u všech sledovaných deníků. Nejmarkantnější je nárůst procentuálního podílu článků umístěných na této pozici u Lidových novin (o 12 %), dále u Mladé fronty Dnes (o 10 %) a nejméně u Práva (5%). Ovšem u poslední sledované „kauzy Čunek“ podíl článků na této pozici klesá a u Mladé fronty Dnes je dokonce nejnižší ze všech sledovaných kauz (4 %).

Z následujícího grafu vyplývá, že „kauza ODS“ a především „kauza Gross“ se dostala na pozici hlavní zprávy nejčastěji u všech deníků. „Kauza Srba“ se stala hlavní zprávou deníků Právo a Mladá fronta Dnes vícekrát než „kauza Čunek“. Naopak Lidové noviny upřednostňovaly „kauzu Čunek“ na této pozici častěji než „kauzu Srba“.

Graf 80: Srovnání umístění článků na tzv. otvírák

Mladá fronta Dnes umísťovala články o události na pozici hlavní zprávy na titulní straně nejméně ze všech novin. To je způsobeno tím, že si sice událost nevybírala za

hlavní zprávu, přesto ji velice často umísťovala na první stranu, tedy pod tzv. otvůrák. U Mladé fronty Dnes je nárůst podílu článků kauzy z roku 2007 na první straně oproti kauze z roku 1997 evidentní (o 6 %). Nejvyšší podíl článků na této straně zaznamenala „kauza Čunek“, kdy se na první stranu dostala třetina všech článků týkajících se tématu.

Naopak umístění článků na první straně klesalo postupem času u Lidových novin. V „kauze Čunek“ byl podíl těchto článků o 11 % nižší než v „kauze ODS“ v roce 1997. V deníku Právo počet článků na první straně také klesá, ale jen do „kauzy Gross“ v roce 2005. Naopak v „kauze Čunek“ umístění na první straně stoupá, což zřejmě koresponduje s tím, že umístění události na pozici hlavní zprávy v tomtéž deníku kleslo. Tento deník zprávy o Jiřím Čunkovi nenasadil jako hlavní zprávu, přesto se však na první stranu dostala. Umístění článků o kauzách na první straně se dotýká maximálně třetiny všech článků, tudíž nelze konstatovat, že by byla kauzám věnována přílišná pozornost. (viz Příloha č. 5, graf 81)

Od roku 1997 se také zvyšovala přítomnost fotografie u článků všech sledovaných deníků. Nárůst počtu fotografií u „kauzy Čunek“ oproti počtu fotografií u kauzy ODS v roce 1997 se nejvýrazněji liší u Lidových novin (nárůst o 28 %), dále u Práva (o 21 %) a nejméně u Mladé fronty Dnes (o 10 %). Nejvyšší podíl fotografií u článků měla Mladá fronta Dnes a Lidové noviny v „kauze Gross“, Právo mělo nejvyšší podíl fotografií v „kauze Čunek“. Zatímco v „kauze ODS“ v roce 1997 a v „kauze Srba“ v roce 2002 se fotografie nevyskytovaly ani u poloviny článků všech deníků, v „kauze Gross“ se situace změnila a fotografie se vyskytovaly u více než poloviny článků Lidových novin a přesně poloviny článků Mladé fronty Dnes. Tím vynikají Lidové noviny ve srovnání s ostatními deníky i u „kauzy Čunek“, kde se fotografie objevily u více než poloviny všech článků. V prvních dvou sledovaných kauzách roku 1997 a 2002 se objevovaly jen černobílé fotografie, v kauze roku 2005 a 2007 se objevují převážně barevné fotografie. V Právu se fotky vyskytují u méně než poloviny článků u všech kauz, přesto se jejich výskyt od roku 1997 také zvýšil. (viz Příloha č. 5, graf 82)

Nárůst počtu fotografií, které zobrazovaly aktéra/y kauzy, se od roku 1997 do roku 2007 také zvýšil u všech sledovaných deníků. Fotografií, zachycujících hlavního aktéra kauzy v roce 2007, Jiřího Čunka, je v Mladé frontě Dnes téměř o polovinu více než fotografií zachycujících představitele ODS v roce 1997 v tomtéž deníku. Nárůst podílu fotografií zachycujících aktéra na všech fotografiích roku 2007 oproti roku 1997 zaznamenal i deník Právo (o 33%) a Lidové noviny (o 21 %). Fotografie Mladé fronty Dnes a Lidových novin již v roce 1997 u poloviny všech článků zachycovaly

představitele ODS, Právo mělo těchto fotografií o něco méně. V „kauze Srba“ se rapidně zvýšil podíl fotografií zachycujících Karla Srbu u Lidových novin (o 36 %). Ale i Mladá fronta Dnes obsahovala převážně fotografie Karla Srby. V následujících kauzách měla nejvyšší podíl fotografií aktérů Mladá fronta Dnes, ani Lidové noviny a Právo nezůstávaly pozadu, neboť fotografie zachycující aktéry kauz tvořily více než polovinu všech fotografií v daných denících. Zatímco hlavní aktér údajného poklesku se vyskytoval převážně na fotografiích Mladé fronty Dnes a Lidových novin u všech sledovaných kauz, deník Právo tomuto trendu „podlehl“ až v kauzách Stanislava Grosse a Jiřího Čunka. (viz Příloha č. 5, graf č. 83)

Stejně tak se zvyšovala i přítomnost jména aktéra v titulcích od první sledované kauzy v roce 1997 do kauzy v roce 2007. Nejvýraznější je rozdíl v titulcích mezi těmito dvěma kauzami u Mladé fronty Dnes (nárůst o 31 %), následuje Právo (o 11%) a nejmenší rozdíl mezi titulky se jménem hlavního aktéra kauzy zaznamenaly Lidové noviny (o 4%). Nejvíce se jméno aktéra v titulcích u všech sledovaných novin objevovalo v „kauze Čunek“, nejméně v „kauze Srba“. Sledované deníky používaly hlavního aktéra v titulcích u všech kauz u více než poloviny svých článků. (viz Příloha č. 5, graf 84)

Pojmenování nepřístojné události „skandálem“ není zcela běžnou praxí zkoumaných deníků. Nejvyšší počet článků nazývajících poklesek tímto výrazem se ve všech sledovaných denících objevoval při první „kauze ODS“ v roce 1997. Deník Právo použil tento výraz v souvislosti s kauzou ve více než pětině svých článků (21 %), Mladá fronta Dnes a Lidové noviny měly stejný podíl článků (16 %), kde událost pojmenovaly skandálem.

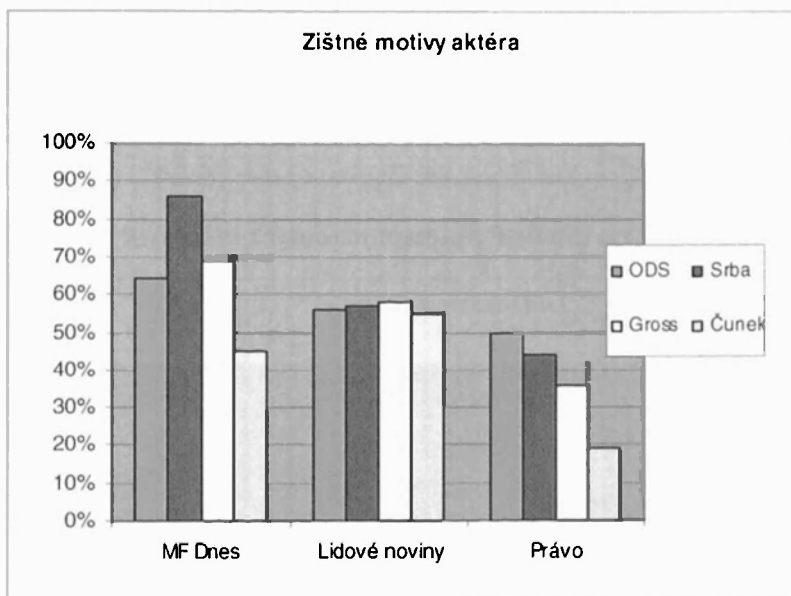
Mladá fronta Dnes tento výraz v následujících kauzách nepoužila, Lidové noviny a Právo velmi ojediněle. V „kauze Čunek“ použily tento výraz jen Lidové noviny (6 % článků). Noviny tedy neskandalizují událost tím, že by ji často nazývaly skandálem. (viz Příloha č. 5, graf 85)

Z následujícího grafu 86 vyplývá, že skandální mechanismus ve formě zdůrazňování zjištěných motivů hlavním aktérům poklesku využívají ve svých článcích především deníky Mladá fronta Dnes a Lidové noviny. Právo využilo tohoto mechanismu jen v „kauze ODS“, kde podíl těchto článků tvořil polovinu všech článků. V „kauze Čunek“ byl podíl článků pojednávajících o zjištěných motivech aktérů nejnižší ze všech kauz (19 %) jak v rámci Práva, tak v rámci všech sledovaných deníků.

V Lidových novinách je podíl článků, ze kterých vyplývá, že aktér poklesku jednal v zájmu vlastního zisku, po dobu deseti let rovnoměrný. Lidové noviny zdůrazňují ziskové motivy u více než poloviny článků ve všech sledovaných kauzách.

Mladá fronta Dnes obsahovala nejvyšší podíl takto negativních článků ze všech sledovaných deníků v prvních třech sledovaných kauzách. V „Srbově kauze“ byl počet článků tohoto deníku pojednávajících o ziskových motivech aktéra nejvyšší (86 %), v „Čunkově kauze“ byl počet takto pranýřujících článků nejnižší (45 %). V poslední jmenované kauze to byly Lidové noviny, které měly ze všech deníků nejvyšší počet článků zdůrazňujících ziskové motivy Jiřího Čunka (55%).

Graf 86: Připisování ziskových motivů aktérovi v jednotlivých denících

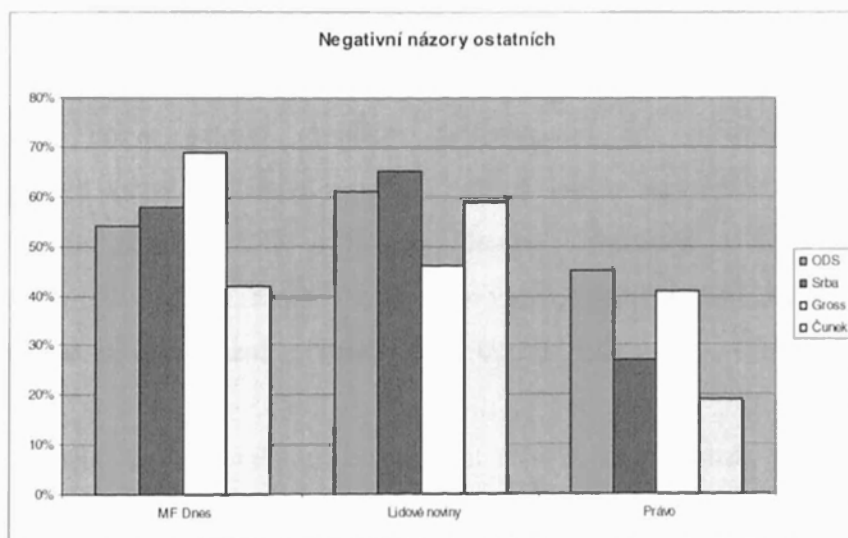

Co se týče zastoupení článků obsahujících převážně negativní názory ostatních na poklesek nebo přímo na aktéra, lze u jednotlivých deníků pozorovat odlišné trendy. Pokud se názory ostatních v denících vyskytly, nepřesahují ty s negativní tendencí polovinu všech článků Práva v žádné kauze. Zatímco v kauze v roce 1997 byl podíl článků s převažujícími negativními názory v deníku Právo nejvyšší (45 %), v kauze v roce 2007 byl zase nejnižší (19 %), a to jak v rámci tohoto deníku, tak v celkovém porovnání s ostatními deníky.

Naopak články Mladé fronty Dnes a Lidových novin mají převahu negativních názorů na aktéra nebo poklesek nad neutrálními, pozitivními a ambivalentními názory téměř u všech kauz. U Mladé fronty Dnes tvořily články obsahující převážně negativní názory ostatních nadpoloviční většinu všech článků, kde se objevovaly nějaké názory u všech sledovaných kauz do roku 2005. Od kauzy v roce 1997 do kauzy v roce 2005 se počet převážně negativně hodnotících článků většinou zvyšoval. V „kauze Gross“ měla Mladá fronta Dnes nejvyšší podíl těchto článků (69 %). V „kauze Čunek“ však podíl těchto negativních článků u tohoto deníku klesá a dokonce netvoří ani polovinu všech článků, které obsahovaly názory ostatních na událost.

V Lidových novinách je nejvyšší podíl článků obsahujících negativní názory v „kauze Srba“, v dalších kauzách tento podíl klesá, v „Grossově kauze“ je zastoupení článků s negativním hodnocením ostatních nejnižší, nedosahuje ani poloviny všech článků obsahujících názory ostatních. S výjimkou „kauzy Gross“ vykazují Lidové noviny nejvyšší podíl negativně hodnotících článků ze všech deníků.

Graf 87: Srovnání zastoupení negativních názorů ostatních v článcích deníků

Zmínky o negativních emocích veřejnosti na poklesek se objevují velmi málo u všech sledovaných deníků. Podíl takových článků se v denících za deset let příliš nezměnil. Nejvíce článků informujících nebo zmiňujících hněv veřejnosti nad kauzou uváděly deníky v roce 2005 v „aféře Gross“. U Lidových novin tvořily tyto články pětinu všech článků. V případě Srby se takové zmínky v článcích během sledovaného období neobjevily v žádném deníku. Největší nárůst článků informujících o hněvu

veřejnosti vykazují Lidové noviny. Zatímco v roce 1997 měl tento deník nejnižší zastoupení těchto článků ze všech deníků (6 %), v kauze v roce 2007 bylo jejich zastoupení vyšší téměř o polovinu (11 %). V „kauze Čunek“ obsahovaly deníky Právo a Lidové noviny stejný podíl článků informujících o negativních emocích veřejnosti. Mladá fronta těchto článků obsahovala méně (9 %). (viz Příloha č. 5, graf 88)

Podíl článků zdůrazňujících to, že pokles byl zapříčiněn výhradně selháním aktéra, nikoli tedy vlivem okolností, v denících průběhu času spíše klesá. Jasný pokles takových článků vykazuje Právo. V kauze v roce 1997 tvořil počet těchto článků necelou polovinu všech článků vydaných na toto téma (43 %), v „kauze Čunek“ v roce 2007 činily tyto články jen o něco více než desetinu všech článků (11 %). Mladá fronta Dnes měla nejvyšší zastoupení článků zdůrazňujících selhání hlavního aktéra poklesku v „kauze Srba“ (83 %), poté se tyto články v kauzách snižovaly a v poslední kauze v roce 2007 netvořily ani třetinu všech článků (27 %). Lidové noviny měly nejvyšší podíl článků zdůrazňujících výhradní selhání aktéra „v kauze ODS“ (67 %), poté začal počet těchto článků klesat a v „kauze Čunek“ také dosáhly nejmenšího podílu ze všech kauz v rámci těchto novin (36 %).

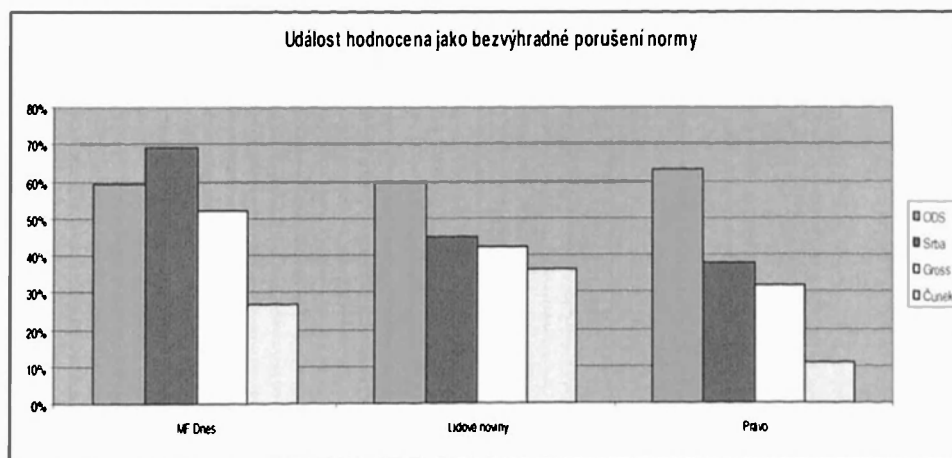
Články Práva s tímto obsahem nepředstavují ani polovinu všech článků v jednotlivých kauzách, Lidové noviny využívají tohoto skandalizačního mechanismu jen v případech „kauzy ODS“ a „kauzy Grosse“. Nejčastěji a nejvýrazněji tohoto mechanismu užívá Mladá fronta Dnes, a to ve všech kauzách kromě „kauzy Čunek“, kde výhradní selhání aktéra není vyjádřené ani v třetině všech článků. (viz Příloha č. 5, graf 89)

V průběhu času se také snižoval podíl článků, které zdůrazňovaly to, že aktér poklesku si byl následků svého jednání vědom. Deníky Lidové noviny a Právo měly nejvyšší podíl těchto článků v „kauze ODS“ v roce 1997, kde tvořily více než polovinu všech článků. V „kauze Čunek“ byl podíl těchto článků u Lidových novin nejnižší ze všech sledovaných kauz (36 %) stejně jako u Práva (8 %). Mladá fronta Dnes měla nejvyšší zastoupení těchto článků v „kauze Srba“ v roce 2002 (71 %), v následujících kauzách se podíl snižoval a nejnižší byl také v „kauze Čunek“ v roce 2007. Tento mechanismus byl častěji využit všemi deníky pouze v kauze roku 1997, v kauze roku 2002 ho téměř u tři čtvrtin článků využila jen Mladá fronta Dnes, poté od něj tento deník v následujících kauzách spíše upustil. (viz Příloha č. 5, graf 90)

Články vzbuzující lítost se u více než poloviny článků pojednávajících o obětech poklesku objevily jen v Lidových novinách (63 % článků) v „kauze ODS“. Také deníky Právo a Mladá fronta Dnes měly v této aféře nejvyšší podíl článků zdůrazňujících lítost nad oběťmi poklesku, přesto tyto články tvořily jen okolo třetiny všech článků pojednávajících o obětech. Nejméně článků vzbuzujících lítost nad obětí poklesku se vyskytly v „kauze Gross“, kde deníky Mladá fronta Dnes a Právo neobsahovaly žádný takový článek. V „kauze Čunek“ je podíl článků vzbuzujících lítost mnohem nižší než v „kauze ODS“. Desetina takto emotivních článků se objevila u „kauzy Čunek“ v Mladé frontě Dnes, následovaly Lidové noviny (8 %) a Právo (7 %). Články vzbuzující lítost se nestaly běžným skandalizačním trendem českého tisku. (viz Příloha č. 5, graf 91)

Zatímco „kauza ODS“ byla všemi deníky převážně hodnocena jako bezvýhradné porušení normy, v následujících kauzách začaly všechny noviny od tvrzení, že došlo k porušení normy bez pochybností, ustupovat. Nejvíce zdůrazňovala ve svých článcích bezvýhradné porušení normy Mladá fronta Dnes, a to ve všech kauzách kromě „kauzy Čunek“, kde měly Lidové noviny vyšší podíl článků zdůrazňujících bezvýhradné pochybení Jiřího Čunka. Přesto však tyto články tvořily jen o málo více než třetinu všech článků.

Graf 92: Srovnání představení události jako bezvýhradné porušení normy

Pro aktivní skandalizaci je třeba převažující centrální role události v článcích. S postupem času hrají události v článcích jednotlivých novin stále častěji centrální roli.

Zatímco se v roce 1997 „kauze ODS“ dostalo centrální pozornosti jen v necelé polovině všech článků vydaných v jednotlivých denících, „kauza Čunek“ v roce 2007 měla v článcích jednotlivých deníků naprostou převahu, v článcích Mladé fronty Dnes hrála tato kauza centrální roli nejvýrazněji (98 % článků). (viz Příloha č. 5, graf 93)

6. Závěr

Uplatňované skandalizační mechanismy se v jednotlivých denících podobají, liší se však míra jejich využití. Až na některé výjimky využíval nejméně těchto mechanismů u všech sledovaných kauz deník Právo, naopak nejvíce deník Mladá fronta Dnes.

Deník Právo se nejvíce ve využití skandalizačních mechanismů angažoval v „kauze ODS“ v roce 1997. V této kauze měl nejvyšší podíl článků nazývajících kauzu skandálem, nejvíce obsahoval články, které zdůrazňovaly vědomí představitelů ODS o následcích svého jednání, když nedokázali vysvětlit nejasné financování své strany. Tento deník obsahoval nejvíce článků budících lítost nad oběťmi celé kauzy, v případě Práva byla častěji zmiňována jako oběť veřejnost nebo Libor Novák, který byl označován za „obětního beránka“ celé kauzy. Právo v této kauze nejčastěji definovalo poklesek jako bezvýhradné porušení normy a příčiny spatřovalo výhradně v selhání strany ODS. Stejně tak nejčastěji zmiňovalo zjištěné motivy aktérů a zveřejňovalo nejvyšší podíl negativních názorů ostatních na celou událost. Ze všech kauz umísťoval deník Právo nejčastěji „kauzu ODS“ na první stranu novin.

Mezi skandalizační mechanismy, které se objevily u nejméně poloviny všech článků v této kauze, patří zdůrazňování vědomí strany ODS o následcích svého jednání, připisování zjištěných motivů straně, pojednávání o nevyjasněných finančních poměrech jako o bezvýhradném porušení normy. Také většina titulků se pojila buď se stranou ODS, nebo s někým z jejich představitelů. V dalších kauzách užití těchto mechanismů v Právu klesalo a nejnižšího podílu dosáhly tyto mechanismy v poslední sledované „kauze Čunek“ v roce 2007, kde byly obsaženy v méně než polovině všech článků.

Lidové noviny využívají skandalizační mechanismy v článcích častěji než Právo. Stejně jako u Práva se tyto mechanismy nejvýrazněji projeví v „kauze ODS“ v roce 1997. Z více než poloviny všech článků vyplývalo, že za nevyjasněné financování může výhradně selhání strany ODS, stejně tak tento poklesek považovaly články Lidových novin nejčastěji za bezvýhradné porušení normy a zdůrazňovaly, že si představitelé strany byli vědomi následků svého jednání. Také převažovaly negativní názory ostatních u více než poloviny všech článků. Shodně s deníkem Právo nazývaly Lidové noviny tento poklesek nejčastěji skandálem, i když se tento výraz neobjevil v převážné většině

článků. Tato kauza budila v člancích tohoto deníku nejvíce lítosti nad obětí, kterou byl, stejně jako v Právu, označován Libor Novák.

Na rozdíl od deníku Právo, Lidové noviny používaly skandalizační mechanismy rovnoměrněji i u ostatních kauz. Vyšší podíl skandalizačních článků se v tomto deníku objevil v „kauze Gross“ v roce 2005. V této kauze byl zdůrazňován nejvíce ze všech kauz hněv veřejnosti, kauza se dostala nejčastěji ze všech ostatních kauz na pozici hlavní zprávy, u více než poloviny článků byly vyzdvihovány nejen zjištěné motivy Stanislava Grosse, ale také příčiny selhání, které spočívaly výhradně v jeho v osobě. V kauze Karla Srby v roce 2002 bylo také u více než poloviny článků Lidových novin zdůrazněno, že došlo k bezvýhradnému porušení normy, co se týče přípravy vraždy novinářky.

Mladá fronta Dnes využívala skandalizační mechanismy nejčastěji ze všech sledovaných deníků. Nejčastěji je u více než poloviny článků využila v „kauze Srba“ v roce 2002. V této kauze nejvíce vyzdvihovala příčiny selhání právě v osobě Karla Srby, stejně tak u více než poloviny článků zdůrazňovala to, že si byl Karel Srba vědom následků svého poklesku neboli plánu přípravy vraždy novinářky Sabiny Slonkové. Z nadpoloviční většiny článků vyplývalo, že došlo bezvýhradně k porušení normy, že Karel Srba měl zjištěné motivy. Negativní názory ostatních na tohoto aktéra poklesku nebo na poklesek převažovaly nad ostatními názory u nadpoloviční většiny všech článků, které obsahovaly nějaké názory.

Skandalizační mechanismy, jako je zdůrazňování zjištěných motivů aktéra, připisování příčin selhání aktérovi bez pochybností, zdůrazňování toho, že došlo k bezvýhradnému porušení normy, převažující negativní názory ostatních se objevily v nadpoloviční většině článků Mladé fronty Dnes ještě v „kauze ODS“ v roce 1997 a v „kauze Gross“ v roce 2007. V „kauze ODS“ bylo stejně jako v „kauze Srba“ v člancích většinou zdůrazňováno, že aktér poklesku o následcích svého jednání věděl.

Z výzkumu tedy vyplynulo, že zatímco deník Právo využil skandalizačních mechanismů u více než poloviny článků jen v kauze roku 1997, Mladá fronta Dnes jich využila ve všech kauzách kromě kauzy Jiřího Čunka v roce 2007. V „kauze Čunek“ nepoužily skandalizační mechanismy definované Kepplingerem (2002) ani Lidové noviny. Využití těchto mechanismů se více shoduje u Mladé fronty Dnes a Lidových novin, naopak Právo je v užití skandalizačních mechanismů nejopatrnější.

Co se týče proměn uplatnění skandalizačních mechanismů u politických kauz jednotlivých deníků v průběhu deseti let, je tendence sledovaných novin podobná, míra výskytů těchto mechanismů spíše klesá. V průběhu deseti let klesá míra zdůrazňování

bezvýhradného porušení normy, vědomí aktéra/ů o následcích svého jednání, připisování příčin poklesku bezvýhradně selhání aktéra/ů. Články nebudí pocit lítosti nad obětí/oběťmi poklesku, nejvíce se tak dělo v první sledované kauze v roce 1997. Stejně tak v průběhu deseti let kleslo nejen zdůrazňování zjištěných motivů aktéra/ů v člancích všech sledovaných deníků, ale také převaha negativních názorů ostatních nad všemi ostatními názory.

Naopak deníky ve svých člancích čím dál více připisují údajnému poklesku centrální roli, tudíž událost v článku zabírá čím dál více než polovinu obsahu. Právě kauza Jiřího Čunka v roce 2007 má nejvyšší zastoupení centrální role v člancích všech sledovaných deníků. Od roku 1997 se zvyšoval výskyt fotografií u článků všech deníků a stejně tak i fotografie hlavních aktérů jednotlivých kauz. I když se titulky nesoucí jméno aktéra kauz objevovaly u více než poloviny článků všech deníků při všech kauzách, i zde je patrné, že se míra výskytu jména aktéra v titulcích postupem času zvyšovala, neboť právě v kauze Jiřího Čunka je tato míra nejvyšší u všech deníků.

Skandalizační mechanismy, jako je označování kauzy pojmem „skandál“, výroky o negativních emocích veřejnosti nad poklesem, stejně jako lítost nad obětí nebo oběťmi poklesku se ve sledovaných denících nestaly běžně užívanými skandalizačními metodami. Stejně tak se zprávy týkající se sledovaných kauz převážně neobjevují na pozici hlavní zprávy nebo na titulní straně novin. Je jim zpravidla věnována jen čtvrtina strany.

Velmi zajímavé je zjištění, které potvrzuje, že média vedle tzv. poklesků prvního řádu referují i o poklescích druhého řádu (Thompson 2000). V „kauze ODS“ poukazovala média především na lži politiků, v kauze Stanislava Grosse a Jiřího Čunka se zaměřila na jejich nedůvěryhodnost.

Z provedeného výzkumu vyplývá, že sledovaná média nejsou neutrálními referujícími o údajných poklescích, přesto míra uplatnění skandalizačních mechanismů není nijak závratná. To znamená, že se tyto mechanismy sice staly běžným trendem mediálního zpravodajství sledovaných deníků, přesto není jejich výskyt nijak alarmující i vzhledem k tomu, že uplatnění těchto mechanismů má ve všech denících spíše klesající tendenci.

Protože výzkum skandalizačních mechanismů je v českém prostředí „pole neorané“, jistě by bylo zajímavé v tomto výzkumu pokračovat i nadále, a to i s využitím kvalitativní metody, která by mohla odhalit mechanismy, které kvantitativní obsahové analýze zůstaly skryté.

Resumé

Rigorózní práce se zabývala výskytem tzv. skandalizačních mechanismů v mediálním zpravodajství politických kauz v českých nebulvárních denících. Jejím cílem bylo zjistit, zda a nakolik vybraná média využívají těchto mechanismů, zda se toto užití liší nebo shoduje a zda došlo v průběhu času k přeměně využívání těchto mechanismů a jakou podobu tato proměna má. Šlo tedy o zjištění, nakolik a jak se projevuje v denících takzvaná „skandalizace“ a zda se stala běžným trendem zpravodajství těchto deníků.

Text práce se skládá ze dvou základních částí. První část představuje teoretická východiska a druhá část práce tvoří vlastní empirický výzkum.

Metodou výzkumu se stala kvantitativní obsahová analýza. Výzkum byl proveden ve třech českých nebulvárních denících na příkladu čtyř politických afér v průběhu deseti let od roku 1997 do roku 2007.

Z výzkumu vyplynulo, že užití skandalizační mechanismy se v jednotlivých denících spíše podobají, míra užití se však liší. Nejméně těchto mechanismů u všech sledovaných kauz využíval deník Právo, naopak nejvíce deník Mladá fronta Dnes. Využití těchto mechanismů se více shoduje u Mladé fronty Dnes a Lidových novin, naopak Právo je v užití skandalizačních mechanismů nejopatrnější.

Sledované deníky se shodují v tom, že některé skandalizační mechanismy, jako např. označování kauzy pojmem „skandál“, využití výroků o negativních emocích veřejnosti nad poklesem, dramatické představení obětí poklesku tak, aby budily lítost, téměř nevyužívají.

Co se týče proměn uplatnění skandalizačních mechanismů u politických kauz jednotlivých deníků v průběhu deseti let, je tendence sledovaných novin podobná, míra výskytů těchto mechanismů spíše klesá.

Z výzkumu tedy vyplývá, že skandalizační mechanismy se staly běžným trendem mediálního zpravodajství sledovaných deníků, média tedy nejsou neutrálními referujícími o údajných poklescích, přesto míra uplatnění skandalizačních mechanismů není alarmující i vzhledem k tomu, že její tendence je spíše klesající.

Summary

This rigorous thesis deals with the occurrence of so - called “mechanisms of scandalization” in media coverage of political affairs. The aim of this work is to find out whether and to what extent the chosen media use these mechanisms and whether there is some recognizable change in the use of them over the course of time, and how this change signifies. The question is about the extent to which media play a role of active force in emergence of scandal and whether “scandalization” has become a common trend of reporting for these newspapers.

The text consists of two parts. The first part introduces theoretical approaches concerning this theme, and the second part consists of empirical research exploring the use of these mechanisms.

These mechanisms were explored in three non-tabloid Czech newspapers in connection with four political affairs in ten years’ time from 1997 to 2007.

I found out that the use of mechanisms of scandalization is similar in certain newspapers, but the extent of their use is different. The newspaper called *Právo* used these mechanisms least in comparison with other two newspapers. The newspaper called *Mladá fronta Dnes* used the mechanisms most. *Mladá fronta Dnes* and the last explored newspaper called *Lidové noviny* used these mechanisms in a similar way. On the contrary, *Právo* was more careful in using them.

These newspapers are more consistent in their lack of the use of some mechanisms of scandalization, such as labeling the event as „scandal“, highlighting the fact, that the main person who transgressed a norm, had known about the consequences of his or her behaviour. Explored newspapers did not use a dramatic introduction of victims who would evoke sorrow, either.

Concerning changes in the use of these mechanisms in ten years’ time, the extent to which media has been using them is getting lower.

This research resulted in findings that the mechanism of scandalization had become a common part of media coverage. It means that media are not neutral in informing about the transgression of norms. In spite of this fact, the extent of the use of these mechanisms is not so pervasive, considering the fact that their occurrence is lower and lower.

Seznam použité literatury

ALTHEIDE, David L. Media Logic and Political Communication. In *Political Communication*, volume II, Sage publications, 2008. s. 71-80. ISBN 978-1-4129-4738-1

BARTHES, Roland. *Mytologie*. Praha : Dokořán, 2004. 170 s. ISBN 80-86569-73-X

BENDA, Josef. *Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989-2006*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2007. 274 S. ISBN 978-80-246-1387-1

BIRD, Elizabeth E. What a story! Understanding the Audience for Scandal. In LULL, James; HINERMAN Stephen. *Media Scandals : Morality and Desire in the Popular Culture*. 1st ed. New York : Polity Press, 1997. s. 99 - 122. ISBN 0-231-11164-9

COHEN, Stanley. *Folk Devils and Moral Panics*. 3rd ed. London : Routledge, 2002. 201 s. ISBN 0-415-26711-0

CURRAN, James. Nový pohled na masová média [Mass Media and Democracy Revisited]. In JIRÁK Jan, ŘÍCHOVÁ Blanka. *Politická komunikace a média*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2000. s. 116-163. ISBN 80-246-0182-6

DOWNS, Anthony. Up and Down with Ecology : The „Issue-Attention Cycle“. In PROTESS, David L.; McCOMBS, Maxwell. *Agenda Setting : Reading on Media, Public Opinion, and Policymaking*. Hillsdale : Lawrence Erlbaum Associates, 1991. s. 27 - 41. ISBN 0-80 58-0841-8

DURKHEIM, Émile. *Sociologie a filosofie*. Vyd. 1. Praha : Sociologické nakladatelství, 1998. 175 s. ISBN 80-85850-57-5

ENTMAN, Robert M. *Cascading Activation : Contesting the White House's Frame after 9/11*. Political Communication vol. 20, no. 4. 2003. s. 415-432. In *Political Communication*, volume II, Sage publications, 2008. s. 286 - 296. ISBN 978-1-4129-4738-1

- FORTUNATO, John A. *Making News Content : the Influence of Constituency Groups on Mass Media*. 1st ed. London : Lawrence Erlbaum Associates, 2005. s.46-70. ISBN 0-8058-4748-0
- FOWLER, ROGER. *Language in the News : Discourse and Ideology in the Press*. 1st ed. London : Routledge, 1991. 254 s. ISBN 0-415-01419-0
- GALTUNG, Johan; RUGE, Marii H. *The Structure of Foreign News*. Journal of Peace Research [online]., Vol. 2, No. 1, s. 64-91, Sage Publications, 1965. [cit. 2008-05-02]. Dostupný z WWW < <http://www.jstor.org/stable/423011> >
- HARTLEY, John. *Understanding News*. 1st ed. London : Routledge, 1982. 203 s., ISBN 0-415-03933-0
- HINERMAN, Stephen. (Don't) Leave Me Alone : Tabloid Narrative and the Michael Jackson Child Abuse Scandal. In LULL, James; HINERMAN Stephen. *Media Scandals : Morality and Desire in the Popular Culture*. 1st ed. New York : Polity Press, 1997. s. 143-164. ISBN 0-231-11164-9
- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2001. 288 s. ISBN 80-7178-535-0
- KELSEN, Hans. *Všeobecná teorie norem*. Vyd. 1. Brno : Masarykova univerzita, 2000. 470 s. ISBN 80-210-2325-2
- KEPPLINGER, Hans M.; Hartung, Uwe. *Am Pranger : eine Fallstudie zur Rationalität öffentlicher Kommunikation*. 1. Aufl. München : Fischer, 1993. 125 s. ISBN 3-88927-117-0
- KEPPLINGER, Hans M.; Ehmig, Simone Ch.; Hartung, Uwe. *Alltägliche Skandale. Eine repräsentative Analyse regionaler Fälle*. 1. Aufl. Konstanz : UVK-Verl.-Ges., 2002. 197 s. ISBN 3-89669-379-4

KEPPLINGER, Hans M. *Die Mechanismen der Skandalierung. Die Macht der Medien und die Möglichkeiten der Betroffenen*. 2. Aufl. München : Olzog-Verlag, 2005. 176. s. ISBN 3-7892-8148-4

LANG, Kurt; LANG, Gladys E. *The Television Personality in Politics : Some Considerations*. *The Public Opinion Quarterly* vol. 20, no. 1, 1956, s. 103-112 In *Political Communication*, volume II, Sage publications, 2008. s. 71-80. ISBN 978-1-4129-4738-1

LANGER, John. *Tabloid Television : Popular Journalism and the „other News“*. 1st ed. London : Routledge, 1998. ISBN 0-415-06636-0

LOUW, Eric. *The media and political process*. 1st Ed. London : Sage Publications, 2005. 311 s. ISBN 07619-4083-9

LULL, James; HINERMAN Stephen. *Media Scandals : Morality and Desire in the Popular Culture*. 1st ed. New York : Polity Press, 1997. 255 s. ISBN 0-231-11164-9

MARKOVITS, Andrei S.; SILVERSTEIN Mark. *The Politics of Scandal : Power and Process in Liberal Democracies*. 1st ed. New York : Holmes & Meier Publishers 1988. 275 s. ISBN 0-8419-1097-9

McNAIR, Brian. *An Introduction to Political Communication*, 3rd ed. New York : Routledge 2003. 250 s. ISBN 0-415-30707-4

McNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Vyd.1. Praha : Portál, 2004. 182 s. ISBN 80-7178-840-6

McQUAIL Denis. *Masová média ve veřejném zájmu : hledání rámce norem pro chování médií [Mass Media in Public Interest : Towards a Framework of Norms for Media Performance]*. In JIRÁK Jan, ŘÍCHOVÁ Blanka. *Politická komunikace a média*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2000. s. 99 - 115. ISBN 80-246-0182-6

MEYROWITZ, Joshua. *Všude a nikde. Vliv elektronických médií na sociální chování*. Praha : Karolinum, 2006. 342 s. ISBN 80-246-0905-3

NOELLE-NEUMANN, Elisabeth. *The Spiral of Silence : Public Opinion - our Social Skin*. 2nd ed. London : University of Chicago Press, 1993, s. 1-36. ISBN 978-0-226-58936-7

RICHARDS, Barry. The Emotional Deficit in Political Communication. *Political Communication* vol. 21, no. 3. 2004. s. 339 – 352. In *Political Communication*, volume II, Sage publications, 2008. s. 119 – 133. ISBN 978-1-4129-4738-1

SCHIFFERER, Günter. *Politische Skandale und Medien*. Hamburg : Hohenheim Verlag, 1988. 217 s. ISBN 3-8147-0053-8

SCHUDSON, Michael. The News Media as Political Institutions. *Annual Review of Political Science* vol. 5, s. 249-269. In *Political Communication*, volume II, Sage publications, 2008. s. 153-173. ISBN 978-1-4129-4738-1

SCHULZ, Winfried; HAGEN, Lutz; SCHREUER, Helmut; REIFOVÁ, Irena. *Analýza obsahu sdělení*. Praha : Karolinum, 1998. 134 s. ISBN 80-7184-548-5

SCHULZ, Winfried. *Die Konstruktion von Realität in den Nachrichtenmedien : Analyse der aktuellen Berichterstattung*. 2 Aufl. Freiburg : Alber, 1990. 141 s. ISBN 3-495-47331-9

SCHÜTZE, Christian. *Die Kunst des Skandals*. München : Scherz Verlag, 1967. 327 s.

SOUKUP, Paul A. Church, Media, and Scandal. In LULL, James; HINERMAN Stephen. *Media Scandals : Morality and Desire in the Popular Culture*. 1st ed. New York : Polity Press, 1997. s. 222-239. ISBN 0-231-11164-9

TERKILDSEN, Nayda; SCHNELL, Franke; LING, Christian. Interest Groups, the Media, and Policy Debate Formativ : An Analysis of Message Structure, Rhetoric, and

Source Cues. In *Political Communication*, volume II, Sage publications, 2008. s. 431-457. ISBN 978-1-4129-4738-1

THOMPSON, John B. *Political Scandal. Power and Visibility in The Media Age*. 1st ed. Cambridge : Polity Press, 2000. 307 s. ISBN 0-7456-2549-5

THOMPSON, John B. *Média a modernita : sociální teorie médií*. 1. Vyd. Praha : Karolinum, 2004, 219 s. ISBN 80-246-0652-6

TOMLISON, John. And Besides, the Wench is Dead : Media Scandals and the Globalization of Communication. In LULL, James; HINERMAN Stephen. *Media Scandals : Morality and Desire in the Popular Culture*. 1st ed. New York : Polity Press, 1997. s. 65-84. ISBN 0-231-11164-9

TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. 1.Vyd. Praha : Portál, 2006. 191 s. ISBN 80-7367-096-8

TUCHMAN, Gaye. *Objektivita as Strategic Ritual : An Examination of Newsmen's Notions of Objektivita*. The American Journal of Sociology [online], Vol. 77, No. 4, 1972, s. 660 - 679 [cit. 2008-04-02]. Dostupný z WWW < <http://www.jstor.org/stable/2776752> >. ISSN 1212-5075.

WEAVER, David H. What Voters learn from Media. Annals of the American Academy of Political and Social Science. Vol. 546, no. 1. 1996, s. 34 – 47. In *Political Communication*, volume II, Sage publications, 2008. s. 185 - 195. ISBN 978-1-4129-4738-1

Ostatní zdroje:

Lidové noviny

Mladá fronta Dnes

Právo

Seznam příloh

Příloha č. 1: Srovnání jednotlivých proměnných v „kauze ODS“ (grafy)

Příloha č. 2: Srovnání jednotlivých proměnných v „kauze Srba“ (grafy)

Příloha č. 3: Srovnání jednotlivých proměnných v „kauze Gross“ (grafy)

Příloha č. 4: Srovnání jednotlivých proměnných v „kauze Čunek“ (grafy)

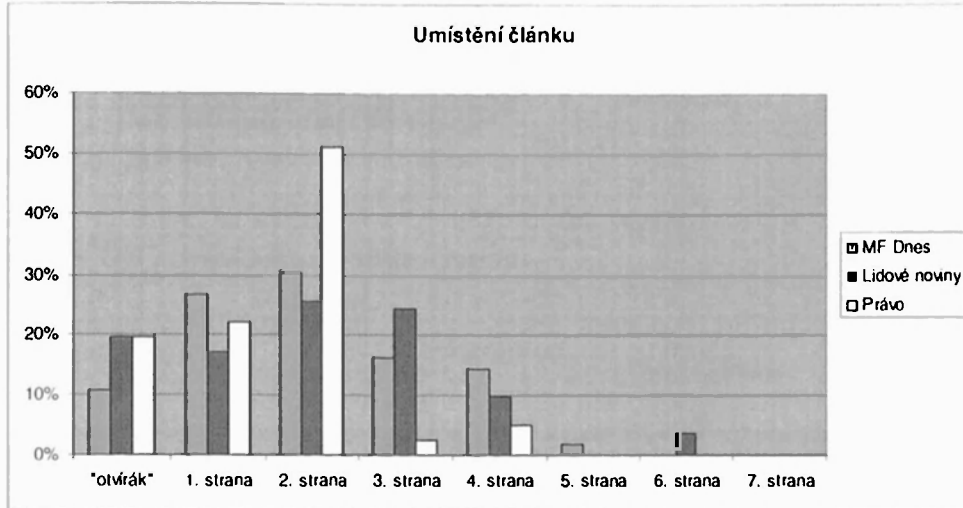
Příloha č. 5: Srovnání jednotlivých proměnných v denících v průběhu času (grafy)

Příloha č. 6: Kódovací kniha

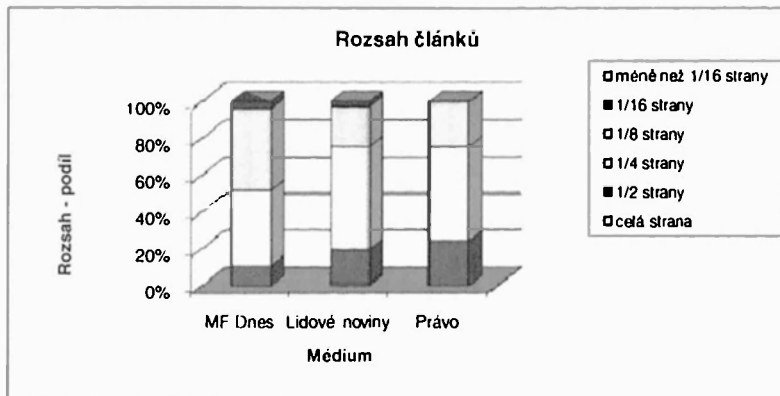
Přílohy

Příloha č. 1: Srovnání jednotlivých proměnných v „Kauze ODS“

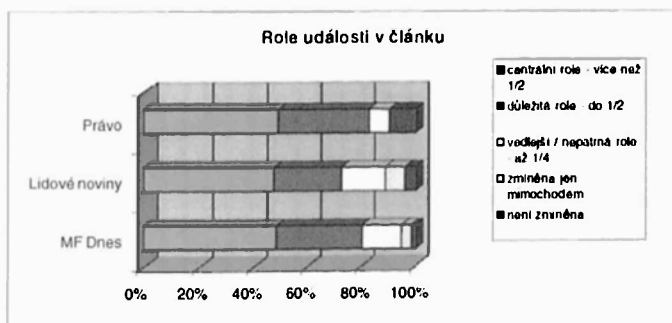
Graf 2: Umístění článků v jednotlivých denících

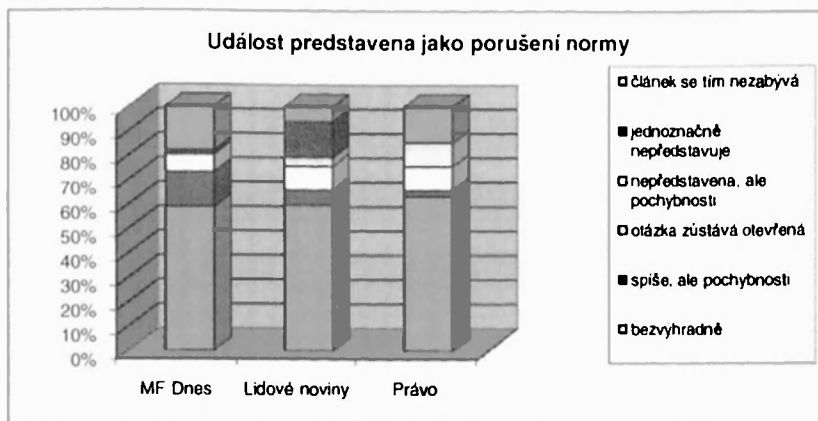
Graf 3: Rozsah článků

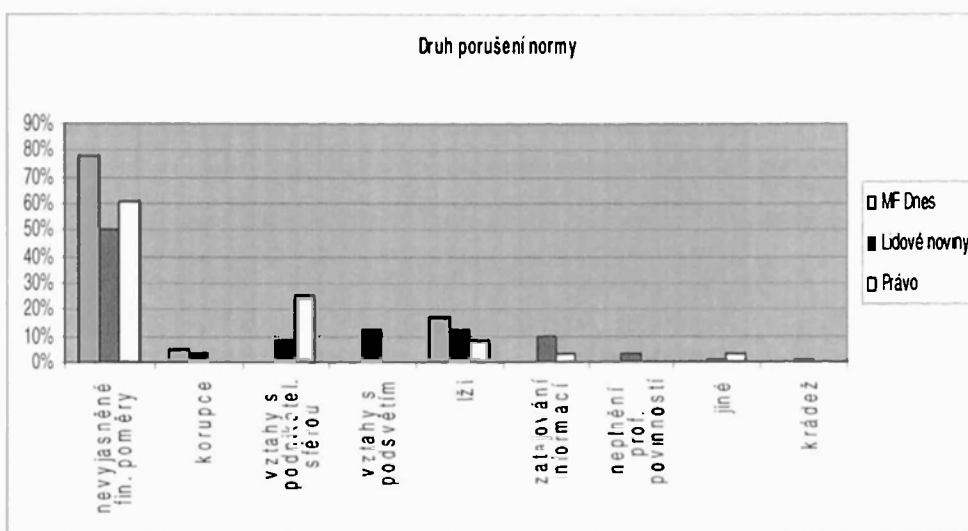
Graf 4: Role události v článcích

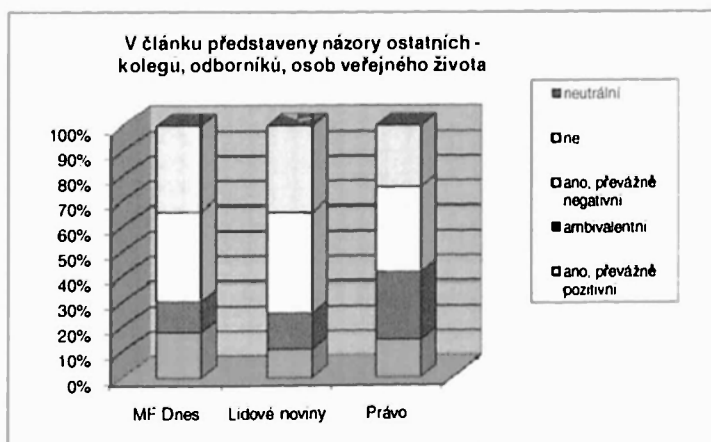
Graf 5: Představení události jako porušení normy

Graf 6: Definování druhu porušení normy

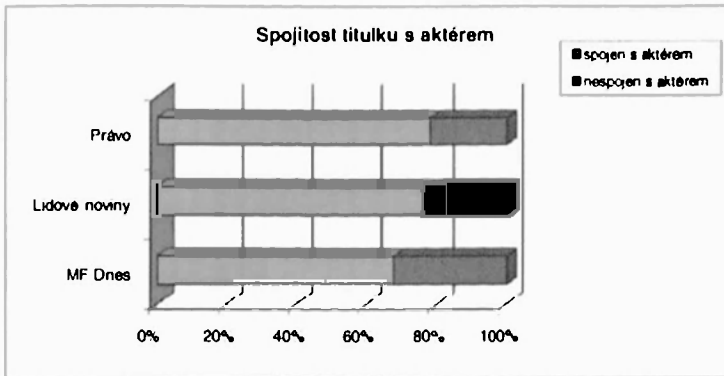

Graf 8: Zastoupení názorů ostatních v článcích deníků

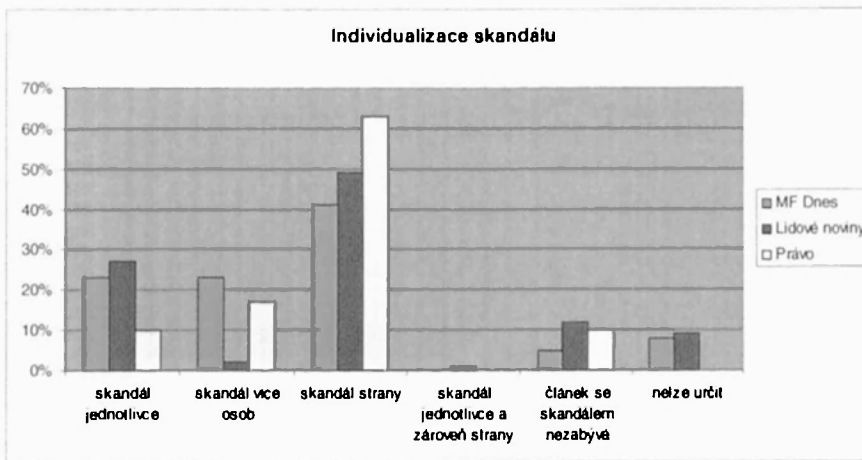

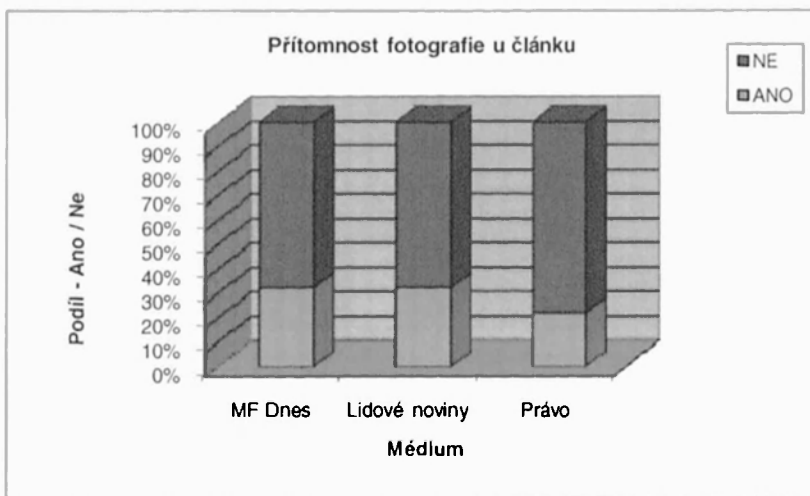
Graf 9: Spojitost titulku s aktérem události

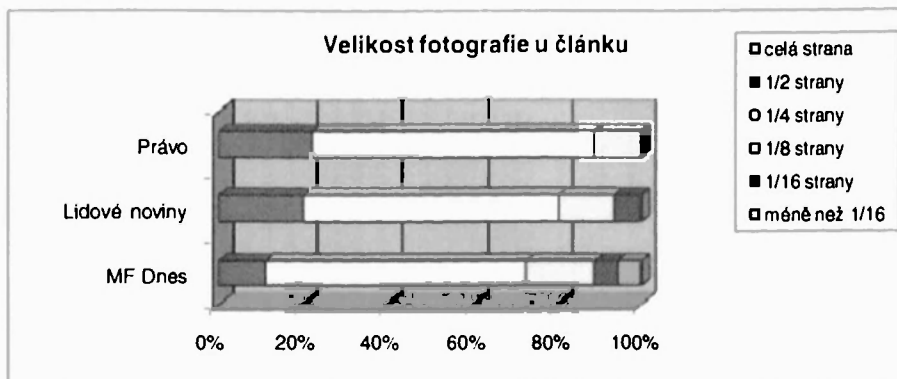
Graf 10: Individualizace události

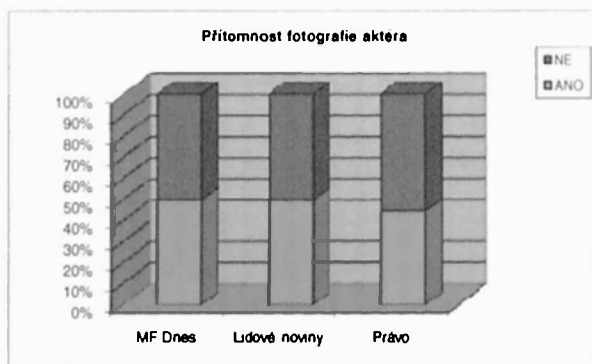
Graf 11: Přítomnost fotografie u článků

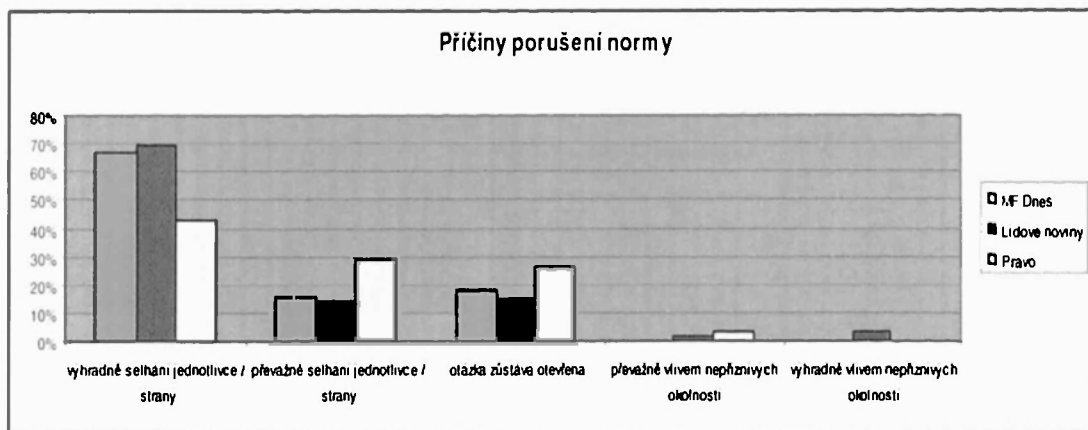
Graf 12: Velikost fotografie u článků

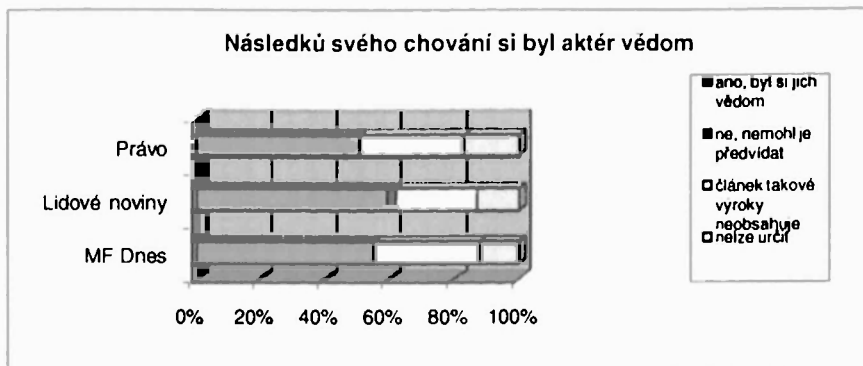
Graf 13: Přítomnost fotografie aktéra události

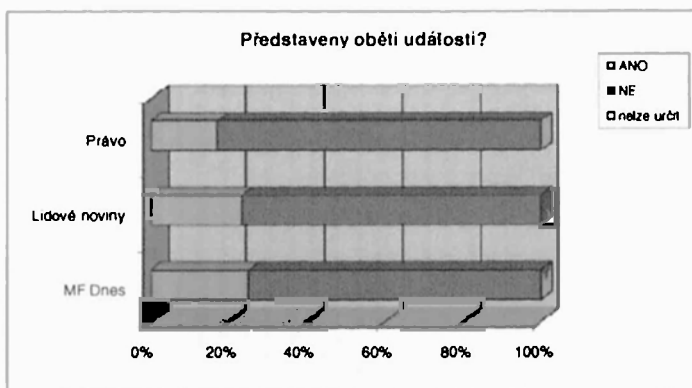
Graf 14: Připisování příčin události

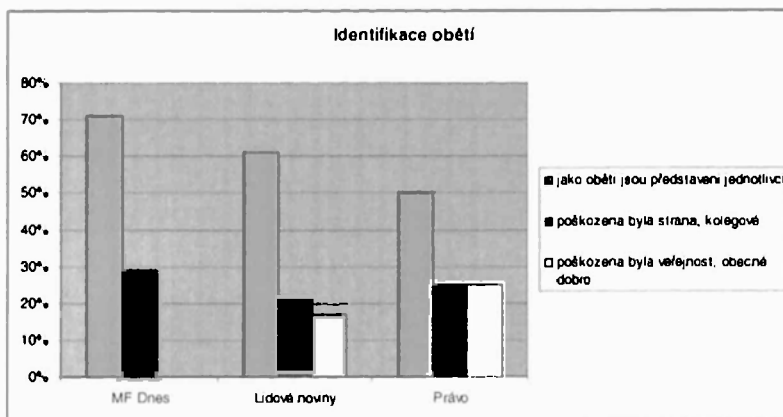
Graf 16: Výroky o vědomí aktéra o následcích svého jednání

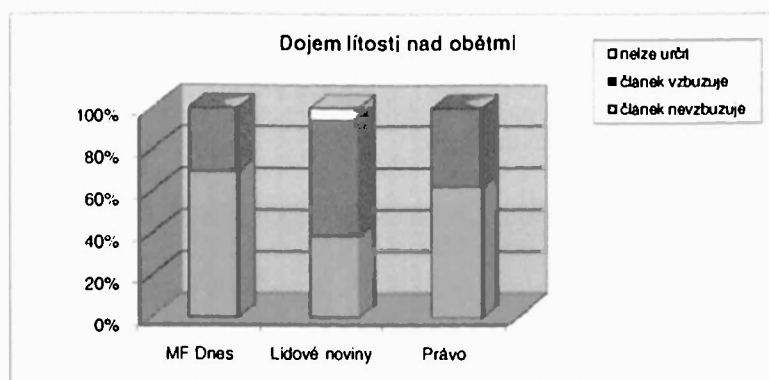
Graf 17: Představení obětí události v článcích

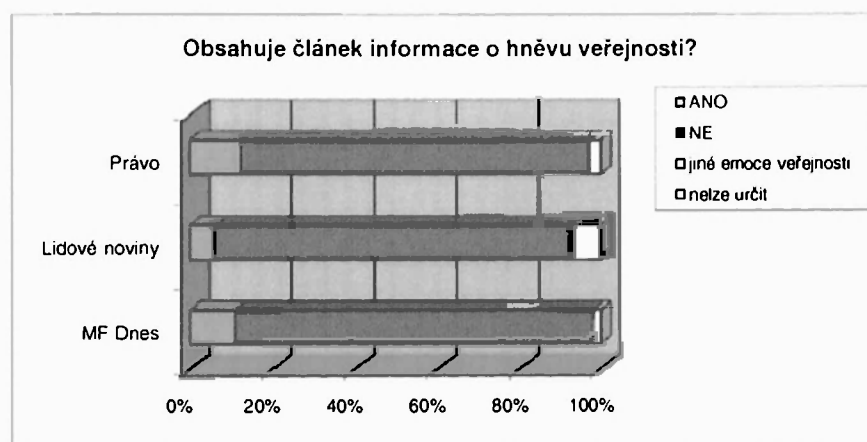
Graf 18: Identifikace obětí v článcích

Graf 19: Články vzbuzující lítost nad oběťmi

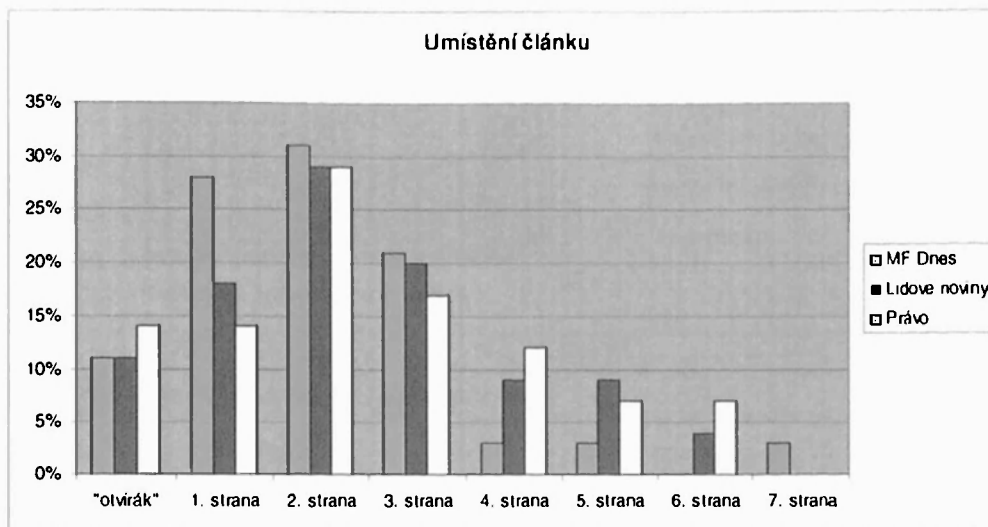

Graf 20: Výroky o emocích veřejnosti v článcích

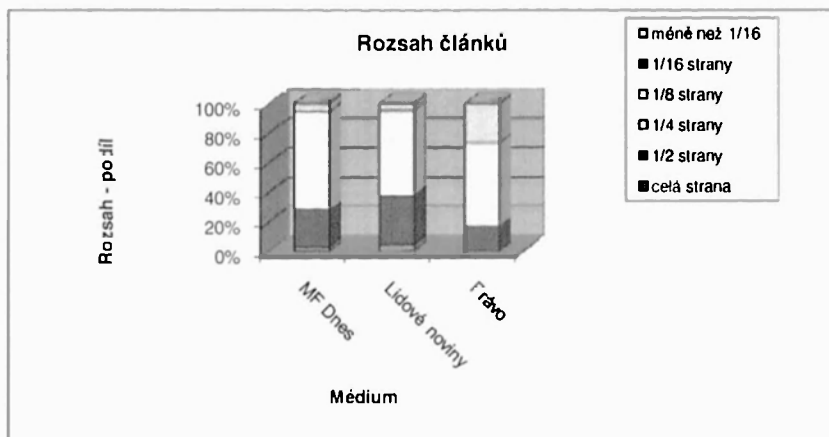

Příloha č. 2: Srovnání jednotlivých proměnných v „kauze Srba“

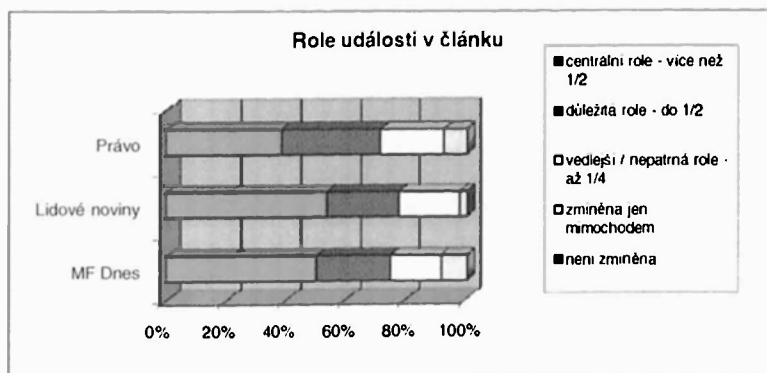
Graf 22: Umístění článků v jednotlivých denících

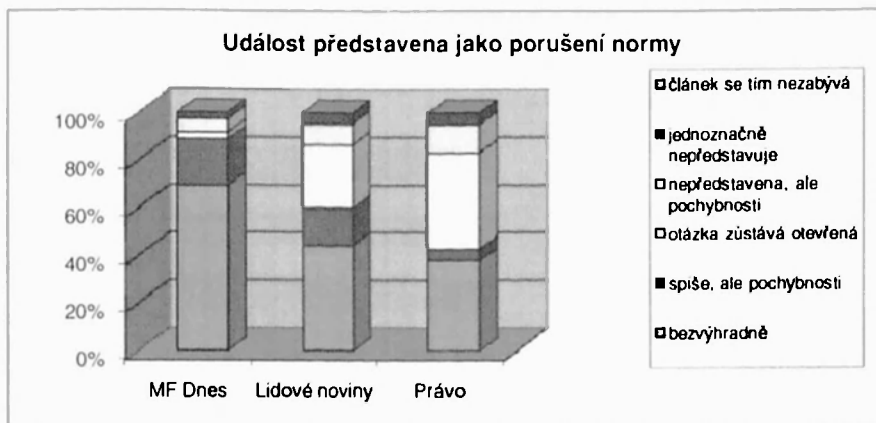
Graf 23: Rozsah článků

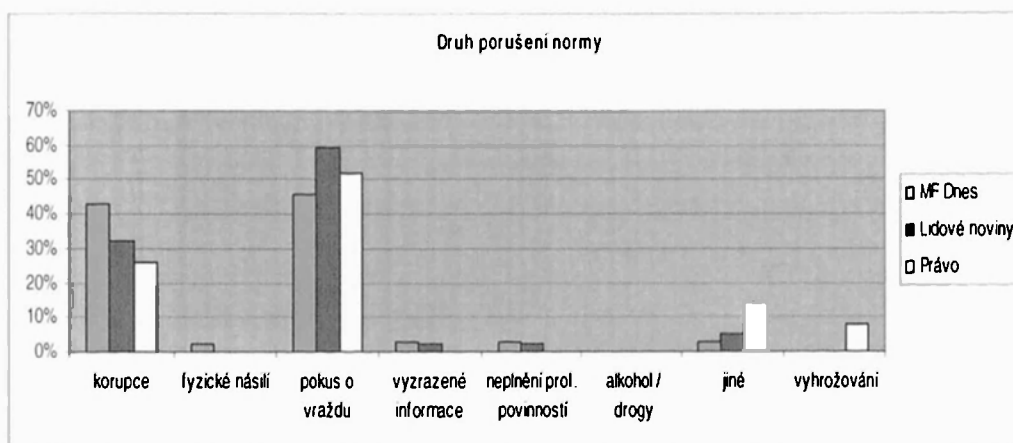
Graf 24: Role události v článcích

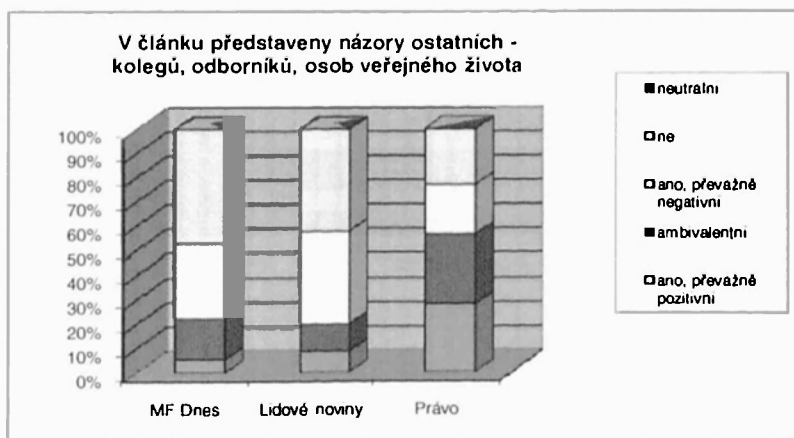
Graf 25: Představení události jako porušení normy

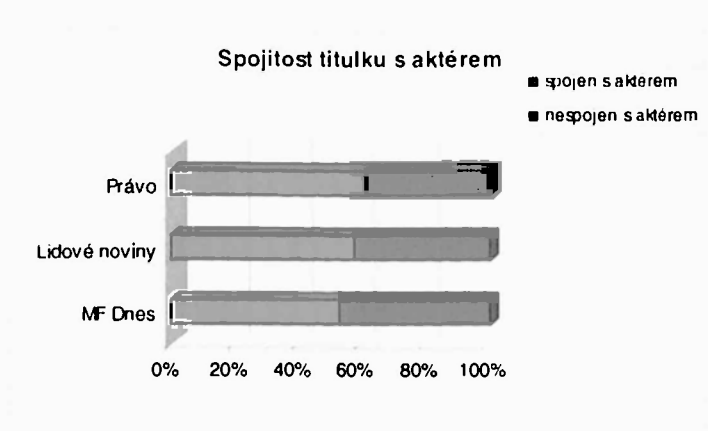
Graf 26: Definování druhu porušení normy

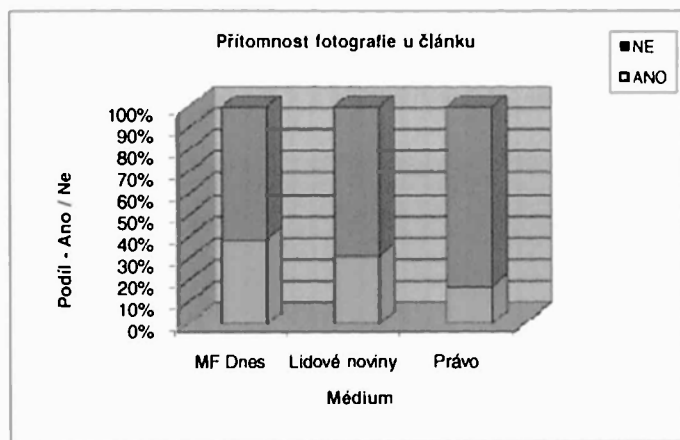
Graf 28: Zastoupení názorů ostatních v člancích deníků

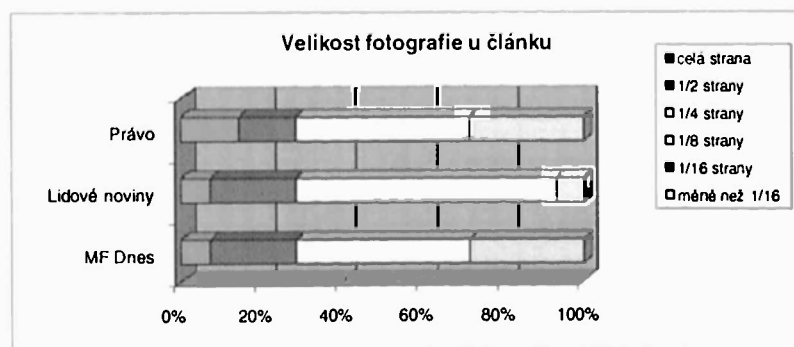
Graf 29: Spojitost titulku s aktérem události

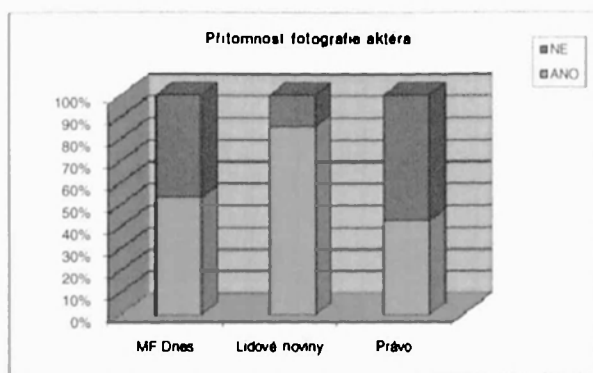
Graf 30: Přítomnost fotografie u článků

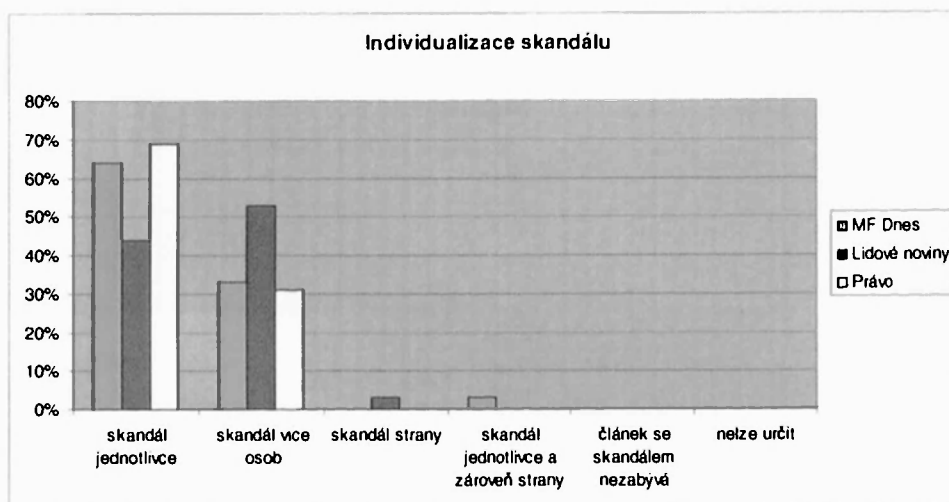
Graf 31: Velikost fotografie u článků

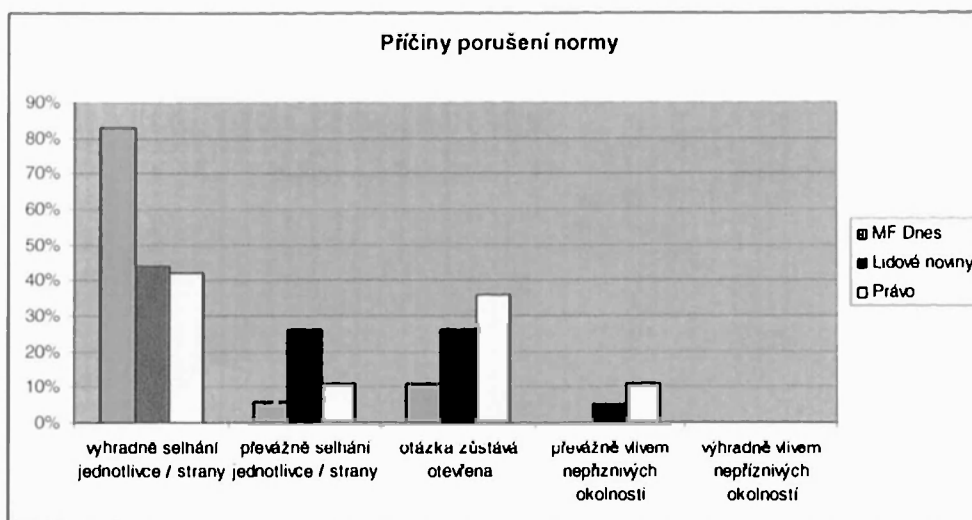
Graf 32: Přítomnost fotografie aktéra události

Graf 33: Individualizace události

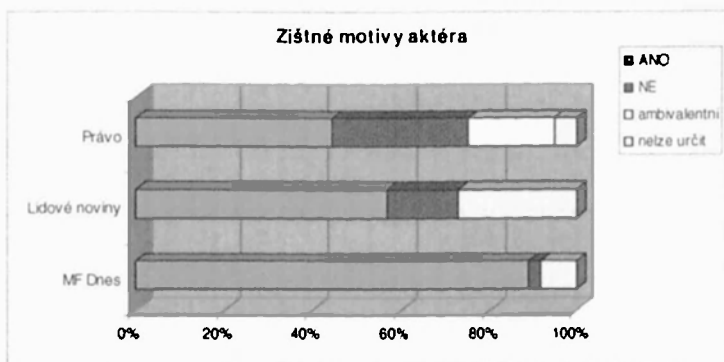

Graf 34: Připisování příčin události

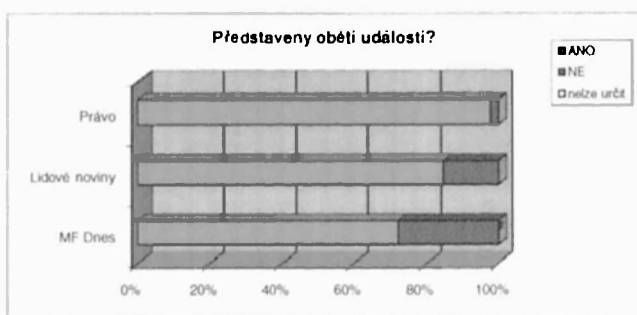

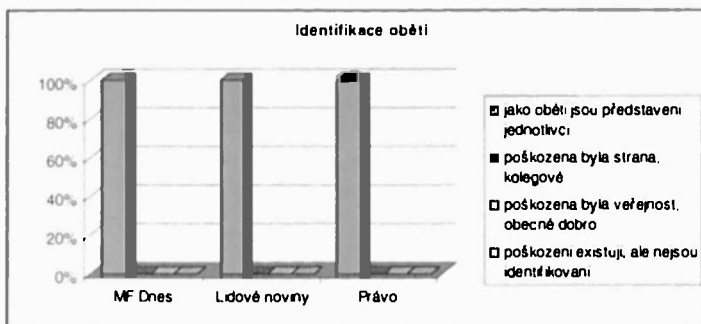
Graf 35: Připisování zjištěných motivů aktérovi události

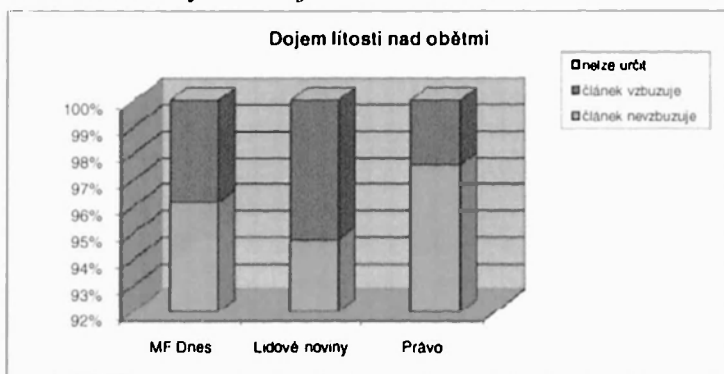
Graf 37: Představení obětí události v článcích

Graf 38: Identifikace obětí v článcích

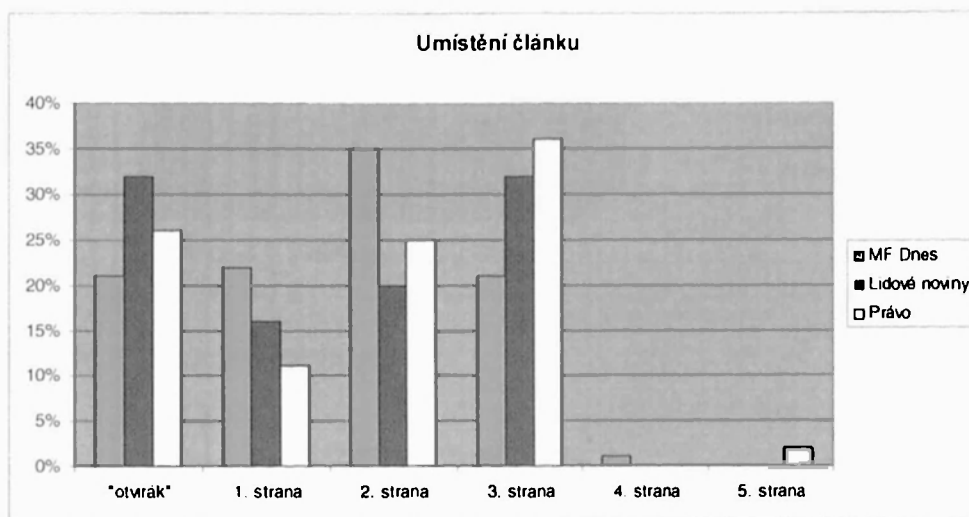

Graf 39: Články vzbuzující lítost nad oběťmi

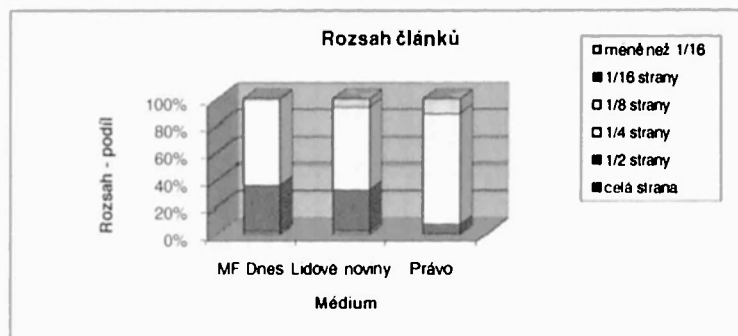

Příloha č. 3: Srovnání jednotlivých proměnných v „kauze Gross“

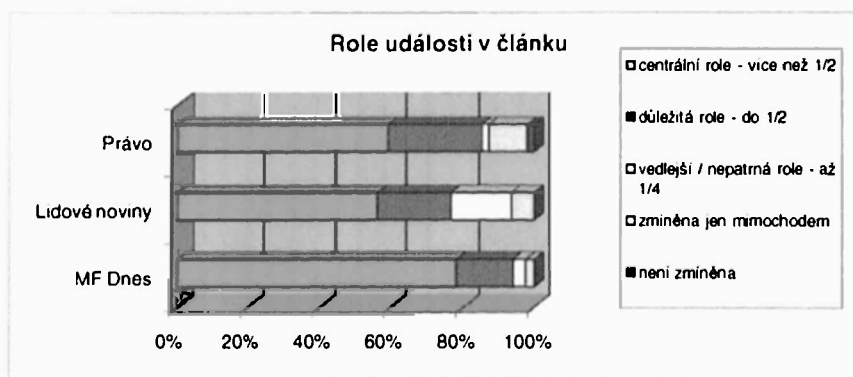
Graf 41: Umístění článků v jednotlivých denících

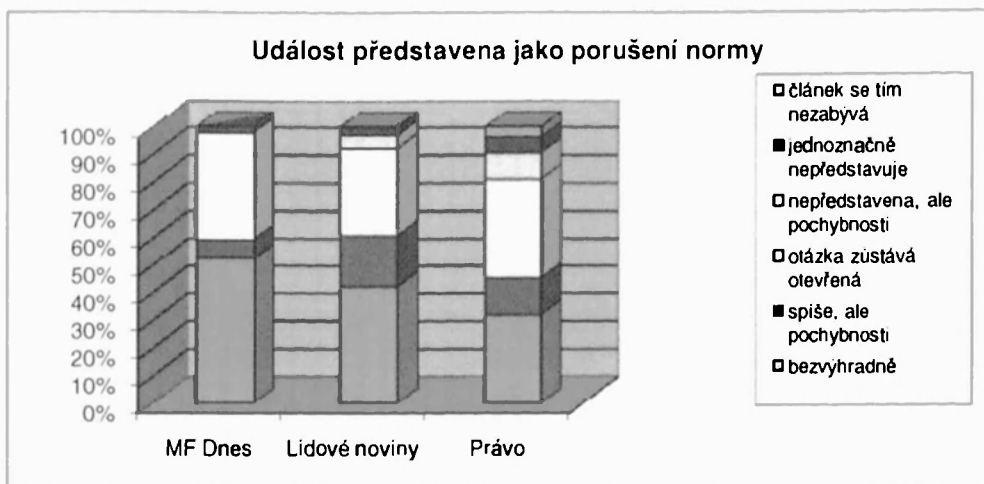
Graf 42: Rozsah článků

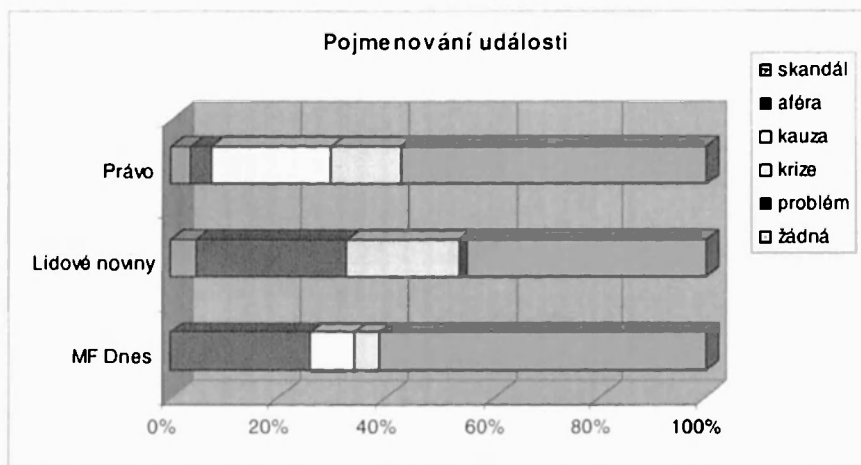
Graf 43: Role události v článcích

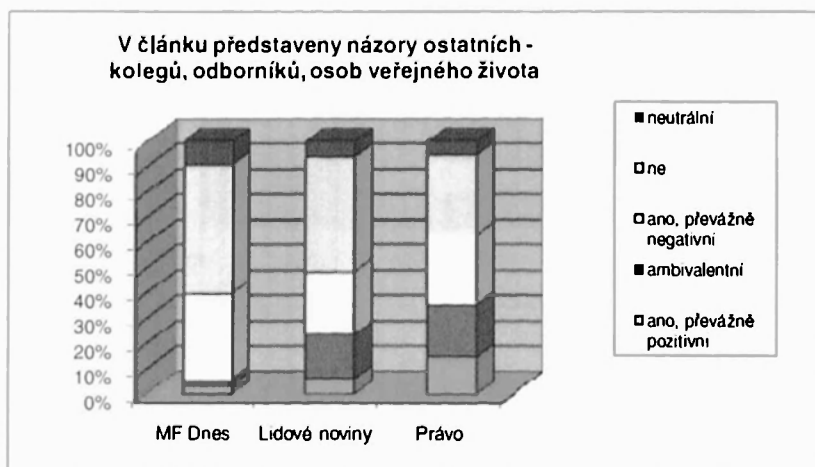
Graf 44: Představení události jako porušení normy

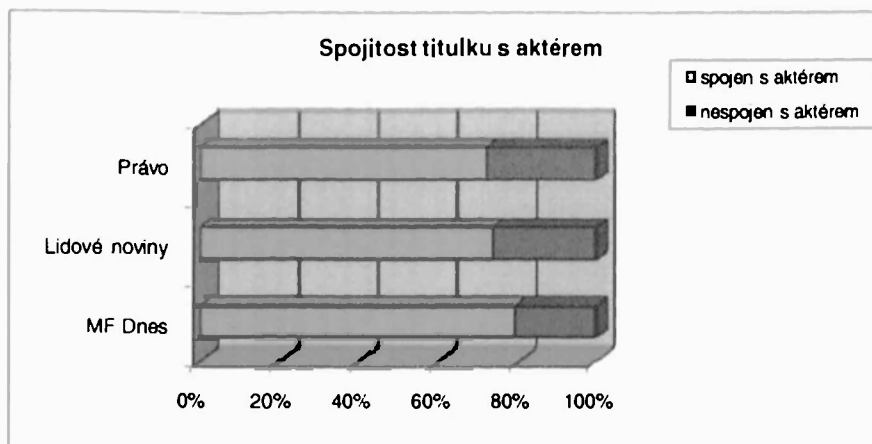
Graf 46: Pojmenování události

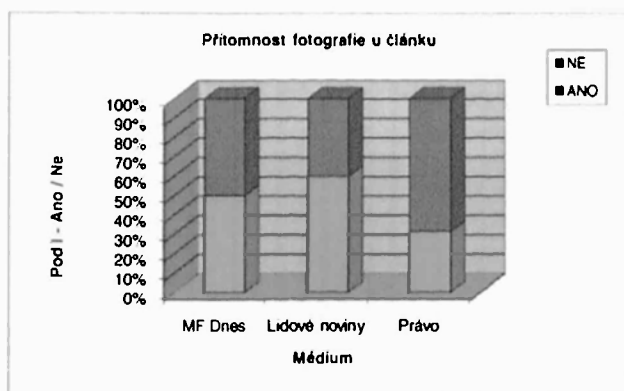
Graf 47: Zastoupení názorů ostatních v článcích deníků

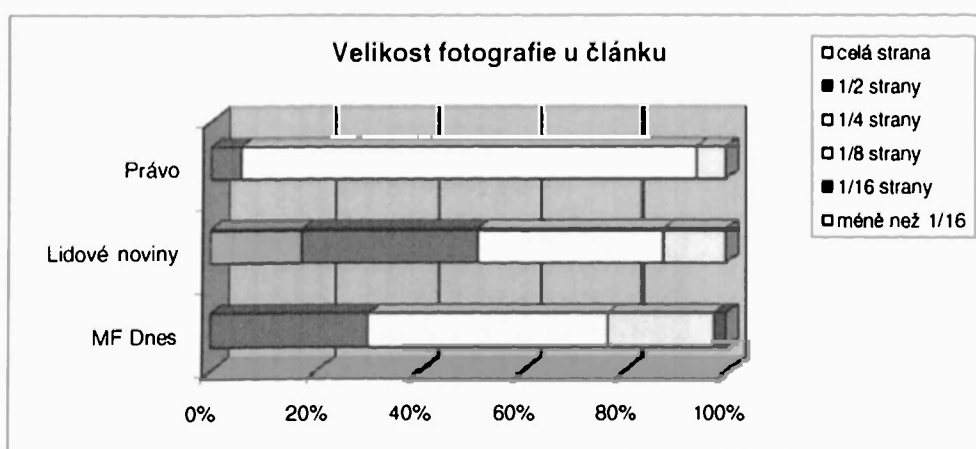
Graf 48: Spojitost titulku s aktérem události

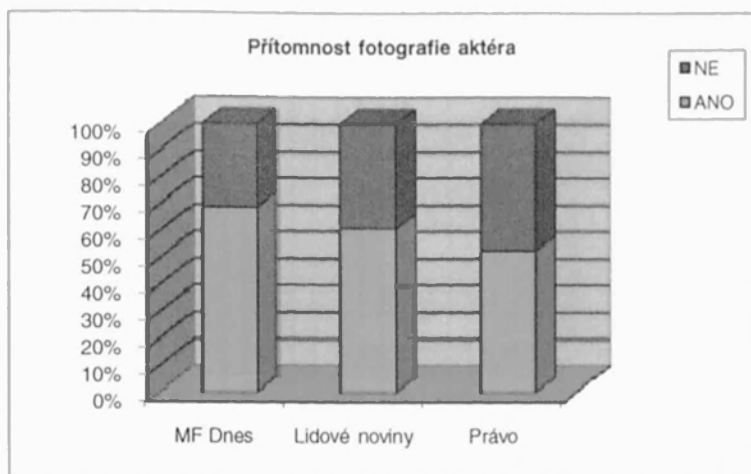
Graf 49: Přítomnost fotografie u článku

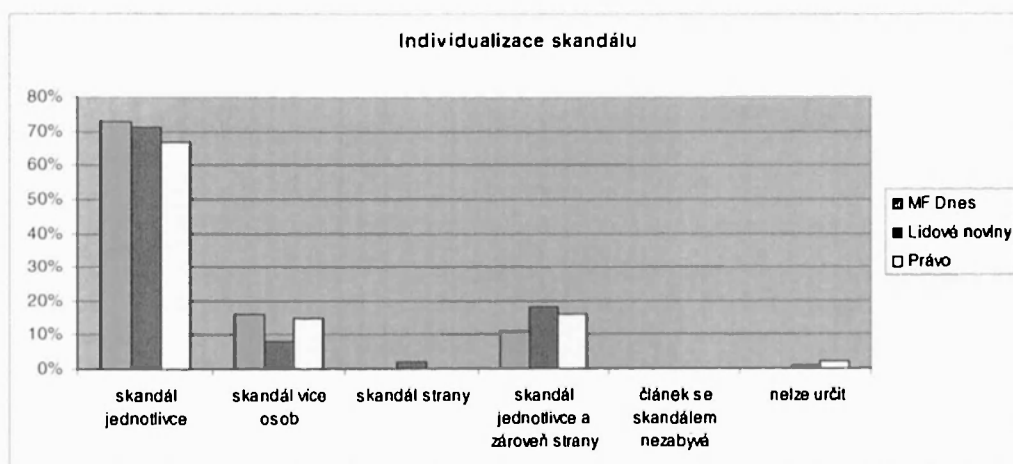
Graf 50: Velikost fotografie u článků

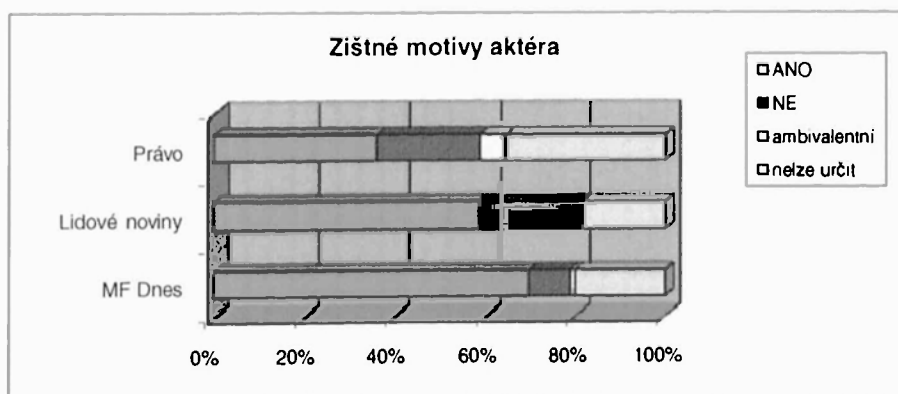
Graf 51: Přítomnost fotografie aktéra události

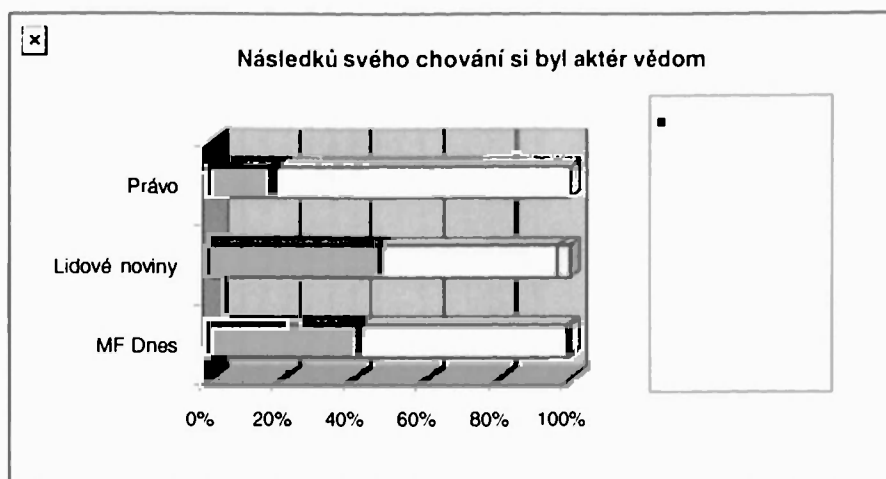
Graf 52: Individualizace události

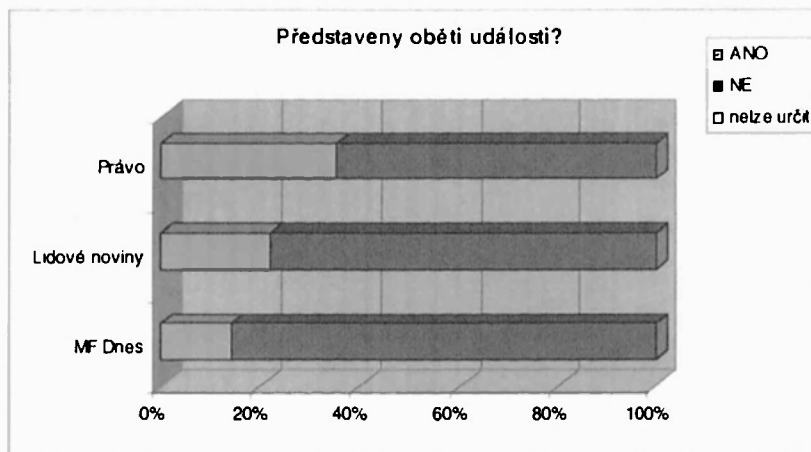
Graf 54: Připisování zjištěných motivů aktérovi události

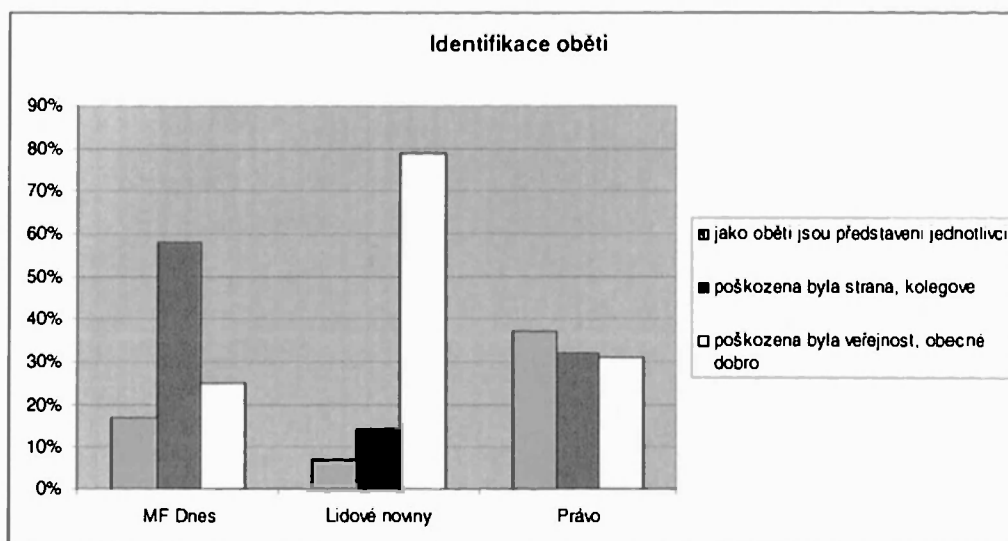
Graf 55: Výroky o vědomí aktéra o následcích svého jednání

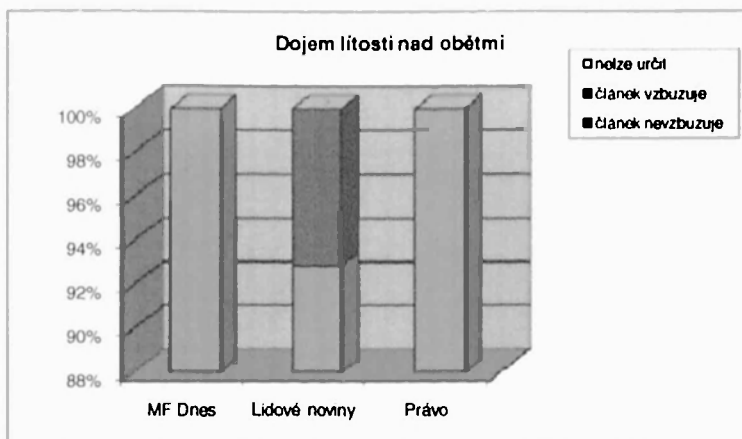
Graf 56: Představení obětí události v článcích

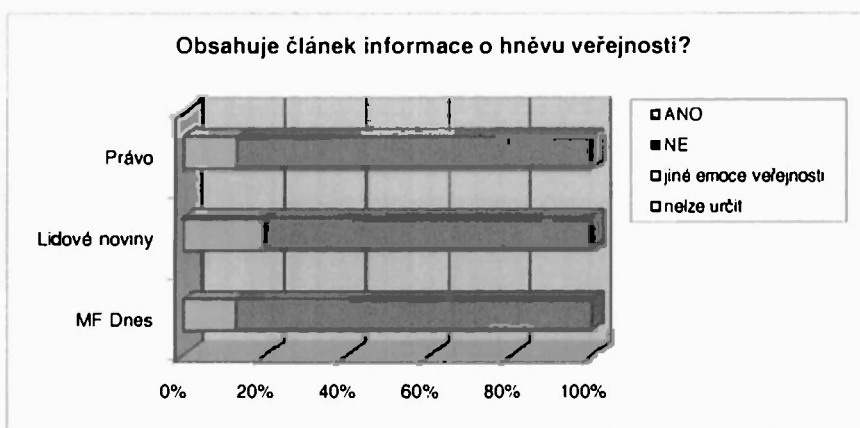
Graf 57: Identifikace obětí v článcích

Graf 58: Články vzbuzující lítost nad oběťmi

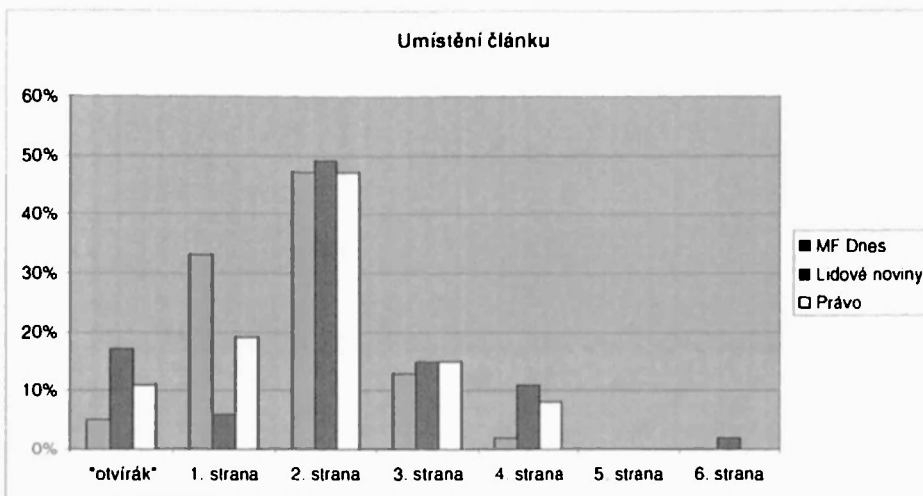

Graf 59: Výroky o emocích veřejnosti v článcích

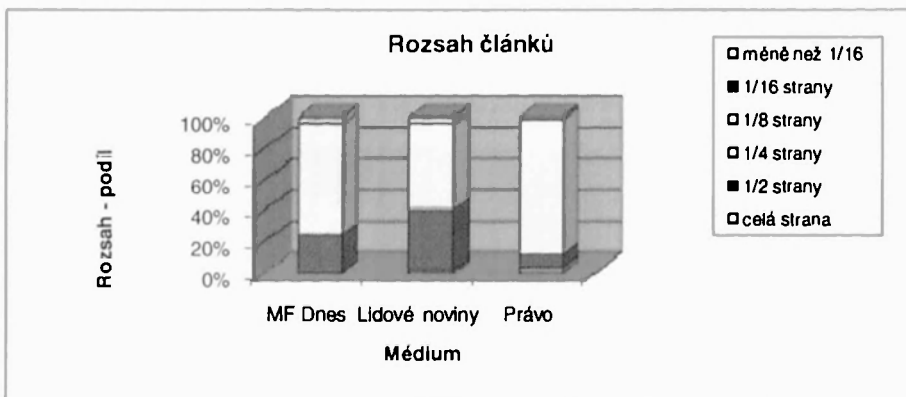

Příloha č. 4: Srovnání jednotlivých proměnných v „kauze Čunek“

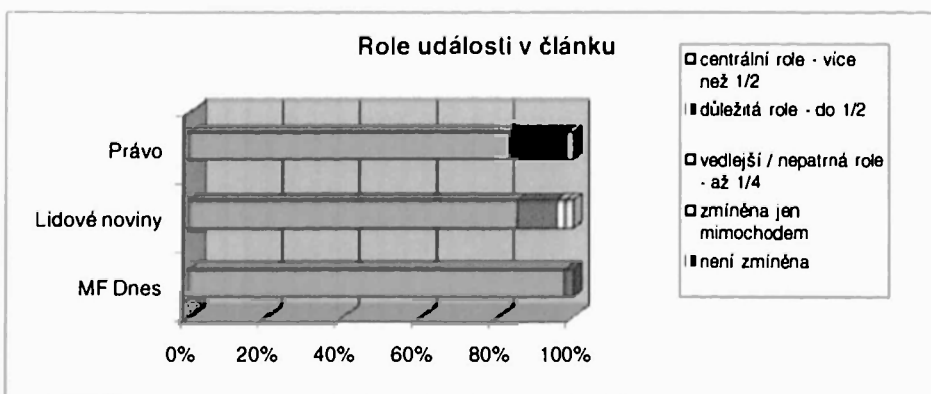
Graf 61: Umístění článků v jednotlivých denících

Graf 62: Rozsah článků

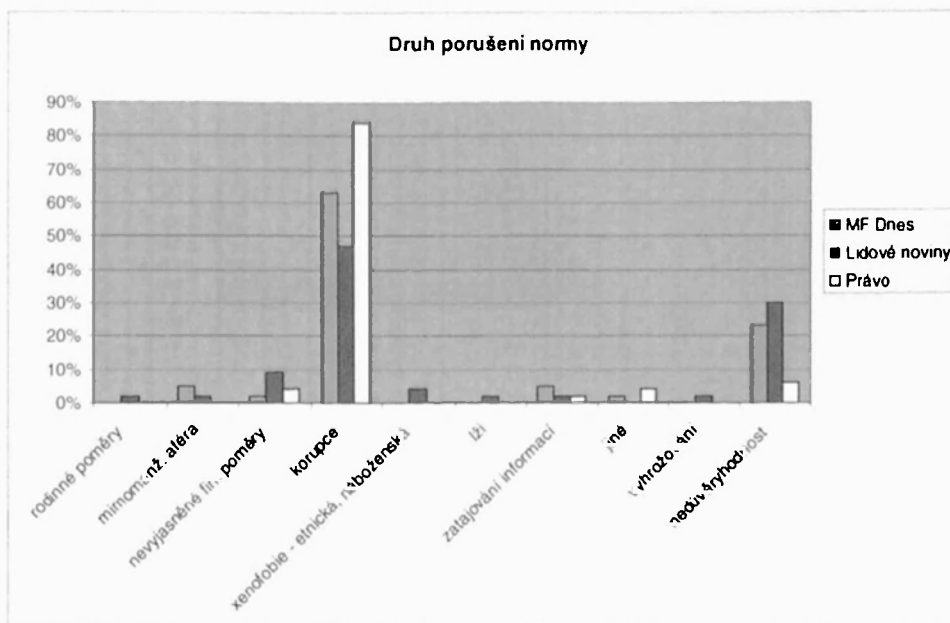

Graf 63: Role události v článcích

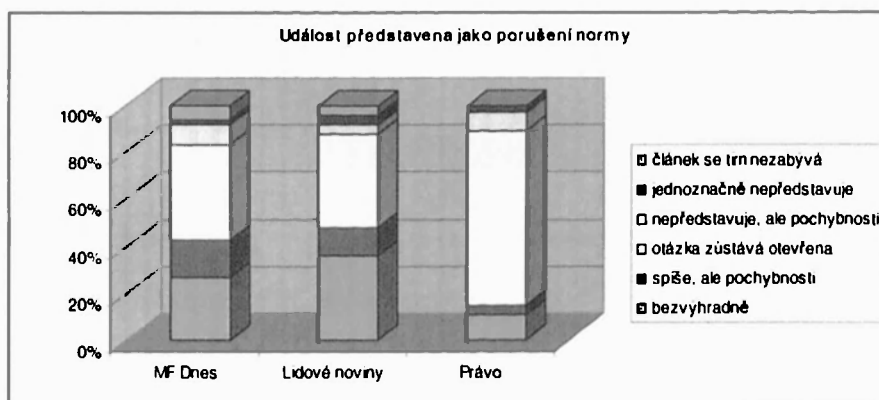

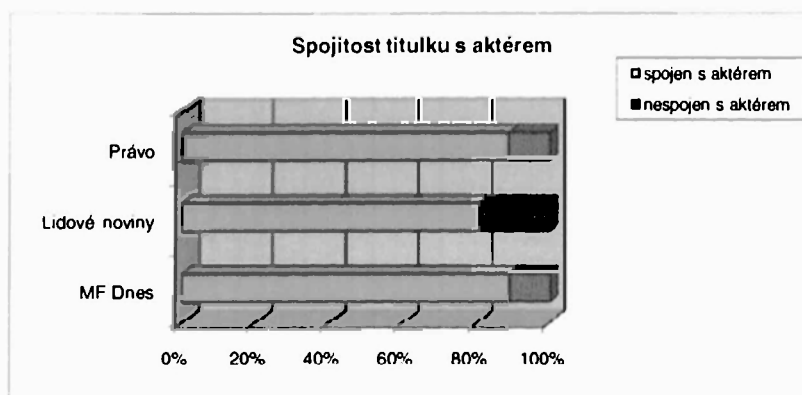
Graf 64: Definování druhu porušení normy

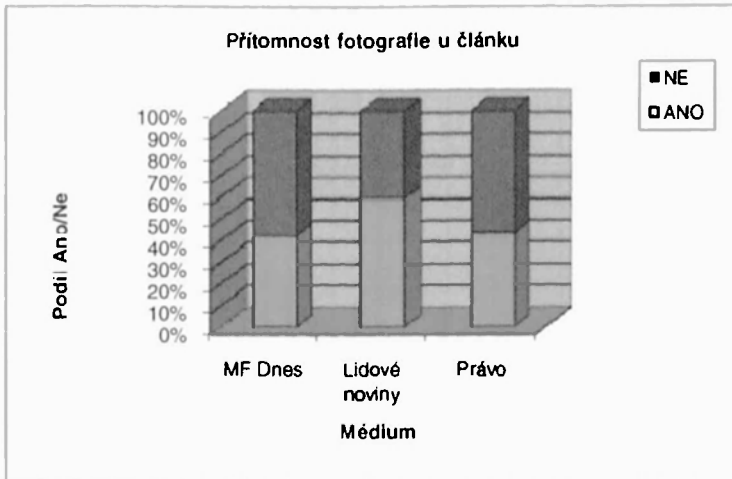
Graf 65: Představení události jako porušení normy

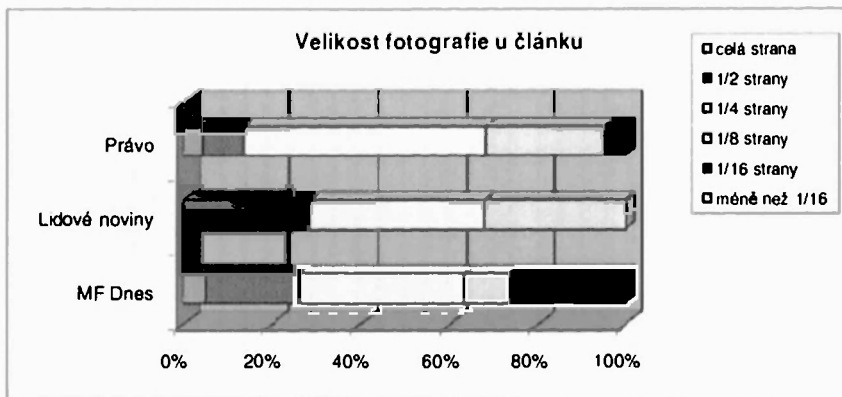
Graf 68: Spojitost titulku s aktérem události

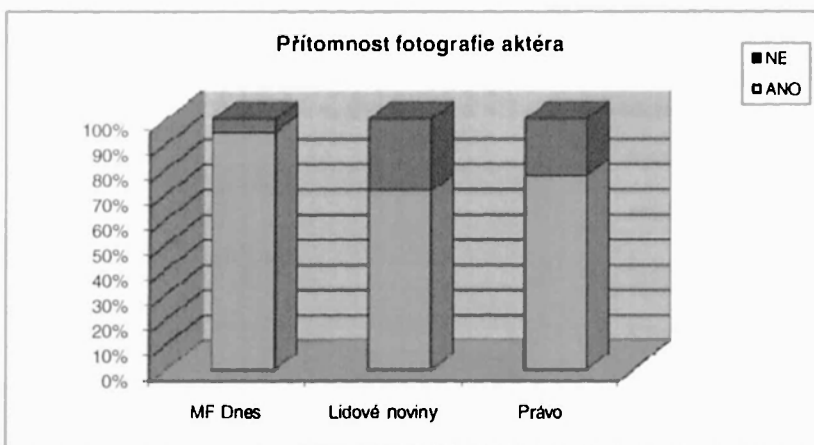
Graf 69: Přítomnost fotografie u článků

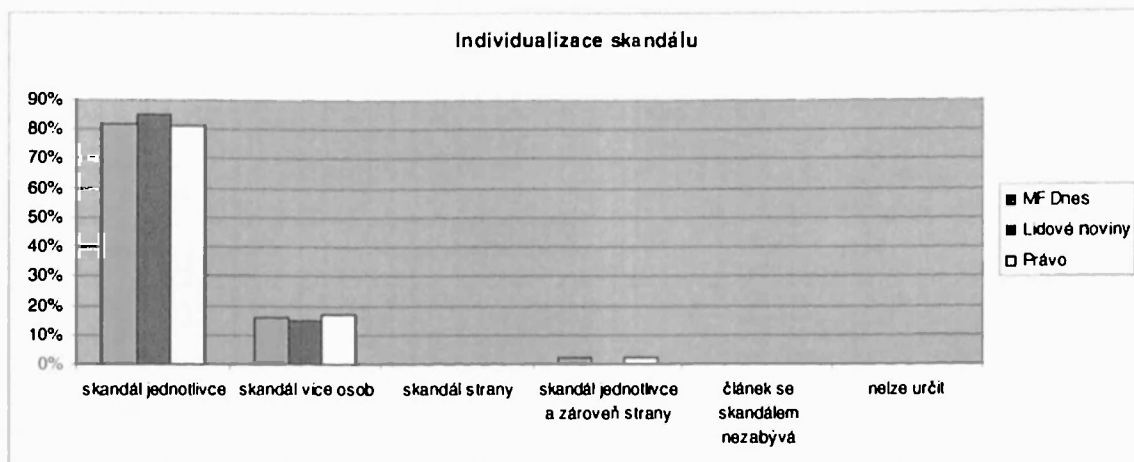
Graf 70: Velikost fotografie u článků

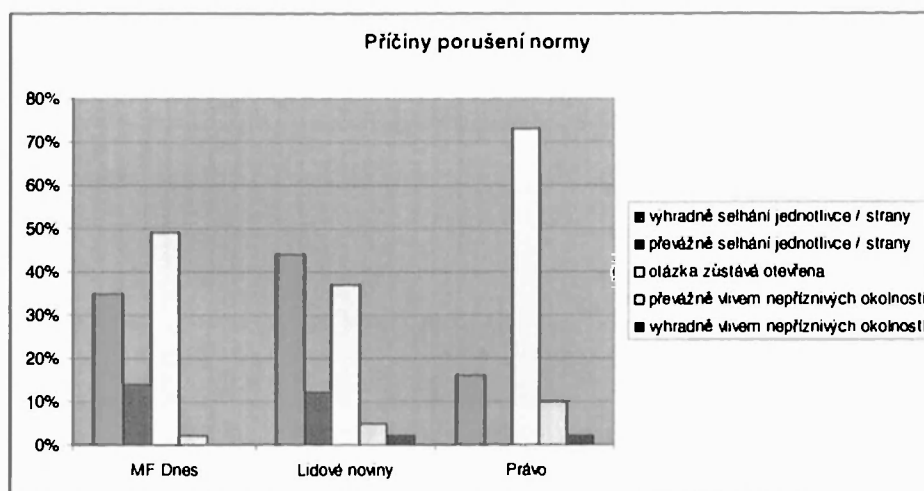
Graf 71: Přítomnost fotografie aktéra události

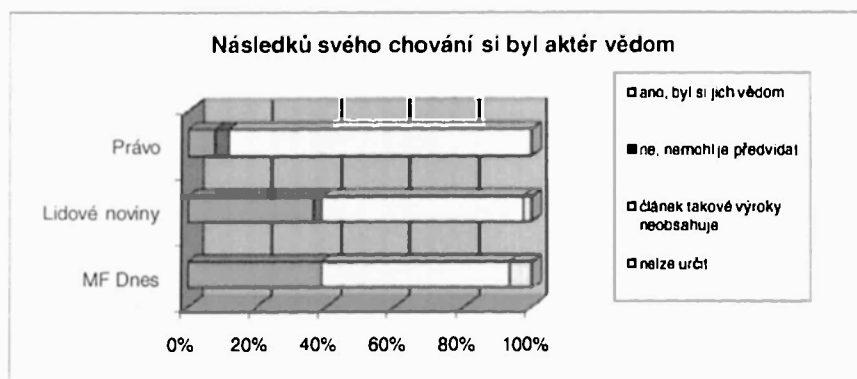
Graf 72: Individualizace události

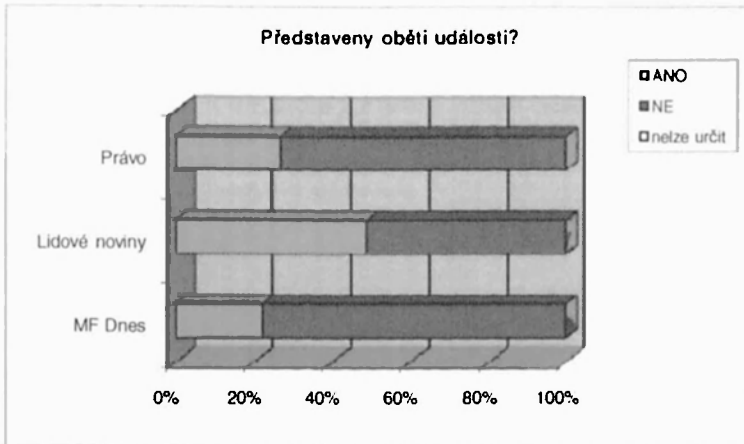
Graf 73: Připisování příčin události

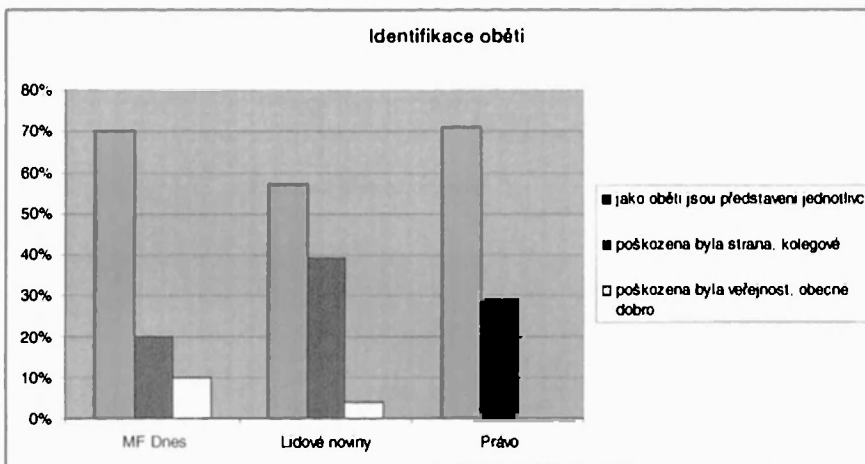
Graf 75: Výroky o vědomí aktéra o následcích svého jednání

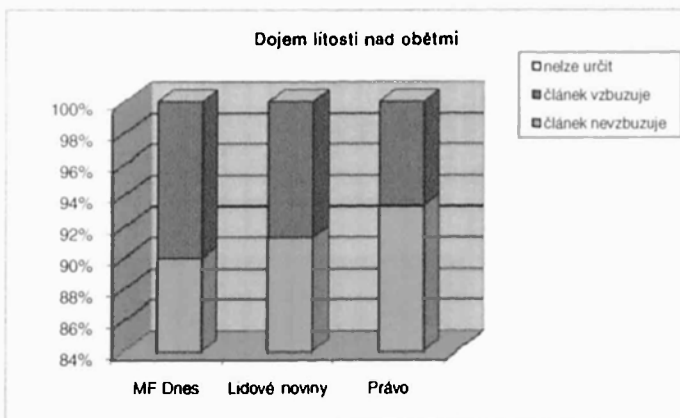
Graf 76: Představení obětí události v člancích

Graf 77: Identifikace obětí v člancích

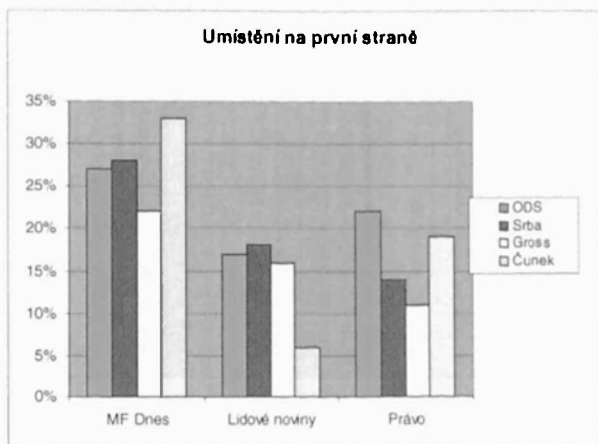

Graf 78: Články vzbuzující lítost nad oběťmi

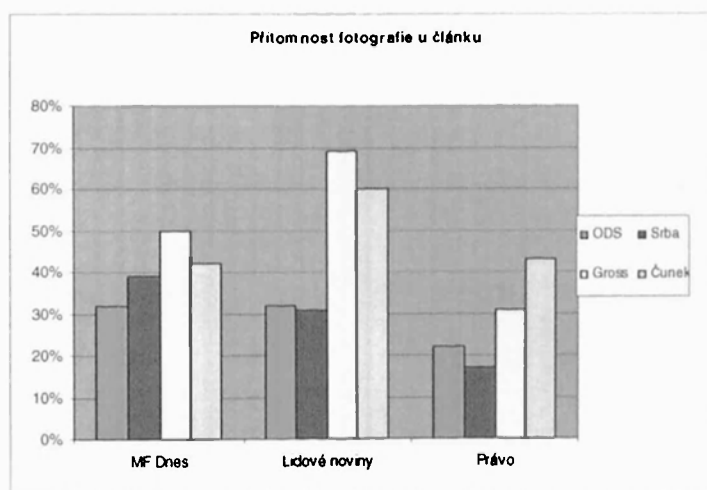

Příloha č. 5: Srovnání jednotlivých proměnných v denících v průběhu času

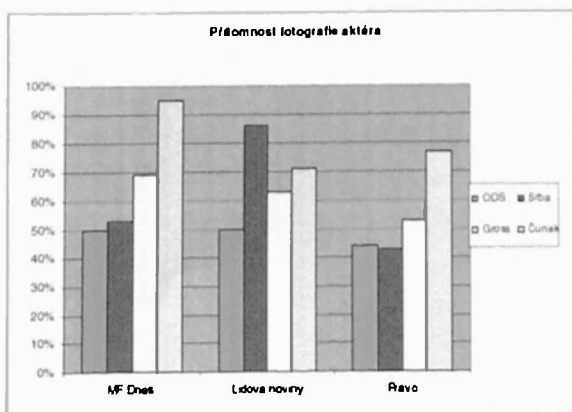
Graf 81: Srovnání umístění na první straně článků

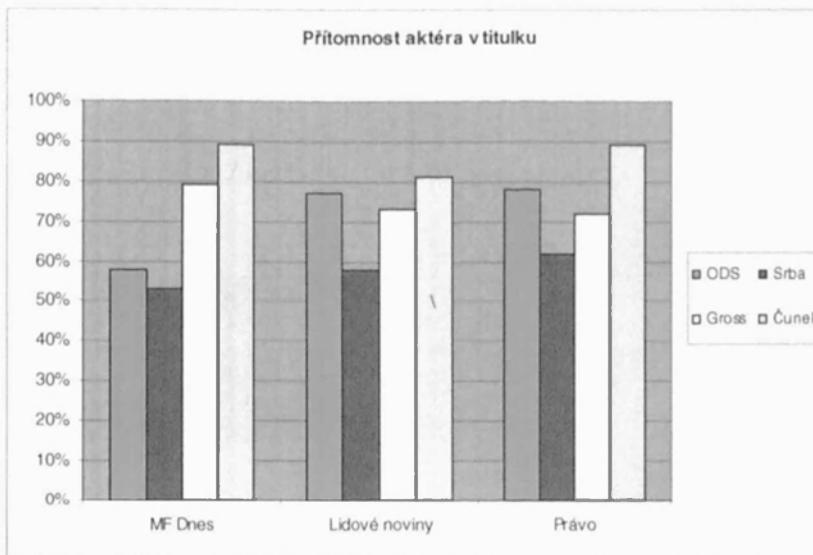
Graf 82: Přítomnost fotografie u článků

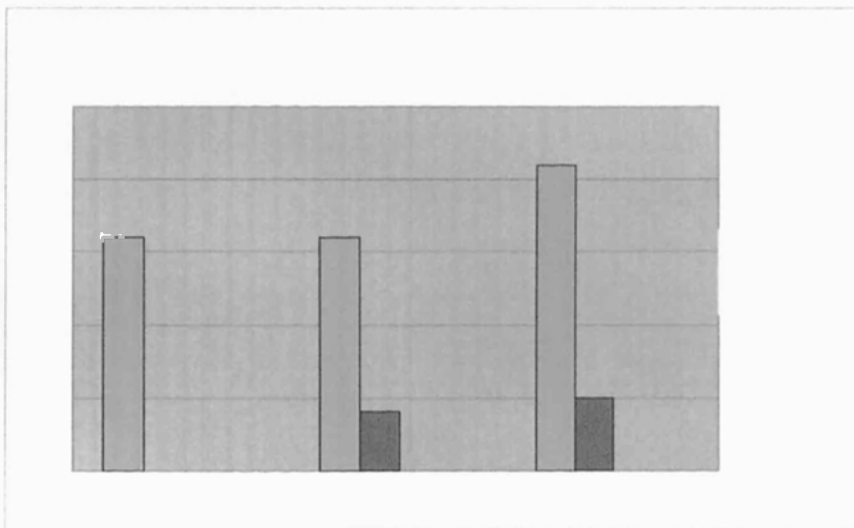
Graf 83: Přítomnost fotografie aktéra u článků

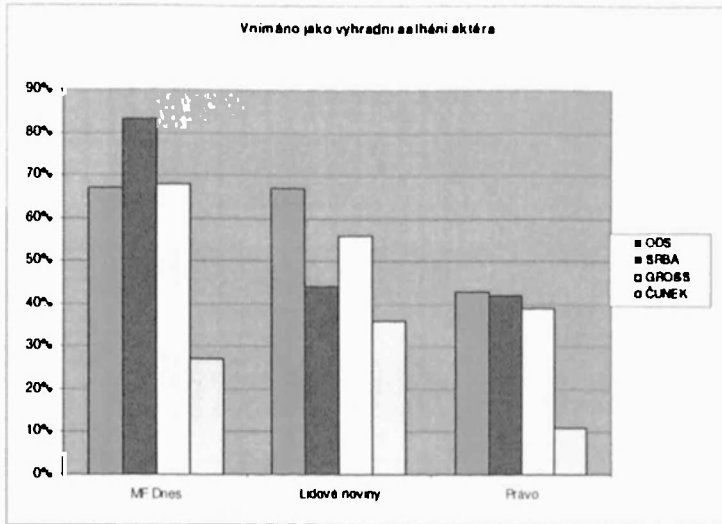
Graf 84: Přítomnost aktéra v titulku v článkách

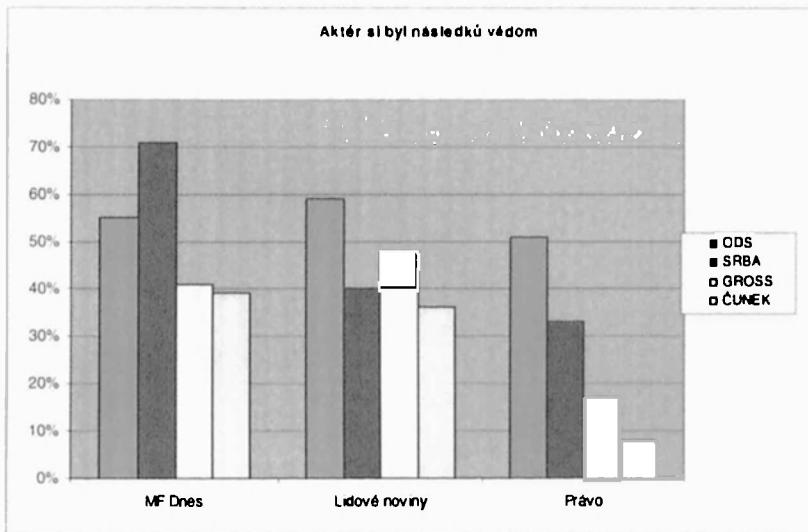
Graf 85: Srovnání pojmenování události jako „skandál“ v článkách

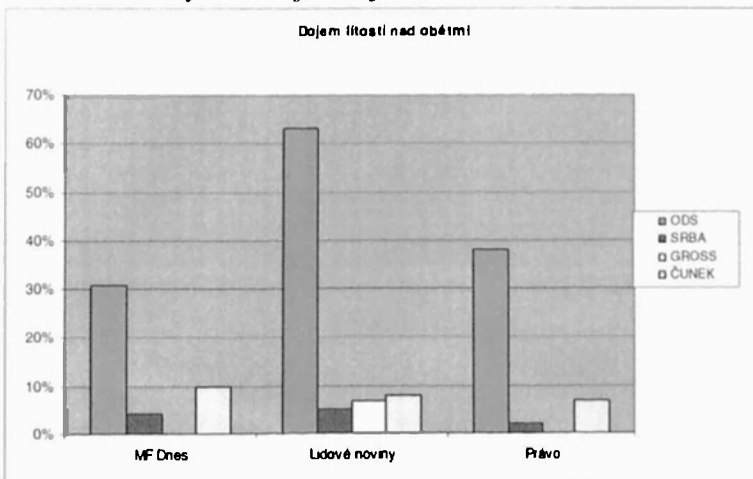
Graf 89: Připisování příčin události výhradně aktérovi

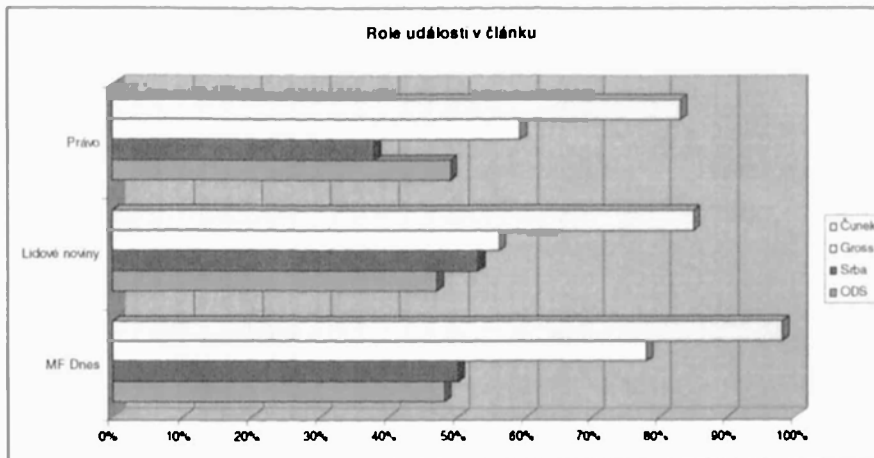
Graf 90: Zdůraznění vědomí aktéra o následcích svých činů v článkách

Graf 91: Články vzbuzující dojem lítosti nad oběťmi události

Graf 93: Centrální role události v článcích

Příloha č. 6: Kódovací kniha

U každé jednotky byly sledovány následující proměnné.²⁶

1. Médium

1. MF Dnes
2. LN
3. Právo

2. Datum

dd/mm/yy

3. Umístění

99. „Otvírák“
  1. 1. strana
  2. 2. strana
- atd.

4. Rozsah článku

1. celá strana
2. polovina
3. čtvrtina
4. osmina
5. šestnáctina
6. menší než šestnáctina

5. Přítomnost fotografie u článku

1. ano
2. ne

6. Velikost fotografie

1. celá strana
2. polovina
3. čtvrtina
4. osmina
5. šestnáctina
6. menší než šestnáctina

7. Přítomnost fotografie aktéra události

1. ano
2. ne

---

²⁶ Výběr těchto proměnných vychází z kategorií zvolených Kepplingerem (2002).

8. Spojitost titulku s aktérem události

1. spojen s aktérem
2. nespojen s aktérem

9. Individualizace skandálu

1. skandál jednotlivce
  2. skandál více osob
  3. skandál strany
  4. skandál jednotlivce a zároveň strany
  5. článek se skandálem nezabývá
- 9999 nelze určit

10. Role události v článku – stupeň pozornosti

1. centrální role – událost v článku zabírá víc než ½
2. událost hraje důležitou roli – do ½ článku
3. událost hraje v článku vedlejší/ nepatrnou roli - až ¼ článku
4. událost je zmíněna jen tak mimochodem
5. událost není zmíněna

11. Událost představena jako porušení normy

1. událost je představena bezvýhradně jako porušení normy, je poukázáno na to, že jednání/ událost je špatné, existují stížnosti, žaloby, žádosti na napravení atd.
2. článek představuje událost spíše jako porušení normy, obsahuje ale výroky, které to zpochybňují
3. článek sice obsahuje výroky, že se nejspíše o porušení normy jedná, ale nechává tuto otázku otevřenou
4. článek nepředstavuje událost jako porušení normy, obsahuje však výhrady, pochybnosti
5. článek jednoznačně nepředstavuje událost jako porušení normy, je zdůrazněno, že jednání bylo správné
6. článek se tím nezabývá

12. Druh porušení normy

1. rodinné poměry
2. mimomanželská aféra/y
3. nevyjasněné finanční poměry
4. korupce
5. vztahy s podnikatelskou sférou
6. vztahy s podsvětím
7. násilí fyzické
8. pokus o vraždu
9. verbální útok
10. nevybíravé vyjadřování
11. xenofobie
12. lži

13. vyzrazené informace
14. nesplnění profesních povinností
15. alkohol/drogy
16. jiné

13. Pojmenování události

1. skandál
2. aféra
3. kauza
4. krize
5. problém
6. žádné

14. Připisování příčin porušení normy

1. příčiny události leží výhradně na jednotlivci/ straně, jedná se o osobní selhání aktéra/ strany
2. porušení normy je převážně způsobeno selháním jednotlivce/ strany, jiné nepříznivé okolnosti měly také vliv
3. článek nechává otevřené, zda se jedná o selhání jednotlivce/ strany, či je událost způsobena jinými nepříznivými okolnostmi
4. porušení normy je následek převážně jiných nepříznivých okolností, jednání jednotlivce/ strany mělo na následky jen malý vliv
5. porušení normy je výhradně následek jiných nepříznivých okolností, jednotlivce/ strana nemá žádný vliv

15. Výroky o vědomí aktéra o následcích svého jednání

1. ano, následků si byl aktér vědom
  2. ne, následky svého jednání nemohl aktér předvídat
  3. článek takové výroky neobsahuje
- 9999 nelze určit

16. Připisování zjištěných motivů aktérovi události

1. ano
  2. ne
  3. ambivalentně posuzováno
- 9999 nelze určit

**17. Zastoupení názorů ostatních (kolegů, odborníků, osob veřejného života atd.) v
článcích**

1. ano, převážně pozitivní
2. ambivalentní
3. ano, převážně negativní
4. neutrální
5. žádné

18. Představení oběti události v článcích

1. ano
  2. ne
- 9999 nelze určit

19. Identifikace oběti

1. jako oběť jsou představeni jednotlivci
  2. poškozena byla strana, kolegové
  3. poškozena byla veřejnost, obecné dobro
  4. poškození existují, nejsou identifikováni
  5. žádní poškození
- 9999 nelze určit

20. Dojem lítosti nad oběťmi

1. článek nevzbuzuje dojem lítosti nad oběťmi
  2. článek vzbuzuje dojem lítosti nad oběťmi
- 9999 nelze určit

21. Emoce veřejnosti

1. ano, článek obsahuje informace o hněvu veřejnosti
  2. ne, článek neobsahuje informace o hněvu veřejnosti
  3. článek informuje o jiných emocích veřejnosti
- 9999 nelze určit